

Breaking
THE BARRIERS

TRANSNATIONAL PARTICIPATORY
JUDICIAL TRAINING ON PROCEDURAL RIGHTS

ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΥΠΟΠΤΟΥΣ ΚΑΙ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΥΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ –

Οδηγίες του Οδικού Χάρτη της ΕΕ

Εκπαιδευτικό πακέτο για Δικαστές και Εισαγγελείς

Το παρόν έγγραφο χρηματοδοτήθηκε από το Πρόγραμμα Δικαιοσύνη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2014-2020). Το περιεχόμενο του εκφράζει μόνο τις απόψεις των συντακτών και είναι αποκλειστική ευθύνη τους. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αποδέχεται καμία ευθύνη για τη χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτό.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	0
ΕΡΓΟ ΚΑΙ ΕΤΑΙΡΟΙ.....	1
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	2
Μεθοδολογία.....	2
Γενικοί στόχοι δράσεων κατάρτισης	3
Δομή και περιεχόμενο.....	5
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ.....	7
Εκπαιδευτικές ενότητες για Σπουδαστές Δικαστές και Εισαγγελείς	7
Εκπαιδευτικές ενότητες για Εν Ενεργεία Δικαστές και Εισαγγελείς.....	18
ΥΛΙΚΟ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ	30
Ενότητα 1 – Γενική Επισκόπηση.....	30
Κοινό Υλικό	30
Υλικό για σπουδαστές.....	45
Υλικό για εν ενεργεία.....	59
Ενότητα 2 – Πρόσβαση σε δικηγόρο και δικαστική αρωγή	70
Κοινό Υλικό	70
Υλικό για σπουδαστές.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
Υλικό για εν ενεργεία.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
Ενότητα 3 – Τεκμήριο αθωότητας.....	84
Κοινό Υλικό	84
Υλικό για σπουδαστές.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
Υλικό για εν ενεργεία.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
Ενότητα 4 – Δικονομικές εγγυήσεις για παιδιά	89
Κοινό Υλικό	89
Υλικό για σπουδαστές.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
Υλικό για εν ενεργεία.....	91

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΧΘΔΕΕ	Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΔΚΔ	Ευρωπαϊκό Δίκτυο Κατάρτισης Δικαστικών
ΕΡΑ	Ακαδημία Ευρωπαϊκού Δικαίου
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΡΓΟ ΚΑΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

Το παρόν πακέτο κατάρτισης δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του έργου με τίτλο *Breaking the Barriers: transnational participatory training on procedural rights - Breaking the Barrier* (Καταρρίπτοντας τους φραγμούς: διακρατική συμμετοχική δικαστική κατάρτιση για τα δικονομικά δικαιώματα). Στόχος του έργου είναι να συμβάλει στην αποτελεσματική εφαρμογή των δικονομικών εγγυήσεων για υπόπτους και κατηγορούμενους στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, όπως θεσπίζονται στις οδηγίες του «οδικού χάρτη» της ΕΕ σχετικά με την πρόσβαση σε δικηγόρο, τη δικαστική αρωγή, το τεκμήριο αθωότητας και τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, σε τρία κράτη μέλη της ΕΕ – Αυστρία, Ελλάδα και Ισπανία.

Ο σκοπός αυτός θα επιτευχθεί κυρίως μέσω διασυνοριακών δράσεων κατάρτισης για εν ενεργεία και ασκούμενους/σπουδαστές δικαστές και εισαγγελείς με περιορισμένη συμμετοχή σε διακρατικές εκπαιδεύσεις λόγω γλωσσικών εμποδίων. Με τον τρόπο αυτό, θα συμβάλει στην επίτευξη των στόχων της στρατηγικής για την ευρωπαϊκή δικαστική κατάρτιση και θα προωθήσει τη δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις μέσω της ανταλλαγής γνώσεων και εμπειριών μεταξύ επαγγελματιών του τομέα της δικαιοσύνης. Το έργο χρηματοδοτείται από το πρόγραμμα Δικαιοσύνη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2014-2020).

Το έργο *Breaking the Barriers* έχει σχεδιαστεί με βάση την πλέον σύγχρονη μεθοδολογία δικαστικής κατάρτισης. Οι δράσεις του έργου περιλαμβάνουν ενδελεχή αξιολόγηση των αναγκών κατάρτισης των ομάδων-στόχων, εκπαίδευση εκπαιδευτών, διακρατικά σεμινάρια κατάρτισης για εν ενεργεία και ασκούμενους/σπουδαστές δικαστές και εισαγγελείς, καθώς και δραστηριότητες διάδοσης και ευαισθητοποίησης, τόσο σε εθνικό όσο και σε ενωσιακό επίπεδο.

Το έργο υλοποιείται από σύμπραξη καθιερωμένων ερευνητικών ιδρυμάτων και σχολών δικαστών από την Αυστρία, την Ελλάδα και την Ισπανία. Συντονίζεται από το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου - Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου (Ελλάδα). Στους εταίρους περιλαμβάνονται επίσης η Σχολή Δικαστών της Ισπανίας (Ισπανία) και το Ινστιτούτο Θεμελιωδών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Ludwig Boltzmann (Αυστρία). Η Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργών της Ελλάδας και το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Δικαιοσύνης της Αυστρίας είναι επίσημοι υποστηρικτές του έργου.

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις δράσεις και τα αποτελέσματα του έργου, επισκεφθείτε τον ιστότοπο <https://www.breakingthebarriers.eu/>.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Το παρόν πακέτο κατάρτισης θα χρησιμοποιηθεί στις δράσεις του έργου 4.3 «Διακρατική κατάρτιση για σπουδαστές δικαστές και εισαγγελείς» και 4.4 «Διακρατική κατάρτιση για εν ενεργεία δικαστές και εισαγγελείς». Το παρόν κεφάλαιο αποσκοπεί στην επισκόπηση της δομής του πακέτου κατάρτισης και της μεθοδολογίας που ακολουθήθηκε για τη δημιουργία του.

Μεθοδολογία

Τα σεμινάρια κατάρτισης στο πλαίσιο του έργου *Breaking the Barriers* σχεδιάστηκαν με βάση την πλέον σύγχρονη μεθοδολογία στον χώρο της εκπαίδευσης επαγγελματιών του τομέα της δικαιοσύνης, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι τα αποτελέσματά τους θα είναι επίκαιρα, ουσιαστικά και θα έχουν τον μέγιστο δυνατό θετικό αντίκτυπο στην καθημερινή πρακτική των συμμετεχόντων. Το έργο συμπληρώνει τις δραστηριότητες ευρωπαϊκών παρόχων κατάρτισης, όπως το ΕΔΚΔ, διευκολύνοντας τη συμμετοχή σε διακρατικές δράσεις κατάρτισης επαγγελματιών του τομέα της δικαιοσύνης που συνήθως δεν έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν σε τέτοιες δράσεις λόγω γλωσσικών εμποδίων. Αυτό επιτυγχάνεται μέσα από την ταυτόχρονη διερμηνεία και τη μετάφραση του εκπαιδευτικού υλικού στις εθνικές γλώσσες των συμμετεχόντων, διασφαλίζοντας εύκολη γλωσσική πρόσβαση.

Κατά τον σχεδιασμό της μεθοδολογίας κατάρτισης βασιστήκαμε σε καθιερωμένες καλές πρακτικές στον τομέα της δικαστικής κατάρτισης και αξιοποιήσαμε την εμπειρογνωμοσύνη ανώτατων δικαστών και εισαγγελέων, σε συνεργασία με τις εθνικές σχολές δικαστών της Ελλάδας και της Ισπανίας και το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Δικαιοσύνης της Αυστρίας. Επιλέξαμε να ακολουθήσουμε μια συμμετοχική προσέγγιση, βασισμένη στις αρχές της μάθησης από ομότιμους. Συστάθηκε επιστημονική επιτροπή εμπειρογνομόνων για να διασφαλιστεί ότι το σύνολο των αποτελεσμάτων και των παραδοτέων είναι άριστης επιστημονικής ποιότητας. Η επιστημονική επιτροπή σχεδίασε ερευνητικά εργαλεία, επέβλεψε την αξιολόγηση των αναγκών κατάρτισης των ομάδων-στόχων, εκπαιδύσε τους εκπαιδευτές που θα αναλάβουν την παράδοση των διακρατικών εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και συμμετείχε ενεργά στην ανάπτυξη του εκπαιδευτικού υλικού που περιλαμβάνεται στο παρόν πακέτο κατάρτισης.

Η ανάπτυξη του παρόντος πακέτου κατάρτισης ξεκίνησε με ενδελεχή αξιολόγηση των αναγκών κατάρτισης, υπό την καθοδήγηση της επιστημονικής επιτροπής. Η αξιολόγηση των αναγκών κατάρτισης βασίστηκε σε ανάλυση αριθμητικών και ποιοτικών δεδομένων σχετικά με τα θέματα, τις τάσεις και τη συχνότητα των διασυννοριακών καταρτίσεων σχετικά με το ενωσιακό δίκαιο που είχαν παρακολουθήσει δικαστές και εισαγγελείς στις χώρες-εταίρους. Περαιτέρω, αποκτήθηκε ιδία γνώση μέσω συζητήσεων σε ομάδες εστίασης με δικαστές, εισαγγελείς, εκπαιδευτές δικαστών και εκπροσώπους παρόχων δικαστικής κατάρτισης, προκειμένου να εντοπιστούν τα κενά και οι ανάγκες από τη σκοπιά των ομάδων-στόχων. Η έρευνα διεξήχθη σε εθνικό επίπεδο και βάσει αυτής συντάχθηκε σε συγκεντρωτική αναφορά αξιολόγησης των αναγκών κατάρτισης (διαθέσιμη στον ιστότοπο του έργου), που παρέχει συγκριτικές πληροφορίες, εντοπίζει κενά και ανάγκες που είναι κοινά στις τρεις χώρες-εταίρους και προτείνει γενικές κατευθύνσεις όσον αφορά τις μεθόδους και τα θέματα της κατάρτισης.

Στη συνέχεια, η επιστημονική επιτροπή παρέδωσε ένα υβριδικό διακρατικό εργαστήριο εκπαίδευσης εκπαιδευτών σε δώδεκα δικαστές και εισαγγελείς από τις χώρες-εταίρους. Οι τελευταίοι έλαβαν εκπαίδευση σχετικά με τη μεθοδολογία δικαστικής κατάρτισης του έργου και ενεπλάκησαν σε μια

συνεργατική διαδικασία συνδημιουργίας του εκπαιδευτικού υλικού για τα διακρατικά σεμινάρια κατάρτισης.

Η συμβολή τους ήταν καίριας σημασίας και το τελικό πακέτο κατάρτισης βασίστηκε στο υλικό που προέκυψε από το εργαστήριο εκπαίδευσης εκπαιδευτών.

Τέλος, το πακέτο κατάρτισης τελειοποιήθηκε μέσω πιλοτικών εκπαιδευτικών εργαστηρίων για ασκούμενους/σπουδαστές και εν ενεργεία δικαστές και εισαγγελείς, τα οποία διοργανώθηκαν στην Ελλάδα και την Ισπανία και έλαβε την τελική μορφή που πρόκειται να χρησιμοποιηθεί και στις διακρατικές δράσεις. Οι συμμετέχοντες διατύπωσαν τις απόψεις τους σχετικά με τα θέματα κατάρτισης, τις μεθόδους και το υλικό. Στην Αυστρία, εξειδικευμένοι δικαστές παρείχαν αναλυτική γραπτή ανατροφοδότηση σχετικά με το πακέτο κατάρτισης.

Συνοπτικά, ακολουθήθηκε μια συμμετοχική διαδικασία, σε κάθε βήμα της οποίας -από την αξιολόγηση των αναγκών κατάρτισης έως την ανάπτυξη των ενοτήτων και του υλικού της κατάρτισης – συμμετείχαν δικαστές και εισαγγελείς.

Γενικοί στόχοι δράσεων κατάρτισης

Στο πλαίσιο των ανωτέρω δράσεων, καθορίσαμε συγκεκριμένους μαθησιακούς στόχους για τις διακρατικές εκπαιδευτικές δράσεις.

Αξιολόγηση αναγκών κατάρτισης. Ένα από τα βασικά ευρήματά μας σχετικά με τους ασκούμενους/σπουδαστές αλλά και τους εν ενεργεία δικαστές και εισαγγελείς και στις τρεις χώρες-εταίρους αφορούσε στην περιορισμένη εκ μέρους τους γνώση των κανόνων της ΕΕ σχετικά με τα δικονομικά δικαιώματα στα πλαίσια ποινικών διαδικασιών, οι οποίοι θεσπίζονται από τις ίδιες τις οδηγίες του οδικού χάρτη, σε αντιδιαστολή με αυτούς που θεσπίζονται από τους εθνικούς νόμους που τις ενσωματώνουν στο εσωτερικό δίκαιο. Πράγματι, αν και οι δικαστές και οι εισαγγελείς είναι ιδιαιτέρως καταρτισμένοι σε σχέση με το εθνικό νομικό πλαίσιο, οι κανόνες της ΕΕ, όπως προβλέπονται από το ενωσιακό δίκαιο και ερμηνεύονται από το ΔΕΕ και το ΕΔΔΑ, δεν καλύπτονται επαρκώς στο πλαίσιο της κατάρτισής τους. Αυτό δημιουργεί μια σειρά από ζητήματα που παρεμποδίζουν την εναρμονισμένη εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ:

- Η ελλιπής ή εσφαλμένη ενσωμάτωση των οδηγιών σε εθνικό επίπεδο οδηγεί ουσιαστικά στην εφαρμογή διαφορετικών νομικών πλαισίων σε κάθε κράτος μέλος.
- Η μη εστίαση στις κοινές αρχές περί ερμηνείας και εφαρμογής του ενωσιακού δικαίου έχει ως αποτέλεσμα την εφαρμογή εθνικών κανόνων που βασίζονται σε αποκλίνουσες ερμηνείες, οι οποίες ακολουθούνται στη νομολογία των εθνικών δικαστηρίων.
- Το γεγονός ότι η συντριπτική πλειονότητα των δικαστών και εισαγγελέων συμμετέχουν κατά κύριο λόγο σε δράσεις κατάρτισης που οργανώνονται σε εθνικό επίπεδο έχει ως αποτέλεσμα την περιορισμένη ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών, γεγονός που δημιουργεί περαιτέρω χάσμα στον τρόπο με τον οποίο εφαρμόζουν το ενωσιακό δίκαιο, μεταξύ άλλων σε διασυνοριακές υποθέσεις, παρακλώνοντας τη δικαστική συνεργασία.

Όσον αφορά τις μεθοδολογίες κατάρτισης, οι καταρτίσεις που οργανώνονται σε εθνικό επίπεδο, οι οποίες αποτελούν τη συντριπτική πλειοψηφία των δράσεων αρχικής και συνεχούς κατάρτισης που παρακολουθούν οι εθνικοί δικαστές και εισαγγελείς, επικεντρώνονται υπερβολικά στη θεωρητική

ανάλυση και δεν παρέχουν επαρκείς δυνατότητες πρακτικής εφαρμογής των αποκτηθεισών γνώσεων ή αλληλεπίδρασης μεταξύ των συμμετεχόντων. Κατά συνέπεια, οι συμμετέχοντες δεν αποκομίζουν μαθησιακά αποτελέσματα τα οποία μπορούν εύκολα να μεταφέρουν στην καθημερινή πρακτική τους.

Σύμφωνα με τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την αξιολόγηση των αναγκών κατάρτισης, οι διακρατικές καταρτίσεις στο πλαίσιο του έργου *Breaking the Barriers* οφείλουν να:

- Ενισχύουν τους δικαστές και τους εισαγγελείς προκειμένου να αναλάβουν τον ρόλο τους ως πρωταρχικοί εφαρμοστές του ενωσιακού δικαίου στα κράτη μέλη τους.
- Παρέχουν στους δικαστές και τους εισαγγελείς εργαλεία ερμηνείας και εφαρμογής των κανόνων της ΕΕ, όπως αυτοί κατοχυρώνονται άμεσα μέσω του ενωσιακού δικαίου και της νομολογίας του ΔΕΕ και του ΕΔΔΑ.
- Αναδεικνύουν μια βασισμένη στα δικαιώματα προσέγγιση κατά την ερμηνεία του σχετικού νομικού πλαισίου για τα δικονομικά δικαιώματα, βάσει της ΕΣΔΑ και της νομολογίας του δικαστηρίου του Στρασβούργου, καθώς και του ΧΘΔΕΕ.
- Όσον αφορά τις μεθοδολογίες κατάρτισης, οφείλουν να είναι προσανατολισμένες στην πράξη και να βασίζονται στην επίλυση προβλημάτων, με έμφαση σε μελέτες περιπτώσεων.

Ανατροφοδότηση από ομάδες-στόχους. Τόσο οι ασκούμενοι/σπουδαστές όσο και οι εν ενεργεία δικαστές και εισαγγελείς υπογράμμισαν τα οφέλη της ενωσιακής οπτικής που εκτέθηκε στα πλαίσια των καταρτίσεων. Επωφελήθηκαν ιδιαίτερα από την ευκαιρία να συζητήσουν σχετικά με την ευρωπαϊκή νομολογία και απέκτησαν σφαιρική εικόνα των υπό κρίση νομικών πράξεων, εκλαμβανόμενων ως τμήμα του κεκτημένου της ΕΕ στον τομέα του ποινικού δικαίου. Όσον αφορά τα θέματα κατάρτισης, οι ασκούμενοι/σπουδαστές δικαστές και εισαγγελείς δεν εξέφρασαν ιδιαίτερη προτίμηση και θεώρησαν όλα τα θέματα εξίσου χρήσιμα και ενδιαφέροντα. Οι εν ενεργεία δικαστές και εισαγγελείς, από την άλλη πλευρά, έδειξαν έντονο ενδιαφέρον για θέματα σχετικά με τη φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη και τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών. Οι εν λόγω εγγυήσεις εισήχθησαν σχετικά πρόσφατα στις χώρες-εταίρους και ως εκ τούτου υφίσταται ενεργός απαίτηση για εξειδικευμένη κατάρτιση των επαγγελματιών που ασχολούνται με παιδιά που εμπλέκονται σε ποινικές διαδικασίες. Αυτό αντικατοπτρίζεται στο υλικό της κατάρτισης, μέσω της εισαγωγής μιας εξειδικευμένης, διεπιστημονικής ενότητας που απευθύνεται σε εν ενεργεία δικαστές και εισαγγελείς, η οποία περιλαμβάνει βιωματική εκπαίδευση στην παιδοψυχολογία και τη φιλική προς τα παιδιά επικοινωνία.

Όσον αφορά τις μεθόδους κατάρτισης, οι ομάδες-στόχοι επεσήμαναν τα οφέλη της κατάρτισης που είναι προσανατολισμένη στην πράξη και εξέφρασαν ιδιαίτερη προτίμηση για τις μελέτες περιπτώσεων, οι οποίες συνέβαλαν στην εις βάθος κατανόηση των θεωρητικών πληροφοριών που παρασχέθηκαν. Επιπλέον, πραγματικές υποθέσεις αξιοποιήθηκαν ως διδακτικό υλικό σχετικά με τη νομολογία του ΔΕΕ και του ΕΔΔΑ και διευκόλυναν τη σύγκριση μεταξύ εθνικών και ευρωπαϊκών κανόνων. Τέλος, οι συμμετέχοντες αξιοποίησαν τη δυνατότητα ανταλλαγής γνώσεων και απόψεων με τους συναδέλφους τους και τους εκπαιδευτές που διηύθυναν τις πιλοτικές δράσεις, ιδίως μέσω της εναλλαγής των συζητήσεων σε επίπεδο ομάδας και ολομέλειας. Αnéφεραν ότι ήταν ενθουσιασμένοι με την προοπτική της ανταλλαγής απόψεων με συναδέλφους τους από διαφορετικά κράτη μέλη με αυτόν τον τρόπο.

Σύμφωνα με τα παραπάνω ευρήματα, το παρόν πακέτο κατάρτισης θα συμβάλει στην επίτευξη των ακόλουθων στόχων:

- Παροχή κατάρτισης επικεντρωμένης σε ενωσιακές όψεις του ποινικού δικονομικού δικαίου.
- Παροχή προσέγγισης βασισμένης στα δικαιώματα, με έμφαση στις αρχές που έχουν καθιερωθεί από τη σχετική με τη διάταξη του άρθρου 6 ΕΣΔΑ νομολογία του ΕΔΔΑ.
- Εμπλοκή συμμετεχόντων σε συμμετοχικές πρακτικές δράσεις που προωθούν τον διακρατικό διάλογο και την ανταλλαγή εμπειριών και απόψεων.
- Παροχή έτοιμων προς χρήση πρακτικών εργαλείων και πόρων για περαιτέρω εμβάθυνση των αποκτηθεισών γνώσεων.
- Δημιουργία ευκαιριών για την ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών μέσω διακρατικού διαλόγου.

Δομή και περιεχόμενο

Το πακέτο κατάρτισης περιλαμβάνει: α) ένα σύνολο εκπαιδευτικών ενοτήτων που απευθύνεται σε ασκούμενους/σπουδαστές και ένα διακριτό σύνολο εκπαιδευτικών ενοτήτων που απευθύνεται σε ενεργεία δικαστές και εισαγγελείς και β) ένα σύνολο εκπαιδευτικού υλικού που διακρίνεται σε υλικό για ασκούμενους/σπουδαστές δικαστές και εισαγγελείς, υλικό για εν ενεργεία δικαστές και εισαγγελείς και κοινό υλικό για τις δύο ομάδες-στόχους. Τα κοινά σημεία που παρουσιάζουν οι δύο καταρτίσεις προκύπτουν από τα ευρήματα σχετικά με τις κοινές ανάγκες των ομάδων-στόχων, όπως περιγράφηκαν παραπάνω.

Οι διαφοροποιήσεις που αναδείχθηκαν μέσω της αξιολόγησης των αναγκών κατάρτισης και της ανατροφοδότησης των ομάδων-στόχων σε σχέση με τις ανάγκες τους αντικατοπτρίζονται κυρίως στις διαφορές μεταξύ των δύο διακριτών συνόλων εκπαιδευτικών ενοτήτων. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η παρεχόμενη κατάρτιση θα προσαρμοστεί στο επίπεδο γνώσεων και πρακτικής εμπειρίας κάθε ομάδας στον τομέα του ποινικού δικονομικού δικαίου. Η κατάρτιση των σπουδαστών θα επικεντρωθεί περισσότερο στη μετάδοση γενικών γνώσεων, σε συνδυασμό με πρακτικές, διαδραστικές δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένης μιας εικονικής δίκης. Αντίθετα, η κατάρτιση των εν ενεργεία δικαστών και εισαγγελέων θα επικεντρωθεί σε προχωρημένα θέματα ειδικού ενδιαφέροντος.

Η κατάρτιση θα δομηθεί γύρω από τις ακόλουθες ενότητες: α) γενική επισκόπηση ενωσιακού πλαισίου – ευρωπαϊκές και συγκριτικές προοπτικές, β) πρόσβαση σε δικηγόρο και δικαστική αρωγή (που εξετάζονται από κοινού λόγω του γεγονότος ότι λειτουργούν συμπληρωματικά μεταξύ τους), γ) τεκμήριο αθωότητας, δ) δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι. Κάθε ενότητα έχει διαφορετικό περιεχόμενο αναλόγως της κατηγορίας συμμετεχόντων στην οποία απευθύνεται, όπως περιγράφεται παραπάνω και όπως παρατίθεται στο επόμενο κεφάλαιο.

Κάθε ενότητα περιλαμβάνει: γενική περιγραφή, επισκόπηση ειδικών μαθησιακών στόχων και αναμενόμενων αποτελεσμάτων, σύνοψη δομής, μεθόδους κατάρτισης προς επίτευξη των στόχων και εξαντλητικό κατάλογο του αντίστοιχου υλικού κατάρτισης, στο οποίο μπορεί κανείς να ανατρέξει στο κεφάλαιο με τίτλο *Υλικό Κατάρτισης*.

Το υλικό της κατάρτισης παρουσιάζεται συνολικά, όπως εξηγείται παραπάνω. Διαιρείται σε επιμέρους τμήματα με βάση τις ενότητες στις οποίες αντιστοιχεί και υποδιαιρείται περαιτέρω σε υλικό που προορίζεται για ασκούμενους/σπουδαστές δικαστές και εισαγγελείς, σε υλικό που προορίζεται για εν ενεργεία δικαστές και εισαγγελείς και σε κοινό υλικό για τις δύο ομάδες-στόχους. Επιπλέον, σε αυτό περιλαμβάνεται υλικό διδασκαλίας, προς χρήση στο πλαίσιο της κατάρτισης, υποστηρικτικό υλικό, το οποίο εστιάζει σε ορισμένα στοιχεία της κατάρτισης, παρέχοντας ανάλυση εις βάθος, καθώς και υλικό για περαιτέρω μελέτη, το οποίο είναι συναφές με το περιεχόμενο της κατάρτισης και στο οποίο μπορεί κανείς να ανατρέξει μετά την ολοκλήρωσή της για περαιτέρω πληροφορίες και πηγές σχετικά με τα υπό εξέταση θέματα.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ

Εκπαιδευτικές ενότητες για Σπουδαστές Δικαστές και Εισαγγελείς

Ενότητα 1

Τίτλος ενότητας

Γενική επισκόπηση ενωσιακού πλαισίου – ευρωπαϊκές και συγκριτικές προοπτικές

Επισκόπηση/περίληψη

Σύντομη περιγραφή Ενότητας (50-100 λέξεις)

Η ενότητα αυτή περιλαμβάνει: α) γενικές παρουσιάσεις του ενωσιακού πλαισίου περί δικονομικών δικαιωμάτων, εστιάζοντας στη δικαιωματική του διάσταση (ιδίως στην οπτική της ΕΣΔΑ και των βασικών αρχών της νομολογίας του ΕΔΔΑ σχετικά με την ερμηνεία της), β) προσομοίωση εικονικής δίκης και γ) εθνικούς διαλόγους κατά τη συζήτηση σε ολομέλεια, στο πλαίσιο της οποίας οι συμμετέχοντες θα έχουν την ευκαιρία να μοιραστούν τις απόψεις και τις εμπειρίες τους.

Μαθησιακοί στόχοι και αναμενόμενα αποτελέσματα

Μαθησιακοί στόχοι. Στόχος της ενότητας αυτής είναι να εξοικειωθούν οι συμμετέχοντες με το συναφές πλαίσιο της ΕΕ, να τους παρουσιαστούν οι βασικές αρχές ερμηνείας του, συμπεριλαμβανομένων αυτών που έχουν αναπτυχθεί από το ΕΔΔΑ και να αξιοποιήσουν τις υπάρχουσες εμπειρίες τους από το εθνικό τους πλαίσιο ώστε να κατανοήσουν καλύτερα τις σχετικές έννοιες και να προαχθεί ο διακρατικός διάλογος.

Η ενότητα αυτή θα επικεντρωθεί στην ανάδειξη των πλεονεκτημάτων της κατάρτισης στους κανόνες του ενωσιακού δικαίου σε σχέση με τα εθνικά πρότυπα και στην ενθάρρυνση των συμμετεχόντων να ενστερνιστούν τον ρόλο τους ως μελλοντικοί δικαστές και εισαγγελείς της ΕΕ.

Αναμενόμενα αποτελέσματα. Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας, οι συμμετέχοντες θα πρέπει να είναι σε θέση να:

- Κατανοούν το πεδίο εφαρμογής και τις βασικές αρχές που διέπουν τις οδηγίες του οδικού χάρτη που πραγματεύεται το έργο, στη συνολική τους διάσταση.
- Κατανοούν τις βασικές αρχές μιας δικαιωματικής ερμηνευτικής προσέγγισης.
- Ανακαλούν έννοιες και αρχές που εφαρμόζονται στα εθνικά τους πλαίσια και να τα συγκρίνουν με τους κανόνες της ΕΕ.

- Κατανοούν τη σημασία της κατάρτισης σχετικά με το ενωσιακό δίκαιο και της χρησιμότητάς της στην πράξη.

Σύνοψη ενότητας

Μέρος 1: Γενικές αρχές ερμηνείας των οδηγιών / πρίσμα ΕΔΔΑ

Μέρος 2: Επισκόπηση δικονομικών εγγυήσεων στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών – το παράδειγμα της Ελλάδας

Μέρος 3: Δραστηριότητα εικονικής δίκης

Μέρος 4: Συζήτηση σε επίπεδο ολομέλειας σχετικά με εθνικές οπτικές

Μέθοδοι κατάρτισης

Οι μέθοδοι κατάρτισης που επιλέχθηκαν ως οι πλέον κατάλληλες για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων είναι οι εξής:

- Παρουσιάσεις
- Διαδραστική δραστηριότητα (εικονική δίκη)
- Συζήτηση σε ολομέλεια

Συναφές υλικό κατάρτισης

Υλικό διδασκαλίας

- Παρουσίαση «Γενικές αρχές ερμηνείας των οδηγιών / πρίσμα ΕΔΔΑ».
- Παρουσίαση «Επισκόπηση δικονομικών εγγυήσεων στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών – το παράδειγμα της Ελλάδας»
- Περίγραμμα δραστηριότητας εικονικής δίκης
- Κείμενο ΕΣΔΑ (άρ.6)
- Κείμενο ΧΘΔΕΕ (άρ. 47 & 48)

Υποστηρικτικό υλικό

- Σύνοψη οδηγιών
- ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ *Breaking the Barriers* για τους κανόνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τα δικονομικά δικαιώματα των υπόπτων και κατηγορουμένων σε ποινικές διαδικασίες
- Οδηγία 2010/64/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία
- Οδηγία 2012/13/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών

Υλικό για περαιτέρω μελέτη

- Οδηγός ΕΔΔΑ σχετικά με τη διάταξη του άρθρου 6 - Ποινικό σκέλος
- Επεξηγήσεις του Προεδρείου σχετικά με τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Σχέση του Χάρτη με την ΕΣΔΑ και τις εθνικές διατάξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα
- Ψήφισμα του Συμβουλίου για έναν οδικό χάρτη για την ενίσχυση των δικονομικών δικαιωμάτων των υπόπτων ή κατηγορουμένων σε ποινικές διαδικασίες
- ERA – Βιβλιοθήκη του έργου Procedural Rights in the EU (*Δικονομικά δικαιώματα στην ΕΕ*)
- ΕΔΚΔ: Procedural safeguards in criminal proceedings in the European Union in practice (*Δικονομικές εγγυήσεις στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών στην Ευρωπαϊκή Ένωση στην πράξη*) - Υλικό σεμιναρίου (2020)
- Fair Trials Europe – Συμβουλευτική ομάδα νομικών εμπειρογνομόνων: Mapping CJEU Case Law on EU Criminal Justice Measures (*Χαρτογράφηση Νομολογίας ΔΕΕ σχετικά με τα Μέτρα Ποινικού δικαίου της ΕΕ*) (2020)
- Ινστιτούτο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Ludwig Boltzmann: Strengthening the rights of suspects and accused in criminal proceedings – the role of National Human Rights Institutions – Guidebook (*Ενίσχυση των δικαιωμάτων των υπόπτων και κατηγορουμένων στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών – ο ρόλος των εθνικών φορέων ανθρωπίνων δικαιωμάτων – Εγχειρίδιο*) (2019)

Ενότητα 2

Τίτλος ενότητας

Πρόσβαση σε δικηγόρο και δικαστική αρωγή

Επισκόπηση/περίληψη

Σύντομη περιγραφή Ενότητας (50-100 λέξεις)

Η ενότητα αυτή περιλαμβάνει: α) παρουσίαση βασικών κανόνων και διατάξεων που προβλέπονται στις οδηγίες για την πρόσβαση σε δικηγόρο και τη δικαστική αρωγή, β) παρουσίαση ειδικών θεμάτων που σχετίζονται με την πρόσβαση σε δικηγόρο και τη δικαστική αρωγή, γ) συζήτηση στην ολομέλεια, δ) μελέτη περίπτωσης σχετικά με την πρόσβαση σε δικηγόρο, ε) μελέτη περίπτωσης σχετικά με τη δικαστική αρωγή.

Οι παρουσιάσεις αποτελούν το θεωρητικό μέρος της ενότητας, που εισάγει τους συμμετέχοντες σε γενικές έννοιες και κανόνες, καθώς και σε εξειδικευμένα ζητήματα ενδιαφέροντος (όπως αυτά προσδιορίστηκαν μέσω της αξιολόγησης των αναγκών κατάρτισης και στο πλαίσιο του εργαστηρίου εκπαίδευσης εκπαιδευτών). Στη συνέχεια θα ακολουθήσει συζήτηση στην ολομέλεια.

Μετά το θεωρητικό μέρος θα ακολουθήσουν μελέτες περίπτωσης βασισμένες σε πραγματικές υποθέσεις που έχουν αχθεί ενώπιων Ευρωπαϊκών δικαστηρίων. Οι συμμετέχοντες θα τις μελετήσουν σε ομάδες, οι οποίες θα παρουσιάσουν τα συμπεράσματά τους στην ολομέλεια, ενώ θα ακολουθήσει συζήτηση μεταξύ των ομάδων και των εκπαιδευτών.

Μαθησιακοί στόχοι και αναμενόμενα αποτελέσματα

Μαθησιακοί στόχοι. Στόχος της ενότητας αυτής είναι να επιτρέψει στους συμμετέχοντες να κατανοήσουν εις βάθος τα δύο αυτά νομικά κείμενα, χωριστά και ως προς τη μεταξύ τους σχέση. Οι εκπαιδευτές θα παράσχουν λεπτομερή επισκόπηση των δύο οδηγιών, μέσω της παράθεσης νομολογίας και της εξέτασης εξειδικευμένων θεμάτων, σχετικών με επίκαιρα ζητήματα πρακτικής σημασίας. Στη συνέχεια, οι συμμετέχοντες θα έχουν την ευκαιρία να εφαρμόσουν τις γνώσεις που απέκτησαν σε πρακτικές ασκήσεις και να αναλύσουν τις απόψεις τους σε συζητήσεις σε επίπεδο ομάδας και ολομέλειας. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα την εις βάθος κατανόηση των υπό κρίση ζητημάτων.

Η ενότητα έχει σχεδιαστεί με στόχο να προωθήσει την ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών σε διακρατικό επίπεδο και να ενθαρρύνει τη δικτύωση και τη συνεργασία.

Αναμενόμενα αποτελέσματα. Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας, οι συμμετέχοντες θα πρέπει να είναι σε θέση να:

- Κατανοούν τους κανόνες που θεσπίζουν οι οδηγίες σχετικά με την πρόσβαση σε δικηγόρο και τη δικαστική αρωγή.
- Εφαρμόζουν τις οδηγίες στην πράξη.
- Αναλύουν ενωσιακούς κανόνες αυτόνομα σε σχέση με συναφείς έννοιες του εσωτερικού δικαίου.
- Έχουν στοιχειώδη κατανόηση σε σχέση με εξειδικευμένα ζητήματα.

Σύνοψη ενότητας

Μέρος 1: Πρόσβαση σε δικηγόρο και δικαστική αρωγή – Παρουσίαση βασικών κανόνων και διατάξεων

Μέρος 2: Πρόσβαση σε δικηγόρο και δικαστική αρωγή – παρουσίαση επιμέρους ζητημάτων

Μέρος 3: Συζήτηση στην ολομέλεια

Μέρος 4: Μελέτη περίπτωσης σχετικά με την πρόσβαση σε δικηγόρο

Μέρος 5: Μελέτη περίπτωσης σχετικά με τη δικαστική αρωγή

Μέθοδοι κατάρτισης

Οι μέθοδοι κατάρτισης που επιλέχθηκαν ως οι πλέον κατάλληλες για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων είναι οι εξής:

- Παρουσιάσεις
- Μελέτες περίπτωσης
- Συζήτηση σε ομάδες και σε ολομέλεια

Συναφές υλικό κατάρτισης

Υλικό διδασκαλίας

- Παρουσίαση «Πρόσβαση σε δικηγόρο και δικαστική αρωγή – Παρουσίαση βασικών κανόνων και διατάξεων»
- Πρόσβαση σε δικηγόρο και δικαστική αρωγή – παρουσίαση επιμέρους ζητημάτων
- Οδηγία 2013/48/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο
- Οδηγία (ΕΕ) 2016/1919 σχετικά με τη δικαστική αρωγή
- Μελέτη περίπτωσης σχετικά με την πρόσβαση σε δικηγόρο
- Μελέτη περίπτωσης σχετικά με τη δικαστική αρωγή

Υποστηρικτικό υλικό

- Fair Trials Europe – Συμβουλευτική ομάδα νομικών εμπειρογνομόνων – Roadmap practitioner tools: Access to a lawyer (*Εργαλεία οδικού χάρτη για επαγγελματίες: Πρόσβαση σε δικηγόρο*)
- Fair Trials Europe – Συμβουλευτική ομάδα νομικών εμπειρογνομόνων – Roadmap practitioner tools: Legal aid (*Εργαλεία οδικού χάρτη για επαγγελματίες: Δικαστική αρωγή*)

Υλικό για περαιτέρω μελέτη

Συμβούλιο της Ευρώπης – Access to a lawyer as a means of preventing ill-treatment (*Πρόσβαση σε δικηγόρο ως μέσο πρόληψης της κακομεταχείρισης*)

Ενότητα 3

Τίτλος ενότητας

Τεκμήριο αθωότητας

Επισκόπηση/περίληψη

Σύντομη περιγραφή Ενότητας (50-100 λέξεις)

Η ενότητα αυτή περιλαμβάνει: α) παρουσίαση βασικών κανόνων και διατάξεων που προβλέπονται στην οδηγία για το τεκμήριο αθωότητας, β) ομιλία πάνω σε ειδικά ζητήματα που σχετίζονται με το τεκμήριο αθωότητας, γ) συζήτηση στην ολομέλεια, δ) μελέτη περίπτωσης σχετικά με το τεκμήριο αθωότητας.

Οι παρουσιάσεις αποτελούν το θεωρητικό μέρος της ενότητας, που εισάγει τους συμμετέχοντες σε γενικές έννοιες και κανόνες, καθώς και σε εξειδικευμένα ζητήματα ενδιαφέροντος (όπως αυτά προσδιορίστηκαν μέσω της αξιολόγησης των αναγκών κατάρτισης και στο πλαίσιο του εργαστηρίου εκπαίδευσης εκπαιδευτών). Στη συνέχεια θα ακολουθήσει συζήτηση στην ολομέλεια.

Μετά το θεωρητικό μέρος θα ακολουθήσουν μελέτες περίπτωσης βασισμένες σε πραγματικές υποθέσεις που έχουν αχθεί ενώπιον Ευρωπαϊκών δικαστηρίων. Οι συμμετέχοντες θα τις μελετήσουν σε ομάδες, οι οποίες θα παρουσιάσουν τα συμπεράσματά τους στην ολομέλεια, ενώ θα ακολουθήσει συζήτηση μεταξύ των ομάδων και των εκπαιδευτών.

Μαθησιακοί στόχοι και αναμενόμενα αποτελέσματα

Μαθησιακοί στόχοι. Στόχος της ενότητας αυτής είναι να επιτρέψει στους συμμετέχοντες να κατανοήσουν εις βάθος την οδηγία για το τεκμήριο αθωότητας. Οι εκπαιδευτές θα παράσχουν λεπτομερή επισκόπηση της οδηγίας, μέσω της παράθεσης νομολογίας και της εξέτασης εξειδικευμένων θεμάτων, σχετικών με επίκαιρα ζητήματα πρακτικής σημασίας. Στη συνέχεια, οι συμμετέχοντες θα έχουν την ευκαιρία να εφαρμόσουν τις γνώσεις που απέκτησαν σε πρακτικές ασκήσεις και να αναλύσουν τις απόψεις τους σε συζητήσεις σε επίπεδο ομάδας και ολομέλειας. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα την εις βάθος κατανόηση των υπό κρίση ζητημάτων.

Η ενότητα έχει σχεδιαστεί με στόχο να προωθήσει την ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών σε διακρατικό επίπεδο και να ενθαρρύνει τη δικτύωση και τη συνεργασία.

Αναμενόμενα αποτελέσματα. Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας, οι συμμετέχοντες θα πρέπει να είναι σε θέση να:

- Κατανοούν τους κανόνες που θεσπίζει η οδηγία για το τεκμήριο αθωότητας.
- Εφαρμόζουν την οδηγία στην πράξη.
- Αναλύουν ενωσιακούς κανόνες αυτόνομα σε σχέση με συναφείς έννοιες του εσωτερικού δικαίου.
- Έχουν στοιχειώδη κατανόηση σε σχέση με εξειδικευμένα ζητήματα.

Σύνοψη ενότητας

Μέρος 1: Τεκμήριο αθωότητας – Παρουσίαση βασικών κανόνων και διατάξεων

Μέρος 2: Ειδικά ζητήματα για με το τεκμήριο αθωότητας – Ομιλία

Μέρος 4: Συζήτηση στην ολομέλεια

Μέρος 5: Μελέτη περίπτωσης σχετικά με το τεκμήριο αθωότητας

Μέθοδοι κατάρτισης

Οι μέθοδοι κατάρτισης που επιλέχθηκαν ως οι πλέον κατάλληλες για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων είναι οι εξής:

- Παρουσιάσεις
- Ομιλία
- Μελέτες περίπτωσης
- Συζήτηση σε ομάδες και σε ολομέλεια

Συναφές υλικό κατάρτισης

Υλικό διδασκαλίας

- Παρουσίαση «Τεκμήριο αθωότητας – Παρουσίαση βασικών κανόνων και διατάξεων»
- Ειδικά ζητήματα για με το τεκμήριο αθωότητας – Ομιλία Οδηγία (ΕΕ) 2016/343 για την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας
- Μελέτη περίπτωσης σχετικά με το τεκμήριο αθωότητας

Υλικό για περαιτέρω μελέτη

- Συμβούλιο της Ευρώπης, Guide on communication with the media and the public for courts and prosecutors (Οδηγός επικοινωνίας με τα μέσα ενημέρωσης και το κοινό για δικαστήρια και εισαγγελείς)

Ενότητα 4

Τίτλος ενότητας

Δικονομικές εγγυήσεις για παιδιά

Επισκόπηση/περίληψη

Σύντομη περιγραφή Ενότητας (50-100 λέξεις)

Η ενότητα αυτή περιλαμβάνει: α) παρουσίαση βασικών κανόνων και διατάξεων που προβλέπονται στην οδηγία σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, β) συζήτηση στην ολομέλεια και γ) μελέτη περίπτωσης σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι.

Η παρουσίαση αποτελεί το θεωρητικό μέρος της ενότητας, που εισάγει τους συμμετέχοντες σε γενικές έννοιες και κανόνες, καθώς και σε εξειδικευμένα ζητήματα ενδιαφέροντος (όπως αυτά προσδιορίστηκαν μέσω της αξιολόγησης των αναγκών κατάρτισης και στο πλαίσιο του εργαστηρίου εκπαίδευσης εκπαιδευτών). Στη συνέχεια θα ακολουθήσει συζήτηση στην ολομέλεια.

Μετά το θεωρητικό μέρος θα ακολουθήσουν μελέτες περίπτωσης βασισμένες σε πραγματικές υποθέσεις που έχουν αχθεί ενώπιον Ευρωπαϊκών Δικαστηρίων. Οι συμμετέχοντες θα τις μελετήσουν σε ομάδες, οι οποίες θα παρουσιάσουν τα συμπεράσματά τους στην ολομέλεια, ενώ θα ακολουθήσει συζήτηση μεταξύ των ομάδων και των εκπαιδευτών.

Μαθησιακοί στόχοι και αναμενόμενα αποτελέσματα

Μαθησιακοί στόχοι. Στόχος της ενότητας αυτής είναι να επιτρέψει στους συμμετέχοντες να κατανοήσουν εις βάθος την οδηγία σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στα πλαίσια ποινικών διαδικασιών. Οι εκπαιδευτές θα παράσχουν λεπτομερή επισκόπηση της οδηγίας, μέσω της παράθεσης νομολογίας. Στη συνέχεια, οι συμμετέχοντες θα έχουν την ευκαιρία να εφαρμόσουν τις γνώσεις που απέκτησαν σε πρακτικές ασκήσεις και να αναλύσουν τις απόψεις τους σε συζητήσεις σε επίπεδο ομάδας και ολομέλειας. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα την εις βάθος κατανόηση των υπό κρίση ζητημάτων.

Η ενότητα έχει σχεδιαστεί με στόχο να προωθήσει την ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών σε διακρατικό επίπεδο και να ενθαρρύνει τη δικτύωση και τη συνεργασία.

Αναμενόμενα αποτελέσματα. Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας, οι συμμετέχοντες θα πρέπει να είναι σε θέση να:

- Κατανοούν τους κανόνες που θεσπίζει η οδηγία σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι.
- Εφαρμόζουν την οδηγία στην πράξη.
- Αναλύουν ενωσιακούς κανόνες αυτόνομα σε σχέση με συναφείς έννοιες του εσωτερικού δικαίου.

Σύνοψη ενότητας

Μέρος 1: Δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι – Παρουσίαση βασικών κανόνων και διατάξεων

Μέρος 3: Συζήτηση σε ολομέλεια

Μέρος 4: Μελέτη περίπτωσης σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι

Μέθοδοι κατάρτισης

Οι μέθοδοι κατάρτισης που επιλέχθηκαν ως οι πλέον κατάλληλες για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων είναι οι εξής:

- Παρουσιάσεις
- Μελέτες περίπτωσης
- Συζήτηση σε ομάδες και σε ολομέλεια

Συναφές υλικό κατάρτισης

Υλικό διδασκαλίας

- Παρουσίαση «Δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι – Παρουσίαση βασικών κανόνων και διατάξεων»
- Οδηγία (ΕΕ) 2016/800 σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών

- Μελέτη περίπτωσης σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για παιδιά

Υποστηρικτικό υλικό

- Κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για μια φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη

Υλικό για περαιτέρω μελέτη

- Διυπηρεσιακή Ομάδα του ΟΗΕ για τη Δικαιοσύνη Ανηλίκων
- ERA, Υλικό κατάρτισης σχετικά με τη φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη

Εκπαιδευτικές ενότητες για Εν Ενεργεία Δικαστές και Εισαγγελείς

Ενότητα 1

Τίτλος ενότητας

Γενική επισκόπηση ενωσιακού πλαισίου – ευρωπαϊκές και συγκριτικές προοπτικές

Επισκόπηση/περίληψη

Σύντομη περιγραφή Ενότητας (50-100 λέξεις)

Η ενότητα αυτή περιλαμβάνει: α) κεντρική εισήγηση σχετικά με την εφαρμογή των δικονομικών εγγυήσεων στη νομολογία του ΕΔΔΑ από εκπρόσωπο του δικαστηρίου β) λεπτομερή παρουσίαση του ενωσιακού πλαισίου περί δικονομικών δικαιωμάτων και της δικαιωματικής του διάστασης (συμπεριλαμβανομένης της οπτικής της ΕΣΔΑ και των βασικών αρχών της νομολογίας του ΕΔΔΑ σχετικά με την ερμηνεία της), γ) πάνελ εθνικής νομολογίας, όπου ομιλητές και συμμετέχοντες θα συζητήσουν τον τρόπο με τον οποίο εφαρμόζονται οι δικονομικές εγγυήσεις στα επιμέρους εθνικά πλαίσια.

Μαθησιακοί στόχοι και αναμενόμενα αποτελέσματα

Μαθησιακοί στόχοι. Ο στόχος αυτής της ενότητας είναι διττός: α) να παρουσιάσει μια σφαιρική επισκόπηση του ευρωπαϊκού πλαισίου για τα δικονομικά δικαιώματα, με έμφαση στη δικαιωματική του διάσταση, ιδίως όπως έχει καθιερωθεί από τη νομολογία του ΕΔΔΑ και β) να προσφέρει στους συμμετέχοντες μια συγκριτική προοπτική σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής των ενωσιακών κανόνων σε διαφορετικά κράτη μέλη της ΕΕ.

Με τον τρόπο αυτό, η ενότητα θα αναδείξει τα οφέλη της κατάρτισης στο δίκαιο της ΕΕ και θα παρακινήσει τους συμμετέχοντες να υπερβούν τις ερμηνείες που ακολουθούνται σε εγχώριο επίπεδο. Θα ενθαρρυνθούν εθνικοί διάλογοι για να διευκολυνθεί η ανταλλαγή δικαστικών πρακτικών και διαδικασιών λήψης αποφάσεων με σκοπό την προώθηση της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις.

Αναμενόμενα αποτελέσματα. Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας, οι συμμετέχοντες θα πρέπει να είναι σε θέση να:

- Κατανοούν το πεδίο εφαρμογής και τις βασικές αρχές που διέπουν τις οδηγίες του οδικού χάρτη που πραγματεύεται το έργο, στη συνολική τους διάσταση.

- Κατανοούν τις βασικές αρχές που διέπουν μια βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα προσέγγιση των δικονομικών δικαιωμάτων στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, καθώς και τους βασικούς κανόνες σχετικά με την εφαρμογή τους, σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με το άρ. 6 ΕΣΔΑ (ποινικό σκέλος).
- Ανακαλούν έννοιες και αρχές που εφαρμόζονται στα εθνικά τους πλαίσια και να τα συγκρίνουν με τους κανόνες της ΕΕ.
- Κατανοούν τη σημασία της κατάρτισης στο ενωσιακό πλαίσιο και της χρησιμότητάς της στην πράξη.

Σύνοψη ενότητας

Μέρος 1: Κεντρική εισήγηση επί της νομολογίας του ΕΔΔΑ

Μέρος 2: Γενικές αρχές ερμηνείας των οδηγιών / πρίσμα ΕΔΔΑ – παρουσίαση

Μέρος 3: Συζήτηση σε ολομέλεια

Μέρος 4: Πάνελ εθνικής νομολογίας

Μέθοδοι κατάρτισης

Οι μέθοδοι κατάρτισης που επιλέχθηκαν ως οι πλέον κατάλληλες για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων είναι οι εξής:

- Παρουσιάσεις
- Συζήτηση σε ολομέλεια

Συναφές υλικό κατάρτισης

Υλικό διδασκαλίας

- Κεντρική εισήγηση επί της νομολογίας του ΕΔΔΑ Παρουσίαση «Γενικές αρχές ερμηνείας των οδηγιών / πρίσμα ΕΔΔΑ».

- Παρουσίαση «Γενικές αρχές ερμηνείας των οδηγιών / πρίσμα ΕΔΔΑ».
- Πάνελ εθνικής νομολογίας – εισηγήσεις
- Κείμενο ΕΣΔΑ (άρ.6)
- Κείμενο ΧΘΔΕΕ (άρ. 47 & 48).

Υποστηρικτικό υλικό

- Σύνοψη οδηγιών
- ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ *Breaking the Barriers* για τους κανόνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τα δικονομικά δικαιώματα των υπόπτων και κατηγορουμένων σε ποινικές διαδικασίες
- Οδηγία 2010/64/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία
- Οδηγία 2012/13/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών

Υλικό για περαιτέρω μελέτη

- Οδηγός ΕΔΔΑ σχετικά με τη διάταξη του άρθρου 6 - Ποινικό σκέλος
- Επεξηγήσεις του Προεδρείου σχετικά με τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Σχέση του Χάρτη με την ΕΣΔΑ και τις εθνικές διατάξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα
- Ψήφισμα του Συμβουλίου για έναν οδικό χάρτη για την ενίσχυση των δικονομικών δικαιωμάτων των υπόπτων ή κατηγορουμένων σε ποινικές διαδικασίες
- ERA – Βιβλιοθήκη του έργου Procedural Rights in the EU (*Δικονομικά δικαιώματα στην ΕΕ*)
- ΕΔΚΔ: Procedural safeguards in criminal proceedings in the European Union in practice (*Δικονομικές εγγυήσεις στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών στην Ευρωπαϊκή Ένωση στην πράξη*) - Υλικό σεμιναρίου (2020)
- Fair Trials Europe – Συμβουλευτική ομάδα νομικών εμπειρογνομόνων: Mapping CJEU Case Law on EU Criminal Justice Measures (*Χαρτογράφηση Νομολογίας ΔΕΕ σχετικά με τα Μέτρα Ποινικού Δικαίου της ΕΕ*) (2020)
- Ινστιτούτο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Ludwig Boltzmann: Strengthening the rights of suspects and accused in criminal proceedings – the role of National Human Rights Institutions – Guidebook (*Ενίσχυση των δικαιωμάτων των υπόπτων και κατηγορουμένων στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών – ο ρόλος των εθνικών φορέων ανθρωπίνων δικαιωμάτων – Εγχειρίδιο*) (2019)

Ενότητα 2

Τίτλος ενότητας

Πρόσβαση σε δικηγόρο και δικαστική αρωγή

Επισκόπηση/περίληψη

Σύντομη περιγραφή Ενότητας (50-100 λέξεις)

Η ενότητα αυτή περιλαμβάνει: α) παρουσίαση βασικών κανόνων και διατάξεων που προβλέπονται στις οδηγίες για την πρόσβαση σε δικηγόρο και τη δικαστική αρωγή, β) παρουσίαση πάνω σε ειδικά ζητήματα που σχετίζονται με την πρόσβαση σε δικηγόρο και τη δικαστική αρωγή, γ) συζήτηση στην ολομέλεια, δ) μελέτη περίπτωσης σχετικά με την πρόσβαση σε δικηγόρο, ε) μελέτη περίπτωσης σχετικά με τη δικαστική αρωγή.

Οι παρουσιάσεις αποτελούν το θεωρητικό μέρος της ενότητας, που εισάγει τους συμμετέχοντες σε γενικές έννοιες και κανόνες, καθώς και σε εξειδικευμένα ζητήματα ενδιαφέροντος (όπως αυτά προσδιορίστηκαν μέσω της αξιολόγησης των αναγκών κατάρτισης και στο πλαίσιο του εργαστηρίου εκπαίδευσης εκπαιδευτών). Στη συνέχεια θα ακολουθήσει συνεδρία ερωτήσεων και απαντήσεων σε ολομέλεια.

Μετά το θεωρητικό μέρος θα ακολουθήσουν μελέτες περίπτωσης βασισμένες σε πραγματικές υποθέσεις που έχουν αχθεί ενώπιον Ευρωπαϊκών δικαστηρίων. Οι συμμετέχοντες θα τις μελετήσουν σε ομάδες, οι οποίες θα παρουσιάσουν τα συμπεράσματά τους στην ολομέλεια, ενώ θα ακολουθήσει συζήτηση μεταξύ των ομάδων και των εκπαιδευτών.

Μαθησιακοί στόχοι και αναμενόμενα αποτελέσματα

Μαθησιακοί στόχοι. Στόχος της ενότητας αυτής είναι να επιτρέψει στους συμμετέχοντες να κατανοήσουν εις βάθος τα δύο αυτά νομικά κείμενα, χωριστά και ως προς τη μεταξύ τους σχέση. Οι εκπαιδευτές θα παράσχουν λεπτομερή επισκόπηση των δύο οδηγιών, μέσω της παράθεσης νομολογίας και της εξέτασης εξειδικευμένων θεμάτων, σχετικών με επίκαιρα ζητήματα πρακτικής σημασίας. Στη συνέχεια, οι συμμετέχοντες θα έχουν την ευκαιρία να εφαρμόσουν τις γνώσεις που απέκτησαν σε πρακτικές ασκήσεις και να αναλύσουν τις απόψεις τους σε συζητήσεις σε επίπεδο ομάδας και ολομέλειας. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα την εις βάθος κατανόηση των υπό κρίση ζητημάτων.

Η ενότητα έχει σχεδιαστεί με στόχο να προωθήσει την ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών σε διακρατικό επίπεδο και να ενθαρρύνει τη δικτύωση και τη συνεργασία.

Αναμενόμενα αποτελέσματα. Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας, οι συμμετέχοντες θα πρέπει να είναι σε θέση να:

- Κατανοούν τους κανόνες που θεσπίζουν οι οδηγίες σχετικά με την πρόσβαση σε δικηγόρο και τη δικαστική αρωγή.
- Εφαρμόζουν τις οδηγίες στην πράξη.
- Αναλύουν ενωσιακούς κανόνες αυτόνομα σε σχέση με συναφείς έννοιες του εσωτερικού δικαίου.
- Κατανοούν εξειδικευμένα ζητήματα.

Σύνοψη ενότητας

Μέρος 1: Πρόσβαση σε δικηγόρο και δικαστική αρωγή – Παρουσίαση βασικών κανόνων και διατάξεων

Μέρος 2: Ειδικά ζητήματα για την πρόσβαση σε δικηγόρο και τη δικαστική αρωγή - Παρουσίαση

Μέρος 3: Συζήτηση στην ολομέλεια

Μέρος 4: Μελέτη περίπτωσης σχετικά με την πρόσβαση σε δικηγόρο

Μέρος 5: Μελέτη περίπτωσης σχετικά με τη δικαστική αρωγή

Μέθοδοι κατάρτισης

Οι μέθοδοι κατάρτισης που επιλέχθηκαν ως οι πλέον κατάλληλες για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων είναι οι εξής:

- Παρουσιάσεις
- Μελέτες περίπτωσης
- Συζήτηση σε ομάδες και σε ολομέλεια

Συναφές υλικό κατάρτισης

Υλικό διδασκαλίας

- Presentation “Πρόσβαση σε δικηγόρο και δικαστική αρωγή – Παρουσίαση βασικών κανόνων και διατάξεων»
- Ειδικά ζητήματα για την πρόσβαση σε δικηγόρο και τη δικαστική αρωγή - Παρουσίαση
- Οδηγία 2013/48/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο
- Οδηγία (ΕΕ) 2016/1919 σχετικά με τη δικαστική αρωγή
- Μελέτη περίπτωσης σχετικά με την πρόσβαση σε δικηγόρο
- Μελέτη περίπτωσης σχετικά με τη δικαστική αρωγή

Υποστηρικτικό υλικό

- Fair Trials Europe – Συμβουλευτική ομάδα νομικών εμπειρογνομόνων – Roadmap practitioner tools: Access to a lawyer (*Εργαλεία οδικού χάρτη για επαγγελματίες: Πρόσβαση σε δικηγόρο*)
- Fair Trials Europe – Συμβουλευτική ομάδα νομικών εμπειρογνομόνων – Roadmap practitioner tools: Legal aid (*Εργαλεία οδικού χάρτη για επαγγελματίες: Δικαστική αρωγή*)

Υλικό για περαιτέρω μελέτη

- Συμβούλιο της Ευρώπης – Access to a lawyer as a means of preventing ill-treatment (*Πρόσβαση σε δικηγόρο ως μέσο πρόληψης της κακομεταχείρισης*)

Ενότητα 3

Τίτλος ενότητας

Τεκμήριο αθωότητας

Επισκόπηση/περίληψη

Σύντομη περιγραφή Ενότητας (50-100 λέξεις)

Η ενότητα αυτή περιλαμβάνει: α) παρουσίαση βασικών κανόνων και διατάξεων που προβλέπονται στην οδηγία για το τεκμήριο αθωότητας, β) συζήτηση στην ολομέλεια, γ) μελέτη περίπτωσης σχετικά με το τεκμήριο αθωότητας.

Οι παρουσιάσεις αποτελούν το θεωρητικό μέρος της ενότητας, που εισάγει τους συμμετέχοντες σε γενικές έννοιες και κανόνες, καθώς και σε εξειδικευμένα ζητήματα ενδιαφέροντος (όπως αυτά προσδιορίστηκαν μέσω της αξιολόγησης των αναγκών κατάρτισης και στο πλαίσιο του εργαστηρίου εκπαίδευσης εκπαιδευτών). Στη συνέχεια θα ακολουθήσει συνεδρία ερωτήσεων και απαντήσεων σε ολομέλεια.

Μετά το θεωρητικό μέρος θα ακολουθήσουν μελέτες περίπτωσης βασισμένες σε πραγματικές υποθέσεις που έχουν αχθεί ενώπιον Ευρωπαϊκών δικαστηρίων. Οι συμμετέχοντες θα τις μελετήσουν σε ομάδες, οι οποίες θα παρουσιάσουν τα συμπεράσματά τους στην ολομέλεια, ενώ θα ακολουθήσει συζήτηση μεταξύ των ομάδων και των εκπαιδευτών.

Μαθησιακοί στόχοι και αναμενόμενα αποτελέσματα

Μαθησιακοί στόχοι. Στόχος της ενότητας αυτής είναι να επιτρέψει στους συμμετέχοντες να κατανοήσουν εις βάθος την οδηγία για το τεκμήριο αθωότητας. Οι εκπαιδευτές θα παράσχουν λεπτομερή επισκόπηση της οδηγίας, μέσω της παράθεσης νομολογίας. Στη συνέχεια, οι συμμετέχοντες θα έχουν την ευκαιρία να εφαρμόσουν τις γνώσεις που απέκτησαν σε πρακτικές ασκήσεις και να αναλύσουν τις απόψεις τους σε συζητήσεις σε επίπεδο ομάδας και ολομέλειας. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα την εις βάθος κατανόηση των υπό κρίση ζητημάτων.

Η ενότητα έχει σχεδιαστεί με στόχο να προωθήσει την ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών σε διακρατικό επίπεδο και να ενθαρρύνει τη δικτύωση και τη συνεργασία.

Αναμενόμενα αποτελέσματα. Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας, οι συμμετέχοντες θα πρέπει να είναι σε θέση να:

- Κατανοούν τους κανόνες που θεσπίζει η οδηγία για το τεκμήριο αθωότητας.
- Εφαρμόζουν την οδηγία στην πράξη.
- Αναλύουν ενωσιακούς κανόνες αυτόνομα σε σχέση με συναφείς έννοιες του εσωτερικού δικαίου.
- Κατανοούν εξειδικευμένα ζητήματα.

Σύνοψη ενότητας

Μέρος 1: Τεκμήριο αθωότητας – Παρουσίαση βασικών κανόνων και διατάξεων

Μέρος 2: Ερωταπαντήσεις και συζήτηση σε ολομέλεια σχετικά με θεωρητικά ζητήματα που άπτονται της οδηγίας για το τεκμήριο αθωότητας

Μέρος 3: Μελέτη περίπτωσης σχετικά με το τεκμήριο αθωότητας

Μέθοδοι κατάρτισης

Οι μέθοδοι κατάρτισης που επιλέχθηκαν ως οι πλέον κατάλληλες για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων είναι οι εξής:

- Παρουσιάσεις
- Μελέτες περίπτωσης
- Συζήτηση σε ομάδες και σε ολομέλεια

Συναφές υλικό κατάρτισης

Υλικό διδασκαλίας

- Παρουσίαση «Τεκμήριο αθωότητας – Παρουσίαση βασικών κανόνων και διατάξεων»
- Οδηγία (ΕΕ) 2016/343 για την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας
- Μελέτη περίπτωσης σχετικά με το τεκμήριο αθωότητας

Υλικό για περαιτέρω μελέτη

- Συμβούλιο της Ευρώπης, Guide on communication with the media and the public for courts and prosecutors (Οδηγός επικοινωνίας με τα μέσα ενημέρωσης και το κοινό για δικαστήρια και εισαγγελείς)

Ενότητα 4

Τίτλος ενότητας

Δικονομικές εγγυήσεις για παιδιά

Επισκόπηση/περίληψη

Σύντομη περιγραφή Ενότητας (50-100 λέξεις)

Η ενότητα αυτή περιλαμβάνει: α) παρουσίαση βασικών κανόνων και διατάξεων που προβλέπονται στην οδηγία σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι, β) παρουσίαση πάνω σε ειδικά ζητήματα που σχετίζονται με τις δικονομικές εγγυήσεις για παιδιά, γ) συζήτηση στην ολομέλεια, δ) μελέτη περίπτωσης σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι και ε) συνεδρία σχετικά με την παιδοψυχολογία και τη φιλική προς τα παιδιά επικοινωνία.

Οι παρουσιάσεις αποτελούν το θεωρητικό μέρος της ενότητας, που εισάγει τους συμμετέχοντες σε γενικές έννοιες και κανόνες, καθώς και σε εξειδικευμένα ζητήματα ενδιαφέροντος (όπως αυτά προσδιορίστηκαν μέσω της αξιολόγησης των αναγκών κατάρτισης και στο πλαίσιο του εργαστηρίου εκπαίδευσης εκπαιδευτών). Στη συνέχεια θα ακολουθήσει συζήτηση στην ολομέλεια.

Μετά το θεωρητικό μέρος θα ακολουθήσουν μελέτες περίπτωσης βασισμένες σε πραγματικές υποθέσεις που έχουν αχθεί ενώπιον Ευρωπαϊκών δικαστηρίων. Οι συμμετέχοντες θα τις μελετήσουν σε ομάδες, οι οποίες θα παρουσιάσουν τα συμπεράσματά τους στην ολομέλεια, ενώ θα ακολουθήσει συζήτηση μεταξύ των ομάδων και των εκπαιδευτών.

Τέλος, στο πλαίσιο μιας εξειδικευμένης συνεδρίας σχετικά με την παιδοψυχολογία και τη φιλική προς τα παιδιά επικοινωνία, που αποτελείται από διαδραστική παρουσίαση και βιωματική άσκηση με παιχνίδι ρόλων, θα συνδυαστεί ομαδική εργασία και εργασία σε επίπεδο ολομέλειας.

Μαθησιακοί στόχοι και αναμενόμενα αποτελέσματα

Μαθησιακοί στόχοι. Ο στόχος αυτής της ενότητας είναι διττός: α) να επιτρέψει στους συμμετέχοντες να αποκτήσουν εις βάθος κατανόηση των κανόνων που θεσπίζει η οδηγία σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών και β) να παράσχει εξειδικευμένη, διεπιστημονική κατάρτιση σε δικαστές και εισαγγελείς που ασχολούνται με ποινικές διαδικασίες που αφορούν παιδιά. Επιλέξαμε να δώσουμε περισσότερη βαρύτητα σε αυτό το μήμα της κατάρτισης, με βάση τα ευρήματα της αξιολόγησης των αναγκών κατάρτισης και την ανατροφοδότηση που λάβαμε από τις ομάδες-στόχους. Μέσω αυτής της συνεδρίας στοχεύουμε να συμβάλουμε στην εκπλήρωση της υποχρέωσης που πηγάζει από το άρθρο 20 της οδηγίας για παροχή εξειδικευμένης κατάρτισης σε δικαστές και εισαγγελείς.

Οι εκπαιδευτές θα παράσχουν λεπτομερή επισκόπηση της οδηγίας, μέσω της παράθεσης νομολογίας και της εξέτασης εξειδικευμένων θεμάτων, σχετικών με επίκαιρα ζητήματα πρακτικής σημασίας. Στη συνέχεια, οι συμμετέχοντες θα έχουν την ευκαιρία να εφαρμόσουν τις γνώσεις που απέκτησαν σε πρακτικές ασκήσεις και να αναλύσουν τις απόψεις τους σε συζητήσεις σε επίπεδο ομάδας και ολομέλειας. Τέλος, μια εξειδικευμένη συνεδρία στο αντικείμενο της παιδοψυχολογίας και της φιλικής προς τα παιδιά δικαιοσύνης που θα παραδοθεί από παιδοψυχολόγο και ψυχολόγο που εργάζονται με παιδιά που εμπλέκονται στην ποινική δικαιοσύνη θα επικεντρωθεί σε βιωματικές ασκήσεις, οι οποίες θα αξιοποιήσουν τις εμπειρίες των συμμετεχόντων από την ενασχόληση με παιδιά προκειμένου να βελτιωθούν οι υπάρχουσες δεξιότητές τους και να επιτευχθεί εις βάθος κατανόηση των υπό κρίση ζητημάτων.

Η ενότητα έχει σχεδιαστεί με στόχο να προωθήσει την ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών σε διακρατικό επίπεδο και να ενθαρρύνει τη δικτύωση και τη συνεργασία.

Αναμενόμενα αποτελέσματα. Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας, οι συμμετέχοντες θα πρέπει να είναι σε θέση να:

- Κατανοούν τους κανόνες που θεσπίζει η οδηγία σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι.
- Αναλύουν ενωσιακούς κανόνες αυτόνομα σε σχέση με συναφείς έννοιες του εσωτερικού δικαίου.
- Εφαρμόζουν τους κανόνες τις ΕΕ στην πράξη.
- Κατανοούν εξειδικευμένα ζητήματα.
- Κατανοούν και προβληματίζονται σχετικά με τις βασικές αρχές της παιδοψυχολογίας και της φιλικής προς τα παιδιά επικοινωνίας.
- Εφαρμόζουν τις εν λόγω αρχές στην πράξη, όταν χειρίζονται υποθέσεις ανηλίκων κατηγορουμένων.

Σύνοψη ενότητας

Μέρος 1: Δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι – Παρουσίαση βασικών κανόνων και διατάξεων

Μέρος 2: Ειδικά ζητήματα σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για παιδιά - Παρουσίαση

Μέρος 4: Συζήτηση στην ολομέλεια

Μέρος 5: Μελέτη περίπτωσης σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι

Μέρος 6: Συνεδρία σχετικά με την παιδοψυχολογία και τη φιλική προς τα παιδιά επικοινωνία

Μέθοδοι κατάρτισης

Οι μέθοδοι κατάρτισης που επιλέχθηκαν ως οι πλέον κατάλληλες για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων είναι οι εξής:

- Παρουσιάσεις
- Μελέτες περίπτωσης
- Συζήτηση σε ομάδες και σε ολομέλεια
- Παιχνίδι ρόλων

Συναφές υλικό κατάρτισης

Υλικό διδασκαλίας

- Παρουσίαση «Δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι – Παρουσίαση βασικών κανόνων και διατάξεων»
- Ειδικά ζητήματα σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για παιδιά - Παρουσίαση
- Οδηγία (ΕΕ) 2016/800 σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών
- Μελέτη περίπτωσης σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών

- Περίγραμμα της εκπαιδευτικής ενότητας για την παιδοψυχολογία και τη φιλική προς τα παιδιά επικοινωνία
- Παρουσίαση για την παιδοψυχολογία και τη φιλική προς τα παιδιά επικοινωνία
- Περίγραμμα βιωματικής άσκησης σχετικά με την παιδοψυχολογία και τη φιλική προς τα παιδιά επικοινωνία

Υποστηρικτικό υλικό

- Κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για μια φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη

Υλικό για περαιτέρω μελέτη

- Διυπηρεσιακή Ομάδα του ΟΗΕ για τη Δικαιοσύνη Ανηλίκων
- ERA, Υλικό κατάρτισης σχετικά με τη φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη

ΥΛΙΚΟ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ

Ενότητα 1 – Γενική Επισκόπηση

Κοινό Υλικό

Ενωσιακό πλαίσιο

Βασικές οδηγίες που εξετάζονται στο πλαίσιο της κατάρτισης

[Οδηγία 2013/48/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας και διαδικασίας εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης](#)

[Οδηγία 2016/1919/ΕΕ σχετικά με τη δικαστική αρωγή για υπόπτους και κατηγορουμένους στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών και για καταζητούμενους σε διαδικασίες εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης](#)

[Οδηγία 2016/343/ΕΕ για την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας](#)

[Οδηγία 2016/800/ΕΕ σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών](#)

Άλλες οδηγίες του οδικού χάρτη

[Οδηγία 2010/64/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία](#)

[Οδηγία 2012/13/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών](#)

Σύντομη σύνοψη οδηγιών

Σκοπός της οδηγίας σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο είναι να διασφαλίσει ότι οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών και διαδικασιών εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης έχουν πρόσβαση σε δικηγόρο και δικαίωμα επικοινωνίας κατά τη διάρκεια της στέρησης της ελευθερίας τους. Βασικό σημείο της είναι η καθιέρωση του δικαιώματος πρόσβασης σε δικηγόρο χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση πριν από οποιαδήποτε εξέταση, διενέργεια ερευνητικής πράξης ή άλλης πράξης συλλογής αποδεικτικών στοιχείων, από τη στιγμή στέρησης της ελευθερίας και εγκαίρως πριν την παράσταση ενώπιον ποινικού δικαστηρίου. Καλύπτει το δικαίωμα κατ' ιδίαν συνάντησης και επικοινωνίας με δικηγόρο, το δικαίωμα αποτελεσματικής

συμμετοχής δικηγόρου κατά την εξέταση του προσώπου και παράστασης δικηγόρου σε ερευνητικές πράξεις και πράξεις συλλογής αποδεικτικών στοιχείων και το απόρρητο κάθε μορφής επικοινωνίας. Όσον αφορά τα πρόσωπα που υπόκεινται σε ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, η οδηγία θεσπίζει το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στη χώρα εκτέλεσης της ΕΕ και το δικαίωμα ορισμού δικηγόρου στη χώρα έκδοσης. Περαιτέρω, θεσπίζει το δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου προσώπου και επικοινωνίας με τις προξενικές αρχές σε περίπτωση στέρησης της ελευθερίας.

Η οδηγία προβλέπει τη δυνατότητα προσωρινής παρέκκλισης από ορισμένα δικαιώματα σε εξαιρετικές περιστάσεις και υπό αυστηρά καθορισμένους όρους (για παράδειγμα, όταν υπάρχει άμεση ανάγκη για την αποτροπή σοβαρών δυσμενών επιπτώσεων για τη ζωή, την ελευθερία ή τη σωματική ακεραιότητα ενός προσώπου).

Η οδηγία για την πρόσβαση σε δικηγόρο εφαρμόζεται από τις 26 Νοεμβρίου 2013 και έπρεπε να θεσπιστεί στις χώρες της ΕΕ έως τις 27 Νοεμβρίου 2016¹.

Η **οδηγία σχετικά με το τεκμήριο αθωότητας** αποσκοπεί στη διασφάλιση του τεκμηρίου αθωότητας οποιουδήποτε ατόμου είναι κατηγορούμενο ή ύποπτο για έγκλημα από την αστυνομία ή τις αρχές της δικαιοσύνης, καθώς και του δικαιώματος ενός κατηγορούμενου ατόμου να είναι παρόν στην ποινική του δίκη. Εφαρμόζεται στην περίπτωση οποιουδήποτε ατόμου (φυσικού προσώπου) που είναι ύποπτο ή κατηγορούμενο στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών και σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας, από τη στιγμή που ένα άτομο είναι ύποπτο ή κατηγορούμενο ότι έχει διαπράξει ποινικό αδίκημα μέχρι την τελική δικαστική απόφαση.

Η οδηγία θεσπίζει τα ακόλουθα θεμελιώδη δικαιώματα για ένα άτομο κατηγορούμενο ή ύποπτο στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας: α) είναι αθώο μέχρι να αποδειχθεί ένοχο, β) το βάρος απόδειξης φέρει η εισαγγελική αρχή, γ) δικαίωμα σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης και δ) δικαίωμα να παρίσταται στη δίκη του. Οι χώρες της ΕΕ πρέπει να διασφαλίζουν ότι έχουν θεσπιστεί αποτελεσματικά ένδικα μέσα προστασίας σε περίπτωση παραβίασης αυτών των δικαιωμάτων.

Η οδηγία σχετικά με το τεκμήριο αθωότητας εφαρμόζεται από τις 31 Μαρτίου 2016. Οι χώρες της ΕΕ έπρεπε να την ενσωματώσουν στο εθνικό τους δίκαιο έως την 1η Απριλίου 2018².

Η **οδηγία σχετικά με τη δικαστική αρωγή** θεσπίζει τους κοινούς ελάχιστους κανόνες σχετικά με το δικαίωμα σε δικαστική αρωγή στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών εντός της ΕΕ. Ορίζει σαφή κριτήρια για την παροχή δικαστικής αρωγής, πρότυπα ποιότητας καθώς και μέσα ένδικης προστασίας σε περίπτωση παραβίασης δικαιωμάτων. Η οδηγία συμπληρώνει τους κανόνες της ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο και σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτα ή κατηγορούμενα για εγκλήματα και δεν επηρεάζει τα δικαιώματα που θεσπίζουν.

Σύμφωνα με την οδηγία σχετικά με τη δικαστική αρωγή, οι χώρες της ΕΕ πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι που δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους για να αντεπεξέλθουν οικονομικά στη συνδρομή δικηγόρου έχουν δικαίωμα σε δικαστική αρωγή όταν αυτό επιβάλλει το συμφέρον της απονομής δικαιοσύνης.

¹ Πηγή: Σύνοψη οδηγίας 2013/48/ΕΕ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:2303_2.

² Πηγή: Σύνοψη οδηγίας (ΕΕ) 2016/343 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:130107_3.

Η οδηγία σχετικά με τη δικαστική αρωγή εφαρμόζεται από τις 24 Νοεμβρίου 2016 και έπρεπε να γίνει νόμος στις χώρες της ΕΕ έως την 5η Μαΐου 2019³.

Η οδηγία σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών θεσπίζει δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι για ένα ποινικό αδίκημα. Οι δικονομικές εγγυήσεις εφαρμόζονται επιπλέον εκείνων που ισχύουν για τους ύποπτους ή κατηγορούμενους ενήλικες.

Τα βασικά σημεία της οδηγίας είναι ότι τα παιδιά έχουν το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο και το δικαίωμα συνδρομής από δικηγόρο. Η συνδρομή δικηγόρου είναι υποχρεωτική όταν προσάγονται ενώπιον δικαστηρίου προκειμένου να ληφθεί απόφαση σχετικά με την προσωρινή κράτησή τους, καθώς και όταν βρίσκονται υπό κράτηση. Ένα παιδί που δεν έχει λάβει συνδρομή από δικηγόρο κατά τη διάρκεια της ακροαματικής διαδικασίας δεν μπορεί να καταδικαστεί σε φυλάκιση. Η οδηγία περιλαμβάνει επίσης άλλες δικονομικές εγγυήσεις, όπως το δικαίωμα έγκαιρης πληροφόρησης σχετικά με τα δικαιώματά τους και τις γενικές πτυχές της διεξαγωγής της διαδικασίας, παροχής ενημέρωσης σε κάποιον γονέα ή άλλον κατάλληλο ενήλικα, συνοδείας από το εν λόγω πρόσωπο κατά την ακροαματική διαδικασία και τα άλλα στάδια της ποινικής διαδικασίας, ατομικής αξιολόγησης από εξειδικευμένο προσωπικό, ιατρικής εξέτασης αν το παιδί στερείται της ελευθερίας του, προστασίας της ιδιωτικής ζωής κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας, αυτοπρόσωπης παράστασης στη δίκη και σε αποτελεσματικά μέσα ένδικης προστασίας.

Οι δικαστές, οι εισαγγελείς και οι άλλοι επαγγελματίες που ασχολούνται με ποινικές διαδικασίες που αφορούν παιδιά πρέπει να διαθέτουν ειδικές ικανότητες ή να έχουν ειδική κατάρτιση.

Η οδηγία εφαρμόζεται από τις 10 Ιουνίου 2016. Οι χώρες της ΕΕ έπρεπε να την ενσωματώσουν στο εθνικό τους δίκαιο έως τις 11 Ιουνίου 2019⁴.

Για εις βάθος ανάλυση των κανόνων που θεσπίζουν οι τέσσερις οδηγίες που πραγματεύεται το υπό κρίση έργο, παρακαλώ επισκεφθείτε τον παρακάτω σύνδεσμο:

[ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ για τους κανόνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τα δικονομικά δικαιώματα των υπόπτων και κατηγορουμένων σε ποινικές διαδικασίες](#)

Εθνικά πλαίσια

Ελλάδα

Η οδηγία 2013/48 σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας και διαδικασίας εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, καθώς και σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου προσώπου σε περίπτωση στέρησης της ελευθερίας του και με το δικαίωμα επικοινωνίας με τρίτα πρόσωπα και με προξενικές αρχές κατά τη διάρκεια στέρησης της ελευθερίας

³ Πηγή: Σύνοψη οδηγίας (ΕΕ) 2016/1919 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:4336665>.

⁴ Πηγή: Σύνοψη οδηγίας (ΕΕ) 2016/800 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:230302_2.

ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με τον νόμο 4478/2017⁵, ο οποίος τροποποίησε τον ελληνικό Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (επί του παρόντος νόμος 4620/2019⁶) και τον νόμο 3251/2004⁷. Στην οδηγία 2013/48 προβλέπεται ότι τα κράτη μέλη ήταν υποχρεωμένα να τη θέσουν σε εφαρμογή έως τις 27 Νοεμβρίου 2016. Η Ελλάδα ολοκλήρωσε την ενσωμάτωσή της μόλις στις 26.2.2019. Το ελληνικό δίκαιο δεν περιλαμβάνει διάταξη που να εγγυάται ρητά το δικαίωμα «κατ' ιδίαν συνάντησης» των υπόπτων ή κατηγορουμένων με τον δικηγόρο τους, σύμφωνα με το άρθρο 3 στοιχείο α) της οδηγίας 2013/48⁸. Η παράλειψη αυτή συνιστά πλημμέλεια σχετικά με τη μεταφορά της οδηγίας. Το άρθρο 12 της οδηγίας 2013/48 σχετικά με τα ένδικα βοηθήματα δεν μεταφέρθηκε στο εσωτερικό δίκαιο, καθώς ο Έλληνας νομοθέτης έκρινε ότι τα ήδη υπάρχοντα στην ελληνική έννομη τάξη ένδικα βοηθήματα ήταν επαρκή. Το άρθρο 13 της οδηγίας 2013/48 σχετικά με τα ευάλωτα πρόσωπα δεν ενσωματώθηκε επίσης στο εσωτερικό δίκαιο. Εντούτοις, ο ελληνικός Κώδικας Ποινικής Δικονομίας (άρθρο 95) προβλέπει ότι οι ιδιαίτερες ανάγκες των ευάλωτων ατόμων πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την ενημέρωσή τους όσον αφορά στα δικαιώματά τους στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας. Οι υπόλοιπες διατάξεις της οδηγίας 2013/48 (δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο, απόρρητο, δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου προσώπου σε περίπτωση στέρησης της ελευθερίας, δικαίωμα επικοινωνίας με τρίτο πρόσωπο και προξενικές αρχές, παραίτηση, δικαιώματα στο πλαίσιο διαδικασίας ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης) έχουν μεταφερθεί επαρκώς με τον νόμο 4478/2017 (άρθρα 48-52) και περιλαμβάνονται επί του παρόντος στον ελληνικό Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (άρθρα 89-100) και στον νόμο 3251/2004 (άρθρο 15). Ο Έλληνας νομοθέτης επέλεξε να μην επιτρέψει στις δημόσιες αρχές να παρεκκλίνουν από την εφαρμογή του δικαιώματος πρόσβασης σε δικηγόρο σε εξαιρετικές περιστάσεις, παρά το γεγονός ότι το άρθρο 3 παράγραφος 6 της οδηγίας 2013/48 προέβλεπε αυτή τη δυνατότητα. Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με τον ελληνικό Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, το δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου προσώπου σχετικά με τη στέρηση της ελευθερίας και το δικαίωμα επικοινωνίας με τρίτο πρόσωπο μπορούν να περιοριστούν ή να ανασταλούν λόγω εξαιρετικών περιστάσεων, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 5 παράγραφος 3 και του άρθρου 6 παράγραφος 2 της οδηγίας 2013/48.

Η οδηγία 2016/343 για την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με τον νόμο 4596/2019⁹, που τροποποίησε τον ελληνικό Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Στην οδηγία 2016/343 προβλέπεται ότι τα κράτη μέλη ήταν υποχρεωμένα να τη θέσουν σε εφαρμογή έως τις 1 Απριλίου 2016. Η Ελλάδα ολοκλήρωσε την ενσωμάτωση στις 23.2.2019. Το άρθρο 9 της οδηγίας 2016/343 δεν μεταφέρθηκε στο εσωτερικό δίκαιο με τον νόμο 4596/2019. Ο ελληνικός Κώδικας Ποινικής Δικονομίας (άρθρα 340 παράγραφος 4, 430 και 473 παράγραφος 1) παρέχει ωστόσο στους κατηγορουμένους το δικαίωμα να ζητήσουν την ακύρωση της καταδικαστικής απόφασης ή να ασκήσουν ένδικα μέσα κατά αυτής, εάν δεν ήταν παρόντες στη δίκη τους, υπό την προϋπόθεση ότι δεν είχαν νομίμως κλητευθεί ή ενημερωθεί για τις συνέπειες μη εμφάνισης τους στη δίκη. Όσον αφορά το άρθρο 5 της οδηγίας 2016/43, ο ελληνικός Κώδικας Ποινικής Δικονομίας (άρθρο 339 παράγραφος 2) απαγορεύει τη χρήση χειροπέδων σε

⁵ Διαθ. σε https://www.kodiko.gr/nomologia/document_navigation/260208/nomos-4478-2017.

⁶ Διαθ. σε https://www.kodiko.gr/nomologia/document_navigation/530491/nomos-4620-2019.

⁷ Διαθ. σε https://www.kodiko.gr/nomologia/document_navigation/168097/nomos-3251-2004.

⁸ Βλ. «Τα δικαιώματα πρόσβασης σε συνήγορο και νομικής βοήθειας στην Ε.Ε.», Δ. Αρβανίτης, 2019, διαθ. σε <https://theartofcrime.gr/may-2019/>.

⁹ Διαθ. σε https://www.kodiko.gr/nomologia/document_navigation/499589/nomos-4596-2019.

κατηγορουμένους κατά την παράστασή τους στο δικαστήριο. Ωστόσο, το γεγονός ότι δεν απαγορεύεται η εμφανής χρήση μέτρων σωματικού περιορισμού εκτός της αίθουσας του δικαστηρίου, θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα την εμφάνιση υπόπτων ή κατηγορουμένων ως ενόχων στο κοινό και, ως εκ τούτου, να θέσει σε κίνδυνο την αποτελεσματικότητα του άρθρου 5 της οδηγίας. Σε συμμόρφωση με τις διατάξεις των άρθρων 4 παράγραφος 2 και 10 παράγραφος 1 της οδηγίας 2016/43, οι κατηγορούμενοι στην Ελλάδα έχουν δικαίωμα να αξιώσουν αποζημίωση βάσει των διατάξεων περί εξωσυμβατικής ευθύνης του Δημοσίου, εφόσον το τεκμήριο αθωότητάς τους παραβιάστηκε λόγω δηλώσεων των δημόσιων αρχών. Παρά το γεγονός ότι η διάταξη του άρθρου 8 παράγραφος 2 της οδηγίας 2016/343 προβλέπει ότι οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι έχουν δικαίωμα παράστασης στη δίκη τους, η αποτελεσματικότητά της δεν διακυβεύεται από το γεγονός ότι ο ελληνικός Κώδικας Ποινικής Δικονομίας (άρθρο 340 παράγραφος 1) προβλέπει ότι οι κατηγορούμενοι οφείλουν να παρίστανται στη δίκη τους. Οι υπόλοιπες διατάξεις της Οδηγίας 2016/343 (τεκμήριο αθωότητας, βάρος απόδειξης, δικαίωμα σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης, ερήμην δίκη) έχουν μεταφερθεί επαρκώς στην ελληνική έννομη τάξη με τον νόμο 4596/2019 (άρθρα 5 έως 10) και περιλαμβάνονται επί του παρόντος στον ελληνικό Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (άρθρα 71, 104, 155 και 178 παράγραφος 2).

Οι οδηγίες 2016/800 σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών και 2016/1919 σχετικά με τη δικαστική αρωγή έχουν ενσωματωθεί στην ελληνική έννομη τάξη με τον νόμο 4689/2020¹⁰ της 27/5/2020, έναν χρόνο μετά τη λήξη της προθεσμίας ενσωμάτωσης που προβλεπόταν από τις οδηγίες.

Ο νόμος 4689/2020 τροποποίησε τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και τον νόμο 3226/2004¹¹ για τη νομική βοήθεια. Όσον αφορά τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά, ο νόμος ενίσχυσε τον ρόλο των υπηρεσιών προστασίας των παιδιών και καθιέρωσε μια αυστηρή διαδικασία ατομικής αξιολόγησης. Όσον αφορά τη δικαστική αρωγή, θεσπίστηκαν πρόσθετες εγγυήσεις για τους υπόπτους και τους κατηγορουμένους, συμπεριλαμβανομένου, ιδίως, του δικαιώματος σε δικαστική αρωγή στο πλαίσιο διαδικασιών ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης τόσο στο κράτος έκδοσης όσο και στο κράτος εκτέλεσης. Οφείλει να επισημανθεί ότι στην ελληνική έννομη τάξη θεσπίζεται επίσης διακριτή διαδικασία για τον αυτεπάγγελτο διορισμό δικηγόρου χωρίς προϋποθέσεις και ανεξαρτήτως οικονομικών κριτηρίων σε ορισμένα στάδια της ποινικής διαδικασίας (ιδίως στο ακροατήριο και σε άλλες διαδικασίες που περιλαμβάνουν ακρόαση).

Και οι δύο οδηγίες εισήχθησαν εν πολλοίς αυτολεξεί στο ελληνικό πλαίσιο, παρόλο που πλήθος δικαιωμάτων που κατοχυρώνουν προβλέπονταν ήδη στην ελληνική νομοθεσία. Καθώς η μεταφορά τους είναι πολύ πρόσφατη, δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία σχετικά με την εφαρμογή τους στην πράξη και τον αντίκτυπό τους στη διασφάλιση των δικονομικών δικαιωμάτων των υπόπτων και των κατηγορουμένων.

Αυστρία

Οδηγία 2013/48/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο

(Έκδοση: 22 Οκτωβρίου 2013 - Ενσωμάτωση: 27 Νοεμβρίου 2016)

¹⁰ Διαθ. σε <https://www.e-nomothesia.gr/kat-dikasteria-dikaiousune/nomos-4689-2020-phek-103a-27-5-2020.html>

¹¹ Διαθ. σε <https://www.e-nomothesia.gr/kat-dikasteria-dikaiousune/n-3226-2004.html>.

Η οδηγία ενσωματώθηκε στο εσωτερικό δίκαιο με την Πράξη I περί Τροποποίησης της Ποινικής Δικονομίας του 2016¹² και την Πράξη II περί Τροποποίησης της Ποινικής Δικονομίας του 2016¹³. Οι τροποποιήσεις τέθηκαν σε ισχύ την 1 Ιανουαρίου 2017. Η καθιέρωση μιας υπηρεσίας «εφημερευόντων δικηγόρων» ("Rechtsanwaltlicher Bereitschaftsdienst") ήταν σημαντικό βήμα για τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο αστυνομικής κράτησης.¹⁴ Ωστόσο, στην πράξη, η συντριπτική πλειονότητα των υπόπτων που υποβάλλονται σε αστυνομική εξέταση δεν εκπροσωπούνται από δικηγόρο, παρόλο που οι καταθέσεις ενώπιον της αστυνομίας έχουν μεγάλη σημασία για την περαιτέρω ποινική διαδικασία.¹⁵ Αυτό οφείλεται αφενός στην ανεπαρκή ενημέρωση σχετικά με την ύπαρξη και την αποτελεσματικότητα της υπηρεσίας «εφημερευόντων δικηγόρων» και αφετέρου στις ασαφείς πληροφορίες σχετικά με το κόστος που πρέπει να καλυφθεί ή τα γραφειοκρατικά εμπόδια σχετικά με τη διεκδίκηση δικαστικής αρωγής.¹⁶ Ο κατηγορούμενος μπορεί να εκπροσωπήσει τον εαυτό του στο πλαίσιο της κύριας διαδικασίας, εκτός εάν είναι υποχρεωτική η εκπροσώπηση από δικηγόρο σύμφωνα με το εθνικό ποινικό δίκαιο.¹⁷ Παρά το γεγονός ότι ένα πρόσωπο που δεν είναι σε θέση να καλύψει να καλύψει το κόστος της νομικής του υπεράσπισης μπορεί να ζητήσει να λάβει δικαστική αρωγή, στην πράξη υπάρχει μεγάλος κίνδυνος ο δικηγόρος να μην διαθέτει υπόβαθρο στον τομέα του ποινικού δικαίου και επομένως να μην μπορεί να υπερασπιστεί προσεκτικά τον ύποπτο.¹⁸

Οδηγία 2016/1919 σχετικά με τη δικαστική αρωγή

(Έκδοση: 26 Οκτωβρίου 2016 - Ενσωμάτωση: 25 Μαΐου 2019)

Η Πράξη περί Τροποποίησης της Ποινικής Δικονομίας και της Δικαιοσύνης Ανηλίκων του 2019¹⁹ προέβλεπε τη μεταφορά της οδηγίας σχετικά με τη δικαστική αρωγή. Το νέο άρθρο 59 παρ. 2 του νόμου περί Ποινικής Δικονομίας προβλέπει μεταξύ άλλων ότι τα κόστη για τον δικηγόρο υπεράσπισης «εν αναμονή» ("Verteidiger in Bereitschaft") κατά τη διαδικασία ακρόασης για τη θέση σε προσωρινή κράτηση δεν θα βαρύνουν τον κατηγορούμενο εάν αυτός υποστηρίξει ότι δεν έχει τη δυνατότητα να τα καλύψει. Ο ίδιος κανόνας ισχύει και για τους υπόπτους ή κατηγορούμενους που είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι. Πρακτικά εμπόδια μπορούν να προκύψουν λόγω της υπέρμετρης διοικητικής επιβάρυνσης στον δικηγορικό σύλλογο Αυστρίας ("Österreichischer Rechtsanwaltskammertag") και της ανάγκης

¹² Δημοσιευθείσα σε: BGBl. I No. 26/2016, διαθ. σε https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2016_I_26/BGBLA_2016_I_26.pdfsig. Βλ. επίσης <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/NIM/?uri=celex:32013L0048> (πρόσβαση σε αμφότερα την 11 Φεβρουαρίου 2020).

¹³ Δημοσιευθείσα σε: BGBl. I No. 121/2016, διαθ. σε https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2016_I_121/BGBLA_2016_I_121.pdfsig. Βλ. επίσης <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/NIM/?uri=celex:32013L0048> (πρόσβαση σε αμφότερα την 11 Φεβρουαρίου 2020).

¹⁴ *Die ersten 48 Stunden - Beschuldigtenrechte im Ermittlungsverfahren (Οι πρώτες 48 ώρες - δικαιώματα του κατηγορουμένου στο στάδιο της προδικασίας)*, G. Zach/N. Katona/M. Birk, 2018, σελ. 109.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ AT, ΚΠΔ, άρ. 61 (1) Z.2.

¹⁸ *Handbook, Dignity at Trial, Enhancing Procedural Safeguards for Suspects with Intellectual and Psychosocial Disabilities (Εγχειρίδιο, Αξιοπρέπεια στη δίκη, Ενίσχυση των δικονομικών εγγυήσεων για υπόπτους με διανοητικές και ψυχοκοινωνικές αναπηρίες)*, B. Lindner/N. Katona/J. Kolda και λοιποί, 2018, σελ. 93.

¹⁹ Σχέδιο υπουργικής απόφασης διαθ. σε:

https://www.justiz.gv.at/file/2c94848a6af8ac42016bc2a16bf104ca.de.0/entwurf_text_.pdf (πρόσβαση την 11 Φεβρουαρίου 2020).

για σημαντική αύξηση του αριθμού των δικηγόρων «εν αναμονή» (αναμένονται περίπου 4200-5000 υποθέσεις που να χρήζουν δικαστικής αρωγής το χρόνο).²⁰

Οδηγία 2016/343 σχετικά με το τεκμήριο αθωότητας

(Έκδοση: 9 Μαρτίου 2016 - Ενσωμάτωση: 1 Απριλίου 2018)

Η οδηγία 2016/343 θεσπίζει το τεκμήριο αθωότητας, το δικαίωμα σιωπής και το προνόμιο μη αυτοενοχοποίησης. Η Πράξη περί Τροποποίησης της Ποινικής Δικονομίας του 2018²¹ στόχευε, μεταξύ άλλων, στην ενσωμάτωση της οδηγίας σχετικά με το τεκμήριο αθωότητας. Εν όψει του γεγονότος ότι η πάγια νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου είχε ήδη ενσωματωθεί στο εθνικό δίκαιο απαιτήθηκαν μόνο μικρές αλλαγές.²² Οι περισσότερες διατάξεις τέθηκαν σε ισχύ την 1 Ιουνίου 2018. Μολονότι δεν απαιτήθηκαν ουσιαστικές νομοθετικές τροποποιήσεις, εξακολουθούν να υφίστανται σημαντικές προκλήσεις σχετικά με την πρακτική εφαρμογή των εν λόγω διατάξεων. Για παράδειγμα, είναι ζωτικής σημασίας για την αποτελεσματικότητα των δικαιωμάτων που κατοχυρώνει η οδηγία να δηλώνεται σαφώς στο πλαίσιο της νομικής ενημέρωσης ότι η άσκηση του δικαιώματος σιωπής δεν έχει αρνητικές συνέπειες για την υπόλοιπη διαδικασία.²³ Το τεκμήριο αθωότητας απαγορεύει επίσης τη δημόσια αναφορά σε ενοχή από τις κρατικές αρχές, συμπεριλαμβανομένων των δηλώσεων περί ενοχής στα μέσα ενημέρωσης και την εμφάνιση του κατηγορουμένου ως ενόχου στο δικαστήριο ή δημοσίως (για παράδειγμα, με τη χρήση χειροπέδων ή γυάλινων κουβουκλίων).²⁴

Οδηγία 2016/800 σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών

(Έκδοση: 11 Μαΐου 2016 - Ενσωμάτωση: 11 Ιουνίου 2019)

Η ενσωμάτωση της οδηγίας 2016/800 περιλαμβάνεται επίσης στην Πράξη περί Τροποποίησης της Ποινικής Δικονομίας και της Δικονομίας Ανηλίκων του 2019²⁵. Εξαιτίας της ιδιαίτερης κατάστασης στην οποία βρίσκονται τα παιδιά και οι έφηβοι κατά την ποινική διαδικασία, η νέα νομοθεσία περιλαμβάνει πολλές διατάξεις για την ενίσχυση του δικαιώματος ενημέρωσης²⁶ και του δικαιώματος πρόσβασης σε δικηγόρο.²⁷ Η παρουσία νομίμου εκπροσώπου ή άλλου ατόμου της εμπιστοσύνης του ανηλίκου είναι υποχρεωτική σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας.²⁸ Η εξέταση ανηλίκων κατά το στάδιο της προδικασίας πρέπει να βιντεοσκοπείται αν δεν είναι παρόντες ο δικηγόρος ή το

²⁰ Stellungnahme, Österreichischer Rechtsanwaltskammertag, 2019, p. 2 f., available on: https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXVI/SNME/SNME_05151/imfname_764632.pdf (accessed on 12 February 2020).

²¹ Δημοσιευθείσα σε: BGBl. I Nr. 27/2018, διαθ. σε: https://www.sbg.ac.at/ssk/stpo/2018_i_27.pdf (πρόσβαση την 11 Φεβρουαρίου 2020).

²² *Die ersten 48 Stunden - Beschuldigtenrechte im Ermittlungsverfahren (Οι πρώτες 48 ώρες - δικαιώματα του κατηγορουμένου στο στάδιο της προδικασίας)*, G. Zach/N. Katona/M. Birk, 2018, σελ. 99 f.

²³ *Die ersten 48 Stunden - Beschuldigtenrechte im Ermittlungsverfahren (Οι πρώτες 48 ώρες - δικαιώματα του κατηγορουμένου στο στάδιο της προδικασίας)*, G. Zach/N. Katona/M. Birk, 2018, σελ. 106.

²⁴ *Guidebook, Strengthening the Rights of Suspects and Accused in Criminal Proceedings, The Role of National Human Rights Institutions (Εγχειρίδιο, Ενίσχυση των δικαιωμάτων των υπόπτων και κατηγορουμένων στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, Ο ρόλος των εθνικών φορέων ανθρωπίνων δικαιωμάτων)*, G. Monina/N. Katona, 2019, p. 46 f.

²⁵ Βλ. [20].

²⁶ § 32a JGG.

²⁷ § 39 JGG.

²⁸ § 37 JGG.

πρόσωπο εμπιστοσύνης του ανηλίκου.²⁹ Παρόλα αυτά, η βιντεοσκόπηση μπορεί να παραληφθεί αν υπάρχουν σοβαρά τεχνικά προβλήματα – γεγονός που δημιουργεί σοβαρό κίνδυνο καταστρατηγήσεων. Παρότι οι υποθέσεις που αφορούν ανήλικους δράστες πρέπει να εκδικάζονται με ιδιαίτερη ταχύτητα,³⁰ μπορούν να προκύψουν πρακτικές προκλήσεις λόγω της έλλειψης νομικών συνεπειών σε περίπτωση παραβίασης αυτής της υποχρέωσης³¹, αλλά και λόγω της ανάγκης για περισσότερο ανθρώπινο δυναμικό.³²

Οι οδηγίες – κάποιες με καθυστέρηση – βρήκαν τελικά τη θέση τους εντός του εθνικού δικαιοσύνης της Αυστρίας. Πολλές εγγυήσεις υπήρχαν ήδη στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και δεν χρειάστηκε να ενσωματωθούν εκ νέου. Γενικώς οι όποιες προκλήσεις εντοπίζονται ιδίως – αν και όχι αποκλειστικά – στην εφαρμογή των εγγυήσεων και όχι στο νομικό πλαίσιο. Για παράδειγμα, η αποτελεσματική εφαρμογή των δικονομικών εγγυήσεων παρεμποδίζεται από το γεγονός ότι, παρά το γεγονός ότι λαμβάνει χώρα επίσημη ενημέρωση, δεν διασφαλίζεται ότι οι ύποπτοι ή οι κατηγορούμενοι κατανοούν επίσης τα δικαιώματά τους, κατανόηση η οποία μπορεί να θεωρηθεί ως προαπαιτούμενο όλων των υπόλοιπων εγγυήσεων. Περαιτέρω, ενώ στο στάδιο της εξέτασης σπάνια παρίσταται δικηγόρος, παρατηρούνται ελλείμματα σε σχέση με την ποιότητα των δικηγόρων του συστήματος δικαστικής αρωγής που μετέχουν σε μεταγενέστερα στάδια της διαδικασίας. Οι διορισμένοι δικηγόροι δεν είναι απαραίτητα εξειδικευμένοι στο ποινικό δίκαιο, το κόστος στο στάδιο της εξέτασης είναι ασαφές και η αμοιβή για τη δικαστική αρωγή είναι ενίοτε ανεπαρκής. Επιπλέον, ελλείπει οπτικοακουστικών καταγραφών είναι δύσκολο να αποδειχθεί η παραβίαση των δικονομικών εγγυήσεων, τα διαθέσιμα ένδικα βοηθήματα για παραβιάσεις των δικονομικών εγγυήσεων στο στάδιο της εξέτασης είναι περιορισμένα και τις περισσότερες φορές δεν συνεπάγονται το απαράδεκτο των αποδεικτικών στοιχείων (για παράδειγμα, αστυνομική έκθεση). Το γεγονός ότι η αστυνομική εξέταση δεν καταγράφεται οπτικοακουστικά καθιστά επίσης δυσχερή την απόδειξη παραβίασης των δικονομικών εγγυήσεων.

Ισπανία

Η οδηγία 2013/48 σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο ενσωματώθηκε στο ισπανικό δίκαιο μέσω διαφορετικών νομοθετικών πράξεων, οι οποίες τροποποίησαν δύο βασικούς νόμους – τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και τον οργανικό νόμο περί δικαστικής εξουσίας. Η ενσωμάτωση της οδηγίας 2013/48 πραγματοποιήθηκε μέσω της θέσπισης του οργανικού νόμου 13/2015. Τα περισσότερα δικονομικά δικαιώματα που κατοχυρώνει η οδηγία είχαν ήδη κατοχυρωθεί με το άρθρο 520 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Αφενός, όσον αφορά το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας, η εν λόγω διάταξη τροποποιήθηκε προκειμένου να ενισχυθεί το δικαίωμα συνδρομής από δικηγόρο. Για παράδειγμα, τη διάταξη του άρθρου 520 παράγραφος 7 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας επισημαίνεται ότι «η επικοινωνία μεταξύ του κατηγορουμένου και του δικηγόρου του είναι εμπιστευτική ως προς τη φύση της υπό τους ίδιους όρους και με τις ίδιες εξαιρέσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 4 του άρθρου 118». Περαιτέρω, η διάταξη του άρθρου

²⁹ § 36a (2) JGG.

³⁰ § 31a JGG.

³¹ Stellungnahme, Österreichischer Rechtsanwaltskammertag, 2019, p. 4.

³² Stellungnahme der Vereinigung der Österreichischen Richterinnen und Richter, 2019, available on: https://richtervereinigung.at/wp-content/uploads/delightful-downloads/2019/09/2019_Strafprozess-und-Jugendstrafrechts%3%a4nderungsgesetz-2019.pdf (accessed 12 February 2020).

520 τροποποιήθηκε επίσης προκειμένου να διασφαλισθεί το δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου σε περίπτωση στέρησης της ελευθερίας και το δικαίωμα επικοινωνίας με τρίτα πρόσωπα και με προξενικές αρχές σε περίπτωση στέρησης της ελευθερίας. Για παράδειγμα, στο σημείο 2 στοιχείο ζ) της διάταξης αναφέρεται ότι όλα τα πρόσωπα που έχουν συλληφθεί ή στερούνται την ελευθερία τους έχουν «δικαίωμα να τους επισκέπτονται οι προξενικές αρχές της χώρας τους και να επικοινωνούν και να συνδιαλέγονται μαζί τους».

Όσον αφορά την οδηγία 2016/343 σχετικά με το τεκμήριο αθωότητας και την οδηγία 2016/1919 σχετικά με τη δικαστική αρωγή, οι βασικοί κανόνες που προβλέπονται από αυτές έχουν σε μεγάλο βαθμό μεταφερθεί στο εσωτερικό δίκαιο μέσω προγενέστερης τροποποίησης του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας με τους οργανικούς νόμους 5/2015 και 13/15. Έτσι, δεν απαιτήθηκε από την Ισπανία να ψηφίσει νέους νόμους για την ενσωμάτωση των εν λόγω οδηγιών. Επιπλέον, όσον αφορά την οδηγία σχετικά με τη δικαστική αρωγή, ο νόμος 3/2018 ενσωμάτωσε ένα μικρό μέρος της. Ο νόμος αυτός τροποποίησε την πράξη 23/2014, της 20ής Νοεμβρίου, σχετικά με την αμοιβαία αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων σε ποινικές υποθέσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση και θέσπισε περισσότερες εγγυήσεις όσον αφορά την ενημέρωση σε υποθέσεις που αφορούν ευρωπαϊκά εντάλματα σύλληψης. Επιπλέον, ο νόμος 3/2018 εισήγαγε τη δικαστική αρωγή για ήσσονος σημασίας εγκλήματα, όπου αυτό είναι απαραίτητο. Στην πραγματικότητα, η οδηγία 2016/2019 συνδέεται στενά με την οδηγία 2013/48/ΕΕ. Κατά συνέπεια, η πλειοψηφία των βασικών διατάξεων της έχει ενσωματωθεί στο εσωτερικό δίκαιο μέσω της ενσωμάτωσης της οδηγίας σχετικά με την πρόσβαση σε δικηγόρο.

Τέλος, όσον αφορά την οδηγία 2016/800 σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι όλα τα δικαιώματα που κατοχυρώνει η οδηγία προβλέπονται στον οργανικό νόμο 5/2000 περί ποινικής ευθύνης των ανηλίκων και στο βασιλικό διάταγμα 1774/2004, το οποίο εγκρίνει τον κανονισμό εφαρμογής του οργανικού νόμου 5/2000. Ο οργανικός νόμος 5/2000 περί ποινικής ευθύνης των ανηλίκων προβλέπει επίσης δικονομικές εγγυήσεις για τους ανήλικους κατηγορουμένους (καθώς και για τον γονέα - θύμα) σε περιπτώσεις βίας παιδιού κατά γονέα που αναφέρονται στην Οδηγία 2016/800. Επομένως, αναφορικά με τη μεταφορά της οδηγίας 2016/800 οφείλει να επισημανθεί ότι, σε πολλές περιπτώσεις, η ισπανική νομοθεσία σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών συμμορφώνεται ήδη με τα πρότυπα της οδηγίας.

Τα προβλήματα που ανακύπτουν αναφορικά με την εφαρμογή των οδηγιών στην πράξη οφείλονται ιδίως στη μη διάθεση οικονομικών μέσων για την εφαρμογή στην πράξη των εγγυήσεων που κατοχυρώνουν οι οδηγίες και όχι στην ελλιπή ή ελαττωματική ενσωμάτωση τους στο ισπανικό δίκαιο.

Δικαιώματα ΕΣΔΑ και Χάρτη

Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Συναφές κείμενο της Σύμβασης

ΑΡΘΡΟ 6 Δικαίωμα στη χρηστή απονομή δικαιοσύνης

1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δίκαιως, δημοσία και εντός λογικής προθεσμίας υπό ανεξαρτήτου και αμερολήπτου δικαστηρίου, νομίμως λειτουργούντος, το οποίο θα αποφασίσει είτε επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως, είτε επί του βασίμου πάσης εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσεως. Η απόφασις δέον να εκδοθή δημοσία, η είσοδος όμως εις την αίθουσαν των συνεδριάσεων δύναται να απαγορευθή εις τον τύπον και το κοινόν καθ' όλην ή μέρος της διάρκειάς της δίκης προς το συμφέρον της ηθικής, της δημοσίας τάξεως ή της εθνικής ασφαλείας εν δημοκρατική κοινωνία, όταν τούτο ενδείκνυται υπό των συμφερόντων των ανηλίκων ή της ιδιωτικής ζωής των διαδίκων, ή εν τω κρινομένω υπό του Δικαστηρίου ως απολύτως αναγκαίου μέτρω, όταν υπό ειδικάς συνθήκας η δημοσιότητα θα ηδύνατο να παραβλάβη τα συμφέροντα της δικαιοσύνης.
2. Παν πρόσωπον κατηγορούμενον επί αδικήματι τεκμαίρεται ότι είναι αθών μέχρι της νομίμου αποδείξεως της ενοχής του.
3. Ειδικώτερον, πας κατηγορούμενος έχει δικαίωμα: α. όπως πληροφορηθή, εν τη βραχυτέρα προθεσμία εις γλώσσαν την οποίαν εννοεί και εν λεπτομερεία την φύσιν και τον λόγον της εναντίον του κατηγορίας, β. όπως διαθέτη τον χρόνον και τας αναγκαίας ευκολίας προς προετοιμασίαν της υπερασπίσεώς του, γ. όπως υπερασπίσει ο ίδιος εαυτόν ή αναθέσει την υπεράσπισίν του εις συνήγορον της εκλογής του, εν η δε περιπτώσει δεν διαθέτει τα μέσα να πληρώση συνήγορον, να τω παρασχεθή τοιούτος δωρεάν, όταν τούτο ενδείκνυται υπό του συμφέροντος της δικαιοσύνης, δ. να εξετάσει ή ζητήσει όπως εξετασθώσιν οι μάρτυρες κατηγορίας και επιτύχη την πρόσκλησιν και εξέτασιν των μαρτύρων υπερασπίσεως υπό τους αυτούς όρους ως των μαρτύρων κατηγορίας, ε. να τύχη δωρεάν παραστάσεως διερμηνέως, εάν δεν εννοεί ή δεν ομιλεί την χρησιμοποιουμένην εις το δικαστήριο γλώσσαν.

[Οδηγός Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σχετικά με τη διάταξη του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: Δικαίωμα στη Χρηστή Απονομή Δικαιοσύνης – Ποινικό σκέλος \(2021\)](#)

Ο εν λόγω οδηγός εντάσσεται στη σειρά Οδηγών Νομολογίας που δημοσιεύει το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (εφεξής «το Δικαστήριο», «το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο» ή «το Δικαστήριο του Στρασβούργου») με σκοπό την ενημέρωση των επαγγελματιών του νομικού κλάδου σχετικά με ουσιώδεις αποφάσεις του Δικαστηρίου του Στρασβούργου. Ο υπό κρίση οδηγός αναλύει και συνοψίζει τη νομολογία σχετικά με το ποινικό σκέλος της διάταξης του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (εφεξής «η Σύμβαση» ή «η Ευρωπαϊκή Σύμβαση»). Περιλαμβάνει τις βασικές αρχές σχετικά με το ζήτημα αυτό και συναφείς νομολογιακές κρίσεις. Η παρατιθέμενη νομολογία έχει επιλεγεί μεταξύ αποφάσεων-σταθμών, σημαντικών ή/και πρόσφατων αποφάσεων. Οι αποφάσεις του Δικαστηρίου δεν είναι αξιοποιήσιμες μόνο στο πλαίσιο της εκδίκασης των υποθέσεων που υποβάλλονται ενώπιον του, αλλά και, γενικότερα, στο πλαίσιο της διασάφησης, της διαφύλαξης και της ανάπτυξης των κανόνων που θεσπίζει η Σύμβαση, συμβάλλοντας έτσι στην τήρηση από τα κράτη των δεσμεύσεων που έχουν αναλάβει ως συμβαλλόμενα μέρη.

[Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης](#)

Συναφές κείμενο του Χάρτη

ΑΡΘΡΟ 47 Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου

Κάθε πρόσωπο του οποίου παραβιάστηκαν τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που διασφαλίζονται από το δίκαιο της Ένωσης, έχει δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, τηρουμένων των προϋποθέσεων που προβλέπονται στο παρόν άρθρο.

Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να δικασθεί η υπόθεσή του δίκαια, δημόσια και εντός εύλογης προθεσμίας, από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως. Κάθε πρόσωπο έχει τη δυνατότητα να συμβουλευέται δικηγόρο και να του αναθέτει την υπεράσπιση και εκπροσώπησή του.

Σε όσους δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους, παρέχεται δικαστική αρωγή, εφόσον η αρωγή αυτή είναι αναγκαία για να εξασφαλισθεί η αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη.

ΑΡΘΡΟ 48 Τεκμήριο αθωότητας και δικαιώματα της υπεράσπισης

1. Κάθε κατηγορούμενος τεκμαίρεται ότι είναι αθώος μέχρι αποδείξεως της ενοχής του σύμφωνα με τον νόμο.
2. Διασφαλίζεται ο σεβασμός των δικαιωμάτων της υπεράσπισης σε κάθε κατηγορούμενο.

Επεξηγήσεις σχετικά με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (2007/c 303/02)

Οι κάτωθι παρατιθέμενες επεξηγήσεις καταρτίστηκαν αρχικά υπ' ευθύνη του Προεδρείου της Συνέλευσης που συνέταξε τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ενημερώθηκαν με ευθύνη του Προεδρείου της Ευρωπαϊκής Συνέλευσης, κατόπιν των αναπροσαρμογών που επήλθαν στο κείμενο του Χάρτη από τη Συνέλευση αυτή (ιδίως στα άρθρα 51 και 52) και των εξελίξεων του δικαίου της Ένωσης. Αν και οι επεξηγήσεις αυτές καθαυτές δεν έχουν νομική ισχύ, αποτελούν πολύτιμο εργαλείο ερμηνείας για την εξήγηση των διατάξεων του Χάρτη.

Επεξήγηση σχετικά με το άρθρο 47 — Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου

Το πρώτο εδάφιο βασίζεται στο άρθρο 13 της ΕΣΔΑ: «Παν πρόσωπον του οποίου τα αναγνωριζόμενα εν τη παρούση Συμβάσει δικαιώματα και ελευθερίαι παρεβιάσθησαν, έχει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και αν η παραβίαση διεπράχθη υπό προσώπων ενεργούντων εν τη εκτελέσει των δημοσίων καθηκόντων των.» Εντούτοις, στο δίκαιο της Ένωσης, η προστασία είναι ευρύτερη δεδομένου ότι εγγυάται δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστή. Το Δικαστήριο κατοχύρωσε το δικαίωμα αυτό ως γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης με την απόφασή του της 15ης Μαΐου 1986 (Johnston, υπόθ. 222/84, Συλλ. 1986, σ. 1651· βλ. επίσης τις αποφάσεις της 15ης Οκτωβρίου 1987, υπόθ. 222/86, Heylens, Συλλ. 1987, σ. 4097 και της 3ης Δεκεμβρίου 1992, υπόθ. C-97/91, Borelli, Συλλ. 1992, σ. I-6313). Κατά το Δικαστήριο, αυτή η γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης ισχύει επίσης για τα κράτη μέλη κατά την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης. Με την ενσωμάτωση της σχετικής νομολογίας στον Χάρτη δεν επιδιώχθηκε η τροποποίηση του συστήματος δικαστικού ελέγχου που προβλέπεται στις Συνθήκες, και ιδίως των κανόνων που διέπουν το παραδεκτό των απ' ευθείας προσφυγών ενώπιον του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Ευρωπαϊκή Συνέλευση εξέτασε το σύστημα δικαστικού ελέγχου της Ένωσης,

συμπεριλαμβανομένων των κανόνων που διέπουν το παραδεκτό, και το επιβεβαίωσε τροποποιώντας το ως προς ορισμένες πτυχές, οι οποίες αντικατοπτρίζονται στα άρθρα 251 έως 281 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ιδίως στο άρθρο 263, τέταρτο εδάφιο. Το άρθρο 47 ισχύει έναντι των θεσμικών οργάνων της Ένωσης και έναντι των κρατών μελών όταν εφαρμόζουν το δικαίωμα της Ένωσης και, τούτο, για όλα τα δικαιώματα που διασφαλίζονται από το δικαίωμα της Ένωσης.

Το δεύτερο εδάφιο βασίζεται στο άρθρο 6, παράγραφος 1 της ΕΣΔΑ, που έχει ως εξής: «Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δίκαιως, δημοσία και εντός λογικής προθεσμίας υπό ανεξαρτήτου και αμερολήπτου δικαστηρίου, νομίμως λειτουργούντος, το οποίο θα αποφασίσει είτε επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως, είτε επί του βασίμου πάσης εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσεως. Η απόφασις δέον να εκδοθή δημοσία, η είσοδος όμως εις την αίθουσαν των συνεδριάσεων δύναται να απαγορευθή εις τον τύπον και το κοινόν καθ' όλην ή μέρος της διαρκείας της δίκης προς το συμφέρον της ηθικής, της δημοσίας τάξεως ή της εθνικής ασφαλείας εν δημοκρατική κοινωνία, όταν τούτο ενδείκνυται υπό των συμφερόντων των ανηλίκων ή της ιδιωτικής ζωής των διαδίκων, ή εν τω κρινομένω υπό του Δικαστηρίου ως απολύτως αναγκαίω μέτρω, όταν υπό ειδικάς συνθήκας η δημοσιότητα θα ηδύνάτο να παραβλάβη τα συμφέροντα της δικαιοσύνης». Στο δικαίωμα της Ένωσης, το δικαίωμα δίκαιης δίκης δεν ισχύει μόνο επί αμφισβητήσεων για δικαιώματα και υποχρεώσεις αστικής φύσεως. Αποτελεί μια από τις συνέπειες του γεγονότος ότι η Ένωση είναι κοινότητα δικαίου, όπως το διαπίστωσε το Δικαστήριο στην υπόθεση 194/83, Πράσινοι κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (απόφαση της 23ης Απριλίου 1986, Συλλ. 1986, σ. 1339). Ωστόσο, εκτός από το πεδίο εφαρμογής τους, οι εγγυήσεις που προσφέρει η ΕΣΔΑ εφαρμόζονται κατά παρεμφερή τρόπο στην Ένωση.

Όσον αφορά το τρίτο εδάφιο, σημειωτέον ότι, κατά τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, πρέπει να προβλέπεται νομική αρωγή στην περίπτωση που η έλλειψή της θα καθιστούσε απρόσφορη την εξασφάλιση πραγματικής προσφυγής (απόφαση ΕΣΔΑ της 9.10.1979, Airey, Σειρά Α, Τόμος 32, σ. 11). Υφίσταται επίσης σύστημα νομικής αρωγής ενώπιον του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Επεξήγηση σχετικά με το άρθρο 48 — Τεκμήριο αθωότητας και δικαιώματα της υπεράσπισης

Το άρθρο 48 είναι το ίδιο με το άρθρο 6, παράγραφοι 2 και 3, της ΕΣΔΑ, που έχει ως εξής: «2. Παν πρόσωπον κατηγορούμενον επί αδικήματι τεκμαίρεται ότι είναι αθώον μέχρι της νομίμου αποδείξεως της ενοχής του. 3. Ειδικότερον, πας κατηγορούμενος έχει δικαίωμα: α. όπως πληροφορηθή, εν τη βραχυτέρα προθεσμία εις γλώσσαν την οποίαν εννοεί και εν λεπτομερεία την φύσιν και τον λόγον της εναντίον του κατηγορίας, β. όπως διαθέτη τον χρόνον και τας αναγκαίας ευκολίας προς προετοιμασίαν της υπερασπίσεώς του, γ. όπως υπερασπίση ο ίδιος εαυτόν ή αναθέση την υπεράσπισίν του εις συνήγορον της εκλογής του, εν η δε περιπτώσει δεν διαθέτει τα μέσα να πληρώση συνήγορον, να τω παρασχεθή τοιούτος δωρεάν, όταν τούτο ενδείκνυται υπό του συμφέροντος της δικαιοσύνης, δ. να εξετάση ή ζητήσει όπως εξετασθώσιν οι μάρτυρες κατηγορίας και επιτύχη την πρόσκλησιν και εξέτασιν των μαρτύρων υπερασπίσεως υπό τους αυτούς όρους ως των μαρτύρων κατηγορίας, ε. να τύχη δωρεάν παραστάσεως διερμηνέως, εάν δεν εννοεί ή δεν ομιλεί την χρησιμοποιουμένην εις το δικαστήριο γλώσσαν.» Σύμφωνα με το άρθρο 52, παράγραφος 3, το δικαίωμα αυτό έχει την ίδια έννοια και την ίδια εμβέλεια με το δικαίωμα που κατοχυρώνεται στην ΕΣΔΑ.

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη σχέση ανάμεσα στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και την ΕΣΔΑ, βλ. [Dr Tobias Lock, Relationship of the Charter to the ECHR and national human rights provisions \(Σχέση του Χάρτη με την ΕΣΔΑ και εθνικές διατάξεις περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων\) – Σεμινάριο κατάρτισης ERA](#) (διαθέσιμο στα αγγλικά).

Παρουσιάσεις

Ερμηνεύοντας τις Οδηγίες της ΕΕ για τα δικονομικά δικαιώματα υπό το φως της ΕΣΔΑ

ΘΕΟΚΤΗ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ, Εφέτης

Κατά το άρθρο 32 ΕΣΔΑ το ΕΔΔΑ έχει αποκλειστική δικαιοδοσία για όλα τα θέματα, που άπτονται της ερμηνείας και της εφαρμογής της Σύμβασης και των Πρωτοκόλλων της, τα οποία του υποβάλλονται υπό τις προϋποθέσεις των άρθρων 33, 34, 46 και 47. Αν και η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν αποτελεί συμβαλλόμενο μέρος της ΕΣΔΑ, το ΕΔΔΑ προβαίνει στην ερμηνεία και τον έλεγχο της συμβατότητας του δικαίου της μέσω του ελέγχου των πράξεων εφαρμογής του από τα κράτη μέλη, τα οποία ήταν συμβαλλόμενα μέρη της ΕΣΔΑ και δη σε υποθέσεις, στις οποίες τίθεται ζήτημα παραβίασης της ΕΣΔΑ από κράτος μέλος κατά τη συμμόρφωση του με ενωσιακές νομοθετικές επιταγές. Επομένως η ενωσιακή προέλευση των εθνικών κανόνων δεν εμποδίζει το Δικαστήριο του Στρασβούργου να ασκήσει έλεγχο συμβατότητας προς την ΕΣΔΑ, ωστόσο δεν μπορεί να παραβλεφθεί ο κίνδυνος διχασμού των κρατών μελών αφού υφίστανται αφενός μεν υποχρεώσεις τους, που απορρέουν από την ΕΣΔΑ, αφετέρου δε υποχρεώσεις τους, που απορρέουν από τη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στα πλαίσια αυτά το ΕΔΔΑ αναγνωρίζει “μαχητό τεκμήριο συμβατότητας του ενωσιακού δικαίου προς την ΕΣΔΑ” εφόσον το δίκαιο αυτό παρέχει στα θεμελιώδη δικαιώματα “ισοδύναμη προστασία” υπό το πρίσμα τόσο των ουσιαστικών εγγυήσεων όσο και των μηχανισμών ελέγχου προς αυτήν, που εξασφαλίζει η Σύμβαση (υπόθεση *Bosphorus Airways* κατά Ιρλανδίας, απόφαση της 30ης Ιουνίου 2005). Ως ισοδύναμη δε θεωρείται η “συγκρίσιμη” προστασία ενώ το τεκμήριο αυτό, το οποίο είναι μαχητό (υπόθεση *Tarakhel* κατά Ελβετίας, απόφαση της 5ης Νοεμβρίου 2014), έχει την έννοια ότι υπόκειται σε έλεγχο υπό το πρίσμα αλλαγών στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και μπορεί να ανατραπεί αν υπό τις περιστάσεις συγκεκριμένης υπόθεσης θεωρηθεί ότι η προστασία των δικαιωμάτων της Σύμβασης είναι προδήλως ανεπαρκής (*manifestly deficient*).

Η μελέτη της νομολογίας του ΕΔΔΑ καταδεικνύει ότι επιλέγεται εκείνη η ερμηνευτική προσέγγιση των νομοθετικών ρυθμίσεων, η οποία εξασφαλίζει την εκπλήρωση του σκοπού της Σύμβασης (προστασία των δικαιωμάτων) και καθιστά την άσκηση του δικαιώματος “πρακτική και αποτελεσματική” (*Soering* κατά Ηνωμένου Βασιλείου, απόφαση της 7ης Ιουλίου 1989, *Svinarenko* και *Slyadnev* κατά Ρωσίας, απόφαση της 17ης Ιουλίου 2014, *Magyar Helsinki Bizottsag* κατά Ουγγαρίας, απόφαση της 8ης Νοεμβρίου 2016). Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η εκπροσώπηση του κατηγορουμένου από συνήγορο σε ποινικές υποθέσεις καθώς κρίθηκε ότι ο σκοπός του θεμελιώδους αυτού δικαιώματος, που σχετίζεται άρρηκτα με τη δίκαιη δίκη, δεν εξαντλείται στην απλή παρουσία δικηγόρου, ο οποίος περιορίζεται σε παθητικό ρόλο αλλά εκπληρώνεται με την εξασφάλιση

απρόσκοπτης επικοινωνίας με τον κατηγορούμενο, τη χορήγηση αντιγράφων δικογραφίας κλπ. έτσι ώστε να είναι ουσιαστική η υπεράσπιση του κατηγορουμένου με την ανάπτυξη νομικών επιχειρημάτων, την έκθεση των πραγματικών περιστατικών, την υποβολή αιτημάτων τόσο κατά την προδικασία όσο και κατά την κύρια διαδικασία κλπ. Επιπροσθέτως έχει κριθεί στα πλαίσια της πρακτικής και αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος εκπροσώπησης από συνήγορο ότι η πρόσβαση σε δικηγόρο πρέπει να εξασφαλίζεται ήδη από το στάδιο της προδικασίας π.χ. την αυτεπάγγελτη αστυνομική προανάκριση καθώς πρόκειται για ένα κρίσιμο δικονομικό στάδιο, κατά το οποίο γίνεται η συλλογή αποδεικτικών μέσων καθοριστικών για την έκβαση της υπόθεσης ενώ έχει τονιστεί ότι η ευχερής πρόσβαση σε συνήγορο προστατεύει τον κατηγορούμενο από την αυτοενοχοποίηση. (Salduz κατά Τουρκίας, απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 2008).

Επίσης είναι χαρακτηριστικό ότι το ΕΔΔΑ αντιλαμβάνεται το κείμενο της Σύμβασης όχι ως ένα στατικό αλλά ως ένα ζωντανό νομικό κείμενο και για το λόγο αυτό επιλέγει όχι μία στενή γραμματική ερμηνεία αλλά μία δυναμική ερμηνευτική προσέγγιση λαμβάνοντας υπόψη τη ζώσα νομική πραγματικότητα και τις πραγματικές συνθήκες, εντός των οποίων ασκείται ένα δικαίωμα, ενδεχόμενη μεταβολή τους κλπ. Αυτή η θεώρηση της Σύμβασης συνέχεται αναμφίβολα και με την εκπλήρωση των σκοπών της, η οποία διαφορετικά δεν θα ήταν εφικτή αν δηλ. η μεθοδολογία ερμηνείας των σχετικών διατάξεων δεν είχε εύρος και περιοριζόταν σε στενά γραμματικά πλαίσια (Ferrazzini κατά Ιταλίας, απόφαση της 12ης Ιουλίου 2001, Bayatyan κατά Αρμενίας, απόφαση της 7ης Ιουλίου 2011, Tyger κατά Ηνωμένου Βασιλείου, απόφαση της 25ης Απριλίου 1978). Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα ευρείας ερμηνείας είναι η θεώρηση ότι η ολοκληρωτική έκτιση ισόβιας κάθειρξης χωρίς δυνατότητα υφ' όρον απόλυσης συνιστά εξευτελιστική μεταχείριση του καταδικασθέντος κατ' άρθρο 3 ΕΣΔΑ (Sandor Varga κ.α κατά Ουγγαρίας, απόφαση της 17ης Ιουνίου 2021, Petukhov κατά Ουκρανίας, απόφαση της 12ης Μαρτίου 2019).

Σε γενικές γραμμές το ΕΔΔΑ ακολουθεί τη νομολογία του επικαλούμενο την ανάγκη ασφάλειας δικαίου, προβλεψιμότητας και ισότητας ενώπιον του νόμου (Cossey κατά Ηνωμένου Βασιλείου, απόφαση της 27ης Σεπτεμβρίου 1990, Demir κατά Τουρκίας, απόφαση της 12ης Νοεμβρίου 2008), ωστόσο αυτό δεν αποκλείει το ενδεχόμενο τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά μίας υπόθεσης να καθιστούν αναγκαία μία διαφορετική προσέγγιση (Kart κατά Τουρκίας, απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 2009).

Κάτι, το οποίο καθίσταται σαφές από το ΕΔΔΑ και δυστυχώς εν όψει της πανδημίας έχει καταστεί ιδιαίτερα επίκαιρο, είναι ότι η άσκηση των δικαιωμάτων σε μία σύγχρονη δικαιοσύνη (εξαιρουμένου του απολύτου δικαιώματος του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ περί απαγόρευσης βασανιστηρίων και κάθε απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης) υπόκειται σε περιορισμούς υπό προϋποθέσεις όπως η επιδίωξη νομίμου σκοπού, η συνδρομή συναφών και επαρκών λόγων και η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας (P.N. κατά Γερμανίας, απόφαση της 11ης Ιουνίου 2020, Maestri κατά Ιταλίας, απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 2004).

Π.χ. έχει αποφανθεί το ΕΔΔΑ ότι χωρίς να παραγνωρίζεται η σπουδαιότητα της σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ δικηγόρου και εντολέα, το δικαίωμα επιλογής συνηγόρου στη νομική βοήθεια υπόκειται αναγκαστικά σε ρύθμιση καθώς το κράτος ελέγχει τα κριτήρια και την χρηματοδότηση της νομικής βοήθειας στις περιπτώσεις διορισμού συνηγόρου ενώ τα Δικαστήρια πρέπει μεν να λαμβάνουν υπόψη τα σχετικά αιτήματα του διαδίκου, ωστόσο αυτά μπορούν να απορριφθούν όταν υφίστανται σχετικοί και επαρκείς λόγοι για το συμφέρον της δικαιοσύνης. Ειδικότερα στην υπόθεση Lagerblom κατά Σουηδίας (απόφαση της 14ης Ιανουαρίου 2013) ο προσφεύγων, ο οποίος ήταν

υπήκοος Φινλανδίας, απαίτησε το διορισμό συνηγόρου γνώστη της φινλανδικής γλώσσας αν και ο ίδιος είχε επαρκή γνώση της σουηδικής γλώσσας, τέτοια που του επέτρεπε και να επικοινωνήσει με το δικηγόρο και να έχει αποτελεσματική συμμετοχή στη δίκη. Με αυτά τα δεδομένα το ΕΔΔΑ απεφάνθη ότι η απόρριψη του αιτήματος του δε στοιχειοθετεί παραβίαση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ.

Επιπροσθέτως είναι αναντίρρητο ότι χωρίς σεβασμό του τεκμηρίου αθωότητας δεν μπορεί να γίνει λόγος για δίκαιη δίκη (ολΑΠ 4/2020 δημοσιευμένη στην επίσημη ιστοσελίδα του Αρείου Πάγου). Αυτό βεβαίως δε σημαίνει ότι οποιαδήποτε αναφορά σε εκκρεμή υπόθεση μέχρι την αμετάκλητη περαίωση της είναι ασύμβατη με το σεβασμό του τεκμηρίου αθωότητας, ωστόσο το τεκμήριο αθωότητας παραβιάζεται όταν μία δικαστική απόφαση ή μία δήλωση από δημόσιο αξιωματούχο, που αφορά κατηγορούμενο, εκφράζει τη γνώμη ότι είναι ένοχος πριν αυτός αποδειχθεί ένοχος σύμφωνα με το νόμο. Με άλλα λόγια το ΕΔΔΑ σε αυτή την περίπτωση είναι σα να χρησιμοποιήσει ένα “νομικό διαβήτη” θέτοντας κριτήρια, με βάση τα οποία πρέπει να γίνει μία θεμελιώδης διάκριση μεταξύ μίας δήλωσης ότι κάποιος είναι απλός ύποπτος τέλεσης ενός εγκλήματος και μίας σαφούς δήλωσης χωρίς να υπάρχει τελική καταδίκη ότι ο κατηγορούμενος διέπραξε την αποδιδόμενη σε αυτόν πράξη αξιολογώντας το γενικό πλαίσιο, εντός του οποίου έγινε η επίμαχη δήλωση (υπόθεση Allen κατά Ηνωμένου Βασιλείου, απόφαση της 12ης Ιουλίου 2013). Στα πλαίσια αυτά κρίθηκε ότι: α) αναφορές στην αιτιολογία δικαστικής απόφασης, με την οποία παύει η ποινική δίωξη σε βάρος κατηγορουμένου λόγω παραγραφής, ότι “σε περίπτωση που δεν είχε συμπληρωθεί ο χρόνος παραγραφής, το υπάρχον αποδεικτικό υλικό πολύ πιθανόν να οδηγούσε σε καταδίκη του κατηγορουμένου” δεν είναι συμβατές με το σεβασμό του τεκμηρίου αθωότητας παρά τη συγκεκριμένη προσεκτική διατύπωση (“πολύ πιθανόν”, υπόθεση Minelli κατά Ελβετίας, απόφαση της 25ης Μαρτίου 1983), β) μία δημόσια δήλωση από εισαγγελέα σχετικά με εκκρεμή υπόθεση ότι η μόνη επιλογή, την οποία θα έπρεπε να κάνει το δικαστήριο είναι αυτή της ποινής σαφώς υπερβαίνει την απλή περιγραφή μίας υπόθεσης, που εκκρεμεί (υπόθεση Khuzin κ.ά. κατά Ρωσίας, απόφαση της 23ης Οκτωβρίου 2008).

Χρήσιμοι σύνδεσμοι για περαιτέρω μελέτη (Διαθέσιμοι στα αγγλικά)

[Ψήφισμα του Συμβουλίου για έναν οδικό χάρτη για την ενίσχυση των δικονομικών δικαιωμάτων των υπόπτων ή κατηγορουμένων σε ποινικές διαδικασίες](#)

[ERA – Βιβλιοθήκη του έργου Procedural Rights in the EU \(Δικονομικά δικαιώματα στην ΕΕ\)](#)

[ΕΔΚΔ: Procedural safeguards in criminal proceedings in the European Union in practice \(Δικονομικές εγγυήσεις στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών στην Ευρωπαϊκή Ένωση στην πράξη\)– Υλικό σεμιναρίου \(2020\)](#)

[Fair Trials Europe – Συμβουλευτική ομάδα νομικών εμπειρογνομόνων: Mapping CJEU Case Law on EU Criminal Justice Measures \(Χαρτογράφηση Νομολογίας ΔΕΕ σχετικά με τα Μέτρα Ποινικού Δικαίου της ΕΕ\) \(2020\)](#)

[Ινστιτούτο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Ludwig Boltzmann: Strengthening the rights of suspects and accused in criminal proceedings – the role of National Human Rights Institutions – Guidebook \(Ενίσχυση των δικαιωμάτων των υπόπτων και κατηγορουμένων στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών – ο ρόλος των εθνικών φορέων ανθρωπίνων δικαιωμάτων – Εγχειρίδιο\) \(2019\)](#)

Υλικό για σπουδαστές δικαστές και εισαγγελείς

Παρουσίαση

Το Ελληνικό σύστημα της ανάκρισης για τη συλλογή των αποδείξεων στις ποινικές υποθέσεις, ο θεσμικός ρόλος του Έλληνα Εισαγγελέα και τα δικαιώματα του υπόπτου και του κατηγορουμένου

ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ, Εισαγγελέας Εφετών, Διευθύνων την Εισαγγελία Εφετών Λάρισας και Διευθυντής Κατάρτισης και Επιμόρφωσης της κατεύθυνσης των Εισαγγελέων της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργών

Η ανάκριση με την ευρεία έννοια του όρου και οι ανακριτικές πράξεις και έρευνες κατ'αυτήν αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα του σταδίου εκείνου της ποινικής διαδικασίας, το οποίο προηγείται της δικαστικής κρίσης για παραπομπή ή μη του κατηγορουμένου σε δίκη και της μετέπειτα κύριας διαδικασίας στο ακροατήριο του αρμοδίου ποινικού δικαστηρίου που θα κληθεί να δικάσει μία ποινική υπόθεση. Για την ορθή κατανόηση του Ελληνικού συστήματος της ποινικής δίκης και της ποινικής απόδειξης κατά την ανάκριση πρέπει κατ'αρχήν να διευκρινισθούν πρώτον ποία τα στάδια της ποινικής διαδικασίας πριν η υπόθεση καταλήξει στο ακροατήριο του Ποινικού Δικαστηρίου για να γίνει η δίκη και δεύτερον ποίος ο θεσμικός ρόλος του Έλληνα εισαγγελέα και κατόπιν των ανακριτών και λοιπών ανακριτικών υπαλλήλων που συλλέγουν τις αποδείξεις.

Ως προς το πρώτο ζήτημα διακρίνουμε τρεις φάσεις-στάδια ανακριτικής διερεύνησης για συγκέντρωση αποδείξεων σε υποθέσεις ποινικού δικαίου.

Στο πρώτο στάδιο η ανάκριση – με την ευρεία έννοια – έχει στόχο να διερευνηθεί αν υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία και να προσδιορισθούν, προκειμένου ο εισαγγελέας να κρίνει αν θα ασκήσει ποινική δίωξη για κάποιο ή κάποια εγκλήματα και αν ναι κατά ποίων προσώπων ή αν αιτιολογημένα δεν θα ασκήσει ποινική δίωξη και θα θέσει την υπόθεση στο αρχείο. Το στάδιο αυτό στην ελληνική νομοθεσία ονομάζεται προκαταρκτική εξέταση. Το δεύτερο και το τρίτο στάδιο της ποινικής αποδεικτικής διερεύνησης υφίστανται μόνον αν ο εισαγγελέας ασκήσει ποινική δίωξη και ακολουθούν μετά απ'αυτήν. Έτσι το μεν δεύτερο στάδιο – η προανάκριση – αφορά στα ελαφρότερα εγκλήματα, που τα αποκαλούμε κατά την ελληνική νομοθεσία πλημμελήματα, στο δε τρίτο στάδιο η κύρια ανάκριση ερευνά τα βαρύτερα εγκλήματα, που τα αποκαλούμε κακουργήματα.

Στο σημείο αυτό πρέπει να εξαρθεί ο θεσμικός ρόλος που διαδραματίζει ο εισαγγελέας στο Ελληνικό ποινικό σύστημα της συλλογής των αποδείξεων και της αξιολόγησής τους και η λειτουργική του αρμοδιότητα πριν την παραπομπή του κατηγορουμένου σε δίκη. Έτσι το σύγχρονο ποινικό

δικονομικό μας σύστημα αναδεικνύει και αξιοποιεί τον εισαγγελέα καθαρά ως δικαστικό λειτουργό, όπως ορίζει και το ισχύον Σύνταγμά μας του 1975. Από το σύνολο των ρυθμιστικών διατάξεων στη χώρα μας κατοχυρώνεται η λειτουργική αποστολή του εισαγγελέα ως θεσμικά ανεξάρτητου δικαστικού λειτουργού και η νομική φύση της εισαγγελίας ως ανεξάρτητης –από κάθε άλλη- δικαστικής αρχής και αυτά ισχύουν είτε όταν ο ίδιος ο εισαγγελέας αυτοπροσώπως διεξάγει ανακριτικές έρευνες είτε όταν αυτός παραγγέλλει, διευθύνει ή εποπτεύει αυτές τις έρευνες της ανάκρισης με την ευρεία έννοια καθώς και όταν αξιολογεί κατόπιν τα αποδεικτικά στοιχεία που συγκεντρώθηκαν προκειμένου να αποφασίσει ο ίδιος είτε αν θα ασκήσει ή όχι ποινική δίωξη, είτε αν θα παραπέμψει ή όχι σε δίκη κάποιον στο ποινικό δικαστήριο με δικαιοδοτική κρίση στη τελευταία περίπτωση ή αποκλειστικά δική του, δηλαδή του εισαγγελέα, είτε με αντίστοιχη πρότασή του στο δικαστικό συμβούλιο κατά τις διακρίσεις του νόμου.

Συνοψίζοντας ο παραπάνω θεσμικός ρόλος του Έλληνα εισαγγελέα εμφανίζει στο δικονομικό μας σύστημα δύο όψεις αρμοδιοτήτων. Κατά τη μία αυτός παραγγέλλει ή ενεργεί ανακριτικές πράξεις και κατά τη δεύτερη ασκεί δικαιοδοτική λειτουργία διατυπώνοντας δικαιοδοτικές κρίσεις.

Το πρώτο λοιπόν στάδιο ανακριτικών πράξεων και ερευνών με την ευρεία έννοια, η λεγόμενη προκαταρκτική εξέταση, προηγείται της ποινικής δίωξης. Η σύγχρονη μορφή της προκαταρκτικής εξέτασης, ως αξιολογής ανακριτικής λειτουργίας πριν την ποινική δίωξη, όπως ήδη αυτή προσδιορίστηκε, εγγυάται μια ευχερέστερη αποσαφήνιση του πραγματικού της ποινικής υπόθεσης, ώστε να δοθεί –αν τελικά ασκηθεί ποινική δίωξη- ο ορθός νομικός χαρακτηρισμός στην υπό ποινική αξιολόγηση συμπεριφορά. Επομένως κεντρικός σκοπός των ανακρίσεων κατ'αυτό το πρώτο στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης είναι να συγκεντρωθούν όλα τα κρίσιμα εκείνα αποδεικτικά στοιχεία ώστε να διασφαλισθεί η ορθή κρίση του εισαγγελέα σχετικά με το αν θα ασκήσει ή όχι ποινική δίωξη και αν την ασκήσει για ποίο ή ποία ειδικότερα εγκλήματα. Με γνώμονα αυτό το ανακριτικό – διερευνητικό- πλαίσιο θα διενεργήσουν την προκαταρκτική εξέταση είτε ο ίδιος ο εισαγγελέας όλων των βαθμίδων είτε κατόπιν γραπτής παραγγελίας του οι γενικοί ανακριτικοί υπάλληλοι που είναι ή δικαστικοί λειτουργοί ορισμένης βαθμίδας ή αστυνομικοί με συγκεκριμένο και προσδιορισμένο στο νόμο βαθμό. Αυτού του είδους τις έρευνες μπορούν να ενεργήσουν και οι λεγόμενοι ειδικοί ανακριτικοί υπάλληλοι. Αυτοί είναι υπάλληλοι της διοίκησης διαφόρων ειδικοτήτων, λόγου χάριν υπάλληλοι Τελωνείου, που με ειδικούς νόμους ενεργούν ανακριτικά καθήκοντα και υπάγονται απ'ευθείας στον εισαγγελέα.

Με βάση τους παραπάνω σκοπούς αυτού του πρώτου σταδίου ανακρίσεων θα γίνει η εξέταση των μαρτύρων, μια αυτοψία ή πραγματογνωμοσύνη, μια έρευνα χωρών, ή συγκέντρωση εγγράφων. Με την σύγχρονη πλέον μορφή αυτής της προκαταρκτικής εξέτασης, στην οποία τώρα αναφερόμαστε, όπως αναλυτικά προσδιορίζεται στο άρθρο 244 του Ελληνικού Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, το πρόσωπο κατά του οποίου στρέφεται αυτή η ανακριτική έρευνα, δηλαδή ο ύποπτος, και ειδικότερα το πρόσωπο στο οποίο αποδίδεται η τέλεση αξιόποινης πράξης, πλέον έχει θωρακισθεί με δικαιώματα σαν αυτά που έχει ο κατηγορούμενος μετά την άσκηση ποινικής δίωξης. Τα δικαιώματα αυτά, κατοχυρωμένα στην ανακριτική πρακτική, πρέπει να τα γνωρίζει άριστα αυτός που ενεργεί την προκαταρκτική εξέταση και τις ανακριτικές πράξεις κατ'αυτήν. Κυριότερα από αυτά τα δικαιώματα, για τα οποία πρέπει αυτός που ενεργεί τις ανακρίσεις να ενημερώνει το πρόσωπο στο οποίο αποδίδεται η τέλεση αξιόποινης πράξης είναι: Το δικαίωμα του προσώπου αυτού να παρίσταται με συνήγορο καθώς και το δικαίωμά του για έγκαιρη πληροφόρησή του σχετικά με την εναντίον του

κατηγορία. Το δικαίωμά του να καλείται προ πέντε ή προ δέκα πέντε ημερών κατά περίπτωση υποχρεωτικά για παροχή εξηγήσεων, να λαμβάνει αντίγραφα της δικογραφίας, να προτείνει μάρτυρες, στην ουσία υπεράσπισής του, να λαμβάνει τουλάχιστον σαράντα οκτώ ωρών προθεσμία για να προετοιμάσει τους υπερασπιστικούς του ισχυρισμούς, η οποία μπορεί να παραταθεί από αυτόν που ενεργεί την προκαταρκτική εξέταση. Τέλος έχει και δικαίωμα σιωπής. Την εγγυητική λειτουργία και εποπτεία για την ασφαλή κατοχύρωση και υλοποίηση αυτών των δικαιωμάτων την έχει ο εισαγγελέας, ο οποίος διευθύνει και εποπτεύει την προκαταρκτική εξέταση. Κλείνοντας την ενότητα αυτή για την προκαταρκτική εξέταση πρέπει να τονίσουμε ότι με αυτήν στο Ελληνικό ποινικό δίκαιο, με την σύγχρονη μάλιστα μορφή της, προηγείται πλέον μια αξιόλογη ανακριτική έρευνα στα σοβαρότερα κατά κανόνα εγκλήματα με σημαντικές εγγυήσεις για το πρόσωπο που φέρεται ότι τέλεσε αξιόποινη πράξη και μάλιστα πριν αυτό αποκτήσει την ιδιότητα του κατηγορουμένου, δηλαδή πριν την κρίση-απόφαση του εισαγγελέα αν θα ασκήσει ή όχι κατ'αυτού ποινική δίωξη.

Με βάση τα αποδεικτικά στοιχεία που συγκεντρώθηκαν, εφόσον ο εισαγγελέας που τα αξιολογεί, αφού τα κρίνει δικαιοδοτικά, ασκήσει ποινική δίωξη και προσδώσει το νομικό χαρακτηρισμό στην αξιόποινη πράξη, ανοίγονται για την ανάκριση με την ευρεία έννοια πλέον δύο δρόμοι περαιτέρω ανακριτικής έρευνας. Ο πρώτος είναι δυνητικός για τον εισαγγελέα και εφαρμόζεται μόνο στα πλημμελήματα και σε πολύ περιορισμένη κλίμακα κατά το νέο Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Στο Ελληνικό ποινικό δίκαιο πλημμελήματα είναι εκείνα τα εγκλήματα που λόγω της φύσης τους και της μικρότερης αναλογικά έντασης της προσβολής ή διακινδύνευσης του εκάστοτε εννόμου αγαθού τιμωρούνται ηπιότερα, δηλαδή με φυλάκιση δέκα ημέρες έως πέντε χρόνια ή με χρηματική ποινή ή με παροχή κοινωφελούς εργασίας. Ενώ κακουργήματα είναι τα βαρύτερα εγκλήματα που τιμωρούνται ή με ισόβια κάθειρξη ή με πρόσκαιρη κάθειρξη πέντε έως δέκα πέντε ετών. Στα τελευταία αυτά βαρύτερα εγκλήματα, αν γι'αυτά ασκηθεί ποινική δίωξη, ο εισαγγελέας υποχρεωτικά παραγγέλλει τη διεξαγωγή κύριας ανάκρισης. Συνεπώς στο ποινικό σύστημα της χώρας μας μετά την άσκηση ποινικής δίωξης θεσμοθετούνται δύο κατηγορίες ανακριτικής έρευνας. Η προανάκριση, πολύ περιορισμένα, όπως λέχθηκε, στα συγκριτικά ελαφρότερα και η κυρία ανάκριση στα βαρύτερα εγκλήματα. Θα αναφερθούμε κατ'αρχήν στην πρώτη. Η ελληνική ποινική νομοθεσία προβλέπει και ρυθμίζει δύο μορφές προανάκρισης. Η μία είναι η λεγόμενη αυτεπάγγελτη ή αστυνομική προανάκριση, που διενεργείται κυρίως από αστυνομικούς στο μέγιστο αριθμό των ποινικών υποθέσεων ή σε ορισμένες εξαιρετικές περιπτώσεις αξιόποινων πράξεων από τους λεγόμενους ειδικούς ανακριτικούς υπάλληλους, όπως είναι για παράδειγμα οι ανακριτικοί υπάλληλοι της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας για τα εγκλήματα εμπρησμού από δόλο ή αμέλεια ή οι ανακριτικοί υπάλληλοι της αρμόδιας υπηρεσίας για την προστασία των δασών για τα δασικά εγκλήματα. Κατ'εξάιρεση η αστυνομική προανάκριση διεξάγεται πριν την ποινική δίωξη. Όλα τα παραπάνω πρόσωπα δηλαδή οι αστυνομικοί που έχουν τον προβλεπόμενο βαθμό της υπηρεσίας τους και οι λοιποί ειδικοί ανακριτικοί υπάλληλοι διενεργούν την ανωτέρω πρώτη μορφή προανάκρισης χωρίς εισαγγελική παραγγελία αμέσως μόλις υπάρξουν ενδείξεις τέλεσης εγκλήματος. Όλα τα παραπάνω πρόσωπα είναι υποχρεωμένα σ'αυτή τη περίπτωση να επιχειρήσουν όλες τις ανακριτικές πράξεις που είναι αναγκαίες για να βεβαιωθεί η τέλεση του εγκλήματος και οι ειδικότερες συνθήκες διάπραξής του. Έτσι γι'αυτό το σκοπό θα προβαίνουν σε λήψη καταθέσεων μαρτύρων, αυτοψία, πραγματογνωμοσύνη, έρευνα χώρων και αντικειμένων, λήψη βιολογικού υλικού ή δακτυλικών αποτυπωμάτων, προς εντοπισμό του δράστη του εγκλήματος καθώς και για τη σύλληψή του όταν το έγκλημα καταλαμβάνεται επ'αυτοφώρω, δηλαδή όταν ο δράστης εντοπίζεται αμέσως κατά το χρόνο

που το διαπράττει ή στο άμεσα επόμενο χρονικό διάστημα. Τότε αυτοί που διεξάγουν την ανάκριση θα λάβουν και την απολογία του, ως κατηγορουμένου, ο οποίος έχει και εδώ όλα τα παραπάνω δικαιώματα. Για όλα τα προεκτεθέντα αυτοί που ενεργούν τις ανακριτικές πράξεις έχουν τρεις υποχρεώσεις. Η πρώτη, για όλες τις ανακριτικές τους έρευνες και για τα αποτελέσματά τους να ενημερώνουν άμεσα τον εισαγγελέα, η δεύτερη, μόλις περατωθεί αυτή η ανακριτική διαδικασία να υποβάλλουν τη δικογραφία με όλα τα έγγραφα στον εισαγγελέα και η τρίτη, να διασφαλίζουν τα προαναφερθέντα δικαιώματα του κατηγορουμένου. Αν μάλιστα έχει συλληφθεί ο δράστης, αυτοί που ενήργησαν τις ανακριτικές πράξεις και τη σύλληψή του, προσάγουν αυτόν με τη δικογραφία άμεσα στον εισαγγελέα.

Η δεύτερη μορφή προανάκρισης στο Ελληνικό ποινικό σύστημα είναι η ονομαζόμενη τακτική προανάκριση. Εφαρμόζεται, όπως είπαμε, και αυτή στα συγκριτικά ελαφρότερα εγκλήματα, τα πλημμελήματα. Κατ'αυτήν ενεργούνται όλες οι παραπάνω ανακριτικές πράξεις. Οι διαφορές της από την πρώτη μορφή, δηλαδή την αστυνομική προανάκριση είναι οι παρακάτω : α) Η τακτική αυτή προανάκριση διεξάγεται μετά την άσκηση ποινικής δίωξης μόνο μετά γραπτή παραγγελία του εισαγγελέα ή του δικαστικού συμβουλίου σε πολύ περιορισμένες περιπτώσεις, η οποία περιγράφει εντολή διεξαγωγής συγκεκριμένων μόνον ανακριτικών πράξεων και β) εδώ οι ανακριτικές πράξεις και έρευνες διενεργούνται όχι μόνο από τους παραπάνω ανακριτικούς υπαλλήλους που αναφέραμε ήδη αλλά και από τους ειρηνοδίκες και πταισματοδίκες –που είναι δικαστικοί λειτουργοί- στις πιο πολυσύνθετες υποθέσεις. Και σ'αυτή τη διαδικασία της τακτικής προανάκρισης ο κατηγορούμενος έχει όλα τα παραπάνω δικαιώματα, που έχει ο ύποπτος κατά την προκαταρκτική εξέταση.

Όμως η σημαντικότερη ανακριτική διαδικασία είναι η λεγόμενη κυρία ανάκριση. Αυτή διεξάγεται μόνον μετά γραπτή παραγγελία του εισαγγελέα, όταν ασκείται ποινική δίωξη για κακούργημα και σ'αυτή τη περίπτωση είναι υποχρεωτική. Την κυρία ανάκριση ενεργεί ως επί το πλείστον ο ανακριτής του πρωτοδικείου ή σε εξαιρετικά σοβαρές υποθέσεις –με ιδιαίτερα σημαντική κοινωνική απαξία- ειδικός εφέτης ανακριτής. Δηλαδή η κυρία ανάκριση διενεργείται μόνο από δικαστικό λειτουργό που έχει το βαθμό του πρωτοδίκη ή εφέτη κατά περίπτωση. Επειδή η ανάκριση για την ποινική διερεύνηση των ανωτέρω εγκλημάτων και ιδίως των πράξεων διαφθοράς ή αυτών τα οποία έχουν έντονο οικονομικό χαρακτήρα είναι συχνά δυσχερής και απαιτεί αυτή η ανάκριση ειδικές οικονομικοτεχνικές γνώσεις, ο ανακριτής κατά την διεξαγωγή της ανάκρισης για αυτά τα εγκλήματα υποστηρίζεται από τον αναγκαίο αριθμό ειδικών επιστημόνων ή πραγματογνωμόνων. Αυτοί με τις ειδικές τους γνώσεις συνδράμουν τον ανακριτή στην κατανόηση ειδικών ζητημάτων που ανακύπτουν κατά τις ανακριτικές του πράξεις, όπως λόγου χάριν την ερμηνεία των πολυδαίδαλων παραστατικών του τραπεζικού συστήματος για την αποκάλυψη παράνομων κινήσεων χρημάτων σε τραπεζικούς λογαριασμούς ή τον εντοπισμό των πολύπλοκων διαδρομών του μαύρου χρήματος. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με τη νομολογία του Πενταμελούς Εφετείου Αθηνών, στη σύνθεση του οποίου είχα την τιμή ως εισαγγελέας της έδρας να συμμετέχω, κατά την εκδίκαση υπόθεσης νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα παθητικής δωροδοκίας με κατηγορούμενο πρώην Υπουργό, εκρίθη -ορθά και κατά την άποψή μου-, ότι οι παραπάνω ειδικοί επιστήμονες που συμβάλλουν στο έργο της ανάκρισης, νόμιμα επιτρέπεται να εξετάζονται και στο ακροατήριο του Ποινικού Δικαστηρίου, ως μάρτυρες για τα πραγματικά περιστατικά που γνωρίζουν και έλαβαν γνώση κατά την επιστημονική τους ενασχόληση στο έργο της προαναφερθείσας ειδικής συνδρομής τους στην ανάκριση. Αυτό αποφάσισε το Δικαστήριο με παρεμπίπτουσα απόφασή του, κατά την εξέλιξη αυτής της δίκης. Την ορθή αυτή θέση της νομολογίας την επικύρωσε με σχετική απόφασή του και το Ανώτατο Ακυρωτικό

Δικαστήριο της χώρας μας, που είναι ο Άρειος Πάγος. Τέλος κατά ρητή επιταγή του άρθρου 86 του Συντάγματός μας όταν πρόκειται για εγκλήματα μελών της Κυβέρνησης ή Υφυπουργών, που τέλεσαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, καθήκοντα ανακριτή ασκεί μέλος του Ανωτάτου Δικαστηρίου της χώρας μας δηλαδή του Αρείου Πάγου.

Στο Ελληνικό ποινικό σύστημα και σε όλες τις περιπτώσεις παραγγελίας του εισαγγελέα για διενέργεια της κύριας ανάκρισης, που τώρα εξετάζουμε, ο ανακριτής κατά το άρθρο 247 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας έχει δικαίωμα διαφωνίας σε σχέση με την εισαγγελική αυτή παραγγελία σε τέσσερις μόνον περιοριστικά αναφερόμενες περιπτώσεις. Δηλαδή ο ανακριτής έχει το δικαίωμα να μην εκτελέσει την παραγγελία του εισαγγελέα για την ενέργεια κύριας ανάκρισης και έτσι και να μην ενεργήσει ανακριτικές πράξεις μόνον :

- α) Αν θεωρεί τον εαυτό του αναρμόδιο κατά νόμο.
- β) Αν η πράξη για την οποία καλείται να διεξάγει ανάκριση δεν έχει αξιόποιο χαρακτήρα κατά την γνώμη του.
- γ) Αν παραγράφηκε το αξιόποιο της πράξης και
- δ) Αν υπάρχουν προβλεπόμενοι στη νομοθεσία λόγοι που εμποδίζουν ή αναστέλλουν την ποινική δίωξη, λόγου χάριν αν προκύπτει ότι ο κατηγορούμενος έχει αμετάκλητα καταδικασθεί ή αθωωθεί για την ίδια πράξη για την οποία ο εισαγγελέας παρήγγειλε τον ανακριτή να ενεργήσει ανάκριση.

Στις περιπτώσεις αυτές για τη διαφωνία αποφασίζει το δικαστικό συμβούλιο. Το τελευταίο, αν κρίνει αβάσιμη την διαφωνία του ανακριτή, θα του παραγγείλει να διενεργήσει την κύρια ανάκριση. Ο ανακριτής σ' αυτή τη περίπτωση και σε όλες τις άλλες κατόπιν της παραγγελίας του εισαγγελέα που δεν υφίσταται διαφωνία, διεξάγοντας κύρια ανάκριση θα διενεργήσει όλες τις νόμιμες ανακριτικές πράξεις για να διερευνήσει το έγκλημα ή τα εγκλήματα για τα οποία ο εισαγγελέας άσκησε ποινική δίωξη, δηλαδή λόγου χάριν θα λάβει καταθέσεις μαρτύρων, θα διενεργήσει έρευνες σε κατοικίες ή καταστήματα, θα άρει με την προβλεπόμενη στο νόμο διαδικασία το απόρρητο των τραπεζικών καταθέσεων ή των τηλεπικοινωνιών, θα διενεργήσει αυτοψία ή πραγματογνωμοσύνη, εφόσον οι ανακριτικές αυτές πράξεις κρίνεται ότι είναι απαραίτητες για την ανεύρεση-ανακάλυψη της αλήθειας ή τον εντοπισμό των δραστών. Για λόγους επιτάχυνσης της κύριας ανάκρισης στο άρθρο 248 παράγραφος 1 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προβέπεται ότι αν πριν την κύρια ανάκριση που τώρα εξετάζουμε προηγήθηκε αυτεπάγγελτη προανάκριση ή προκαταρκτική εξέταση –για τις οποίες ομιλήσαμε προηγουμένως- ο ανακριτής δεν επαναλαμβάνει τις ανακριτικές πράξεις που είχαν γίνει στο πλαίσιο αυτών. Δηλαδή για παράδειγμα ο ανακριτής δεν θα εξετάσει πάλι τον ίδιο μάρτυρα, τον οποίο είχε εξετάσει η αστυνομική αρχή διενεργώντας πριν αστυνομική προανάκριση. Εξαίρεση αυτού του κανόνα θα υπάρξει σε δύο μόνον περιπτώσεις :

- α) Αν ο ανακριτής κρίνει ότι οι προηγηθείσες ανακριτικές πράξεις δεν έγιναν νομότυπα και
- β) Αν κρίνει ο ίδιος ότι για τις ουσιαστικές ανάγκες τις ανακριτικής έρευνας οι προηγηθείσες αυτές ανακριτικές πράξεις χρειάζονται ειδική συμπλήρωση.

Σ' αυτές τις δύο περιπτώσεις επαναλαμβάνει τις ανακριτικές πράξεις, λόγου χάριν εφαρμόζει πλέον τον νόμιμο τύπο διενέργειάς τους ή καλεί το μάρτυρα για συμπληρωματική κατάθεση ή και για νέες διευκρινίσεις των όσων είχε καταθέσει. Επίσης για πληρέστερη αποδεικτική διερεύνηση μιας υπόθεσης ο ανακριτής δικαιούται επί πλέον με δική του πρωτοβουλία να διενεργήσει νέες ανακριτικές πράξεις. Εδώ να σημειωθεί ότι ο νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, που ισχύει στη χώρα μας από 1-7-2019 και στο άρθρο 274 αυτού δίνει ένα ειδικό δικαίωμα στον κατηγορούμενο να ζητήσει ο ίδιος από τον ανακριτή να διενεργήσει ο τελευταίος και νέες ανακριτικές πράξεις προς το σκοπό όπως διερευνηθούν αποδεικτικά όλα τα περιστατικά που συμβάλλουν στην υπεράσπιση του κατηγορουμένου, εφ' όσον αυτά κρίνονται από τον ανακριτή χρήσιμα, για να εξακριβωθεί η αλήθεια. Το δικαίωμα αυτό του κατηγορουμένου περιγράφεται με σαφήνεια και στο άρθρο 102 του νέου

Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Σύμφωνα με αυτό «Ο κατηγορούμενος έχει δικαίωμα να ζητά με αυτοτελή αιτιολογημένη αίτησή του στον ανακριτή τη διεξαγωγή αποδείξεων προς αντίκρουση της κατηγορίας». Αυτός που ανακρίνει μπορεί να απορρίψει την αίτηση αυτή του κατηγορουμένου, αφού προηγουμένως λάβει την έγγραφη γνώμη του εισαγγελέα, μόνον με αιτιολογημένη Διάταξή του σύμφωνα με το β' εδάφιο του άρθρου 274 του νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

Για την περάτωση της κύριας ανάκρισης ο ανακριτής υποχρεωτικά καλεί τον κατηγορούμενο να απολογηθεί, αφού ο τελευταίος λάβει γνώση όλων των εγγράφων της ανακριτικής δικογραφίας, ο οποίος έχει και όλα τα προεκτεθέντα δικαιώματα. Μετά την απολογία του κατηγορουμένου ανακριτής και εισαγγελέας, αφού ακούσουν τον κατηγορούμενο, αποφασίζουν αν θα τον αφήσουν ελεύθερο ή αν θα του επιβάλλουν ορισμένους περιοριστικούς όρους όπως λόγου χάριν εγγύηση ή απαγόρευση εξόδου στο εξωτερικό ή αν ο κατηγορούμενος κρατηθεί προσωρινά μέχρι να γίνει η δίκη και πάντως όχι πάνω από δέκα οκτώ ή δώδεκα μήνες κατά περίπτωση. Αν εισαγγελέας και ανακριτής για τα παραπάνω διαφωνήσουν τη διαφωνία επιλύει το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο.

Καταλήγοντας, κυρίες και κύριοι, αγαπητοί συνάδελφοι, ενόψει των προεκτεθέντων οφείλω να υπογραμμίσω ότι το ελληνικό ανακριτικό σύστημα διέπεται από τρεις θεμελιώδεις αρχές: α) την “επί ίσοις όροις”, δηλαδή ισόρροπα και δίκαια αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας τόσο προς την κατεύθυνση της ενοχής όσο και προς την κατεύθυνση της αθωότητας ενός εμπλεκόμενου σε ποινική υπόθεση, β) ο θεσμικός ρόλος του εισαγγελέα, που ενεργεί ή διευθύνει ή εποπτεύει την ανάκριση με την ευρεία έννοια είναι αυτός του ανεξάρτητου δικαστικού λειτουργού και η τρίτη αφορά στην απόλυτη διασφάλιση των δικαιωμάτων του υπόπτου ή του κατηγορουμένου, όπως με σαφήνεια επιτάσσει η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και ιδίως το άρθρο 6 αυτής.

Δραστηριότητα εικονικής δίκης – Περίγραμμα

Συντονιστής: ΛΑΜΠΡΟΣ ΤΣΟΓΚΑΣ, Αντεισαγγελέας Εφετών

Πάνελ

Φοίβη Ζωγραφάκη, Σπουδάστρια Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργιών (Προεδρεύουσα)

Δέσποινα Γκίνογλου, Σπουδάστρια Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργιών (Δικαστής #2)

Πλουμίτσα Βαρκάρη, Σπουδάστρια Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργιών (Δικαστής #3)

Ελένη Σιδέρη, Σπουδάστρια Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργιών (Εισαγγελέας)

Αλέξιος Βλάχος, Σπουδαστής Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργιών (Κατηγορούμενος).

Παναγιώτα Γεροβασιλείου, Σπουδάστρια Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργιών (Συνήγορος)

Χαρίκλεια Γεμενιτζή, Σπουδάστρια Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργιών (Μάρτυρας)

Κύρια διαδικασία – Συνεδρίαση

Πρόεδρος (Π): Καλημέρα σας, άρχεται η συνεδρίαση του Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων, παρακαλώ καθίστε.

Υπόθεση υπ' αριθμόν 1, κατά Abdul Amirahon. Η υπόθεση αφορά σε μεταφορά παράτυπων μεταναστών και εισάγεται ενώπιον του Δικαστηρίου κατόπιν έφεσης του κατηγορουμένου κατά της

απόφασης του Μονομελούς Εφετείου Κακουργημάτων. Σε πρώτο βαθμό ο κατηγορούμενος κρίθηκε ένοχος και καταδικάστηκε σε συνολική ποινή κάθειρξης οκτώ ετών με το ελαφρυντικό του πρότερου σύννομου βίου.

Abdul Amirahov (;)

Κατηγορούμενος (Κ): Παρών, κυρία Πρόεδρε.

Συνήγορος (Σ): Κυρία Πρόεδρε, εκπροσωπείται από εμένα, την Παναγιώτα Γεροβασιλείου, στη διαδικασία, για τον οποίο σκοπό μόλις με διόρισε.

Π: Κυρία Εισαγγελέα, μπορείτε να προχωρήσετε στην ανάλυση της πρωτοβάθμιας απόφασης και των λόγων έφεσης του κατηγορουμένου.

Εισαγγελέας (Ε): Αξιότιμο Δικαστήριο,

Ο κατηγορούμενος καταδικάστηκε σε πρώτο βαθμό από το Μονομελές Εφετείο Κακουργημάτων σε συνολική ποινή κάθειρξης οκτώ ετών και αναγνωρίστηκε υπέρ του η ελαφρυντική περίπτωση του πρότερου σύννομου βίου. Η καταδίκη του σε πρώτο βαθμό αφορούσε σε παράβαση του νόμου περί παράτυπης μετανάστευσης με την επιβαρυντική περίπτωση της δυνητικής διακινδύνευσης ζωής.

Εν προκειμένω, ο κατηγορούμενος κατηγορείται ότι με πρόθεση παρέλαβε με το όχημα που οδηγούσε υπηκόους τρίτων χωρών, οι οποίοι δεν είχαν δικαίωμα εισόδου στην Ελληνική Δημοκρατία, με σκοπό να τους μεταφέρει στην ηπειρωτική Ελλάδα από σημείο κοντά στα ελληνικά σύνορα όπου τους παρέλαβε. Τέλεσε τις εν λόγω πράξεις κατ' επανάληψη, συνολικά πέντε φορές, και με σκοπό το κέρδος. Συγκεκριμένα, αστυνομικοί της ειδικής ομάδας δίωξης παράτυπης μετανάστευσης συνέλαβαν τον κατηγορούμενο στην περιοχή του ποταμού Έβρου, περί τα μεσάνυχτα της 2ας Φεβρουαρίου 2021. Ο κατηγορούμενος οδηγούσε ένα λευκό Ι.Χ.Ε. αυτοκίνητο μάρκας Volvo. Σε αυτό επιβίβασε υπηκόους τρίτων χωρών, οι οποίοι, κατά τις νυχτερινές ώρες μεταξύ 1ης και 2ας Φεβρουαρίου 2021, μεταφέρθηκαν από έναν ή περισσότερους διακινητές τουρκικής υπηκοότητας από την Τουρκία σε περιοχή των ελληνικών συνόρων κοντά στον ποταμό Έβρο. Οι μετανάστες, αφού διέσχισαν τον ποταμό με δύο πλαστικές βάρκες, παρέμειναν κρυμμένοι σε δασική περιοχή κοντά στην εθνική οδό εντός του νομού Έβρου μέχρι τις πρωινές ώρες της 2ας Φεβρουαρίου 2021. Από εκεί τους παρέλαβε ο κατηγορούμενος με το προαναφερόμενο όχημα και εισήλθε στην Εγνατία Οδό με σκοπό να τους μεταφέρει στον τελικό τους προορισμό, την ενδοχώρα. Ενήργησε κατ' αυτόν τον τρόπο με σκοπό να αποκομίσει κέρδος για τον εαυτό του, αφού θα πληρωνόταν για κάθε έναν από τους μεταφερόμενους. Ας σημειωθεί ότι η πρωτόδικη καταδικαστική απόφαση έκρινε ότι, υπό τις ιδιαίτερες συνθήκες τέλεσης της επίμαχης αξιόποινης πράξης, ο κατηγορούμενος θα μπορούσε δυνητικά να θέσει σε κίνδυνο ανθρώπινες ζωές, και ως εκ τούτου καταδικάστηκε με τις επιβαρυντικές περιστάσεις του άρθρου 30 παρ. 1 περ. β και γ ν. 4251/2014.

Π: Κυρία Εισαγγελέα, ποια είναι η άποψή σας επί του παραδεκτού της έφεσης;

Ε.: Αξιότιμο Δικαστήριο,

Λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι η έφεση ασκήθηκε νόμιμα και εντός της προβλεπόμενης από τον νόμο προθεσμίας, το δικαστήριο πρέπει να προχωρήσει στην εξέταση της ουσίας της υπόθεσης. Περαιτέρω, επιφυλάσσομαι να τοποθετηθώ επί των λόγων της έφεσης, μετά την εξέταση της ουσίας της υπόθεσης. Ευχαριστώ.

Π.: Συνήγορε, συμφωνείτε;

Σ.: Μάλιστα, συμφωνώ με την πρόταση της κυρίας Εισαγγελέως.

Το Δικαστήριο θα εξετάσει τώρα το παραδεκτό της έφεσης.

Η υπό κρίση έφεση έχει ασκηθεί νόμιμα.

- Δικαστές #2 και #3, είστε σύμφωνοι;

Δ #2: Μάλιστα, συμφωνώ.

Δ #3: Είμαι επίσης σύμφωνη.

Π.: Το Δικαστήριο έκρινε την έφεση παραδεκτή. Προχωρούμε τώρα στην εξέταση της ουσίας της έφεσης.

Κατηγορούμενε, μπορείτε τώρα να εκθέσετε τους λόγους έφεσής σας.

Κ.: Κυρία Πρόεδρε, κρίθηκα ένοχος από το πρωτόδικο Δικαστήριο χωρίς να έχω γνώση του εγκλήματός μου. Δεν καταλάβαινα τι μου έλεγαν, όταν με σταμάτησε η αστυνομία. Με συνέλαβαν χωρίς να γνωρίζω τον λόγο. Δεν υπήρχε Κούρδος διερμηνέας για να με συνδράμει στη μητρική μου γλώσσα. Ο μοναδικός διερμηνέας ήταν της αγγλικής γλώσσας. Δεν μπορούσα να επικοινωνήσω στα αγγλικά, εκτός από μία ή δύο βασικές λέξεις. Η αστυνομία δεν μου εξήγησε τίποτα. Το ίδιο συνέβη και στη συνέχεια ενώπιον του ανακριτή. Δεν κατάλαβα τίποτα. Ούτε ο διερμηνέας μιλούσε κουρδικά. Μόνο αγγλικά. Δεν είχα δικηγόρο και κανείς δεν με ενημέρωσε για το δικαίωμά μου να εκπροσωπηθώ από δικηγόρο. Αυτό είναι παράνομο σύμφωνα με την υπόθεση SALDUZ κατά ΤΟΥΡΚΙΑΣ που κρίθηκε από το ΕΔΔΑ. Με έστειλαν στη φυλακή χωρίς να καταλάβω τον λόγο. Στη συνέχεια, όταν κλήθηκα στο δικαστήριο, τα έγγραφα ήταν στα ελληνικά, οπότε δεν μπορούσα να τα διαβάσω. Για πρώτη φορά απέκτησα δικηγόρο και άρχισα να καταλαβαίνω την κατάστασή μου στη διαδικασία ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου. Αυτό δεν είναι σωστό.

Π.: Συνήγορε;

Σ.: Σε αυτό το σημείο της διαδικασίας, θα ήθελα να προτείνω 2 διαδικαστικές παραβιάσεις που συνεπάγονται απόλυτη ακυρότητα της ποινικής διαδικασίας. Οι ισχυρισμοί/λόγοι έφεσης είναι παραδεκτοί καθώς προτάθηκαν το πρώτον ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου και αναφέρονται ρητά ως ειδικοί λόγοι (έφεσης) στο δικόγραφο της έφεσης. Παρά το γεγονός ότι ο κατηγορούμενος δήλωσε στον αστυνομικό που διενήργησε την αυτεπάγγελτη προανάκριση και στον αρμόδιο ανακριτή ότι δεν ομιλεί και δεν κατανοεί την ελληνική γλώσσα, ότι επίσης δεν κατανοεί επαρκώς την αγγλική και ότι ομιλεί και κατανοεί μόνο την κουρδική γλώσσα, εντούτοις δεν του παρείχαν διερμηνέα ο οποίος θα του εξηγούσε τις κατηγορίες εναντίον του και θα τον ενημέρωνε για τα δικαιώματά του, ιδίως για

το δικαίωμά του σε διερμηνεία και μετάφραση σε γλώσσα που κατανοεί. Επίσης, δεν του παρείχαν έγγραφο δικαιωμάτων, γραμμένο σε γλώσσα που κατανοεί. Όπως έχει ήδη αποφανθεί το ΕΔΔΑ στην υπόθεση BROZICEK κατά ΙΤΑΛΙΑΣ, εάν ο κατηγορούμενος δεν κατανοεί επαρκώς τη γλώσσα στην οποία παρέχονται οι πληροφορίες για τα δικαιώματά του, οι αρχές πρέπει να του παράσχουν μετάφραση των πληροφοριών αυτών σε γλώσσα που κατανοεί. Επιπλέον, ο ανακριτικός υπάλληλος δεν του παρείχε συνήγορο υπεράσπισης, παρά το γεγονός ότι κατηγορούνταν για κακούργημα. Όπως έχει ήδη κριθεί από το ΕΔΔΑ στην υπόθεση QUARANTA κατά ΕΛΒΕΤΙΑΣ, στον κατηγορούμενο πρέπει να παρέχεται δωρεάν νομική συνδρομή. Στην προκειμένη περίπτωση, στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας παραβιάστηκαν τα δικαιώματα του κατηγορουμένου και συγκεκριμένα το δικαίωμα σε ενημέρωση, το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση, το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο και το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη σύμφωνα με το άρθρο 6 παράγραφοι 1 και 3 της ΕΣΔΑ.

Περαιτέρω, η απευθείας κλήση που επιδόθηκε στον κατηγορούμενο δεν είχε συνταχθεί στην κουρδική γλώσσα, τη μόνη γλώσσα που κατανοεί. Ως εκ τούτου, η επίδοση της είναι απολύτως άκυρη, καθώς παραβιάστηκε και στην περίπτωση αυτή το δικαίωμα του κατηγορουμένου σε διερμηνεία και μετάφραση.

Π.: Κυρία Εισαγγελέα, ποια είναι η άποψή σας επί των λόγων της έφεσης;

Ε: Αξιότιμο Δικαστήριο, η απευθείας κλήση του επιδόθηκε στην ελληνική γλώσσα, αλλά, σύμφωνα με τη σχετικώς συνταχθείσα έκθεση, βεβαιώνεται ότι η επιδοθείσα κλήση μεταφράστηκε στην κουρδική γλώσσα από έναν συγκρατούμενό του, οπότε ο κατηγορούμενος έλαβε πλήρη γνώση του περιεχομένου της, κατά τα προβλεπόμενα στη διάταξη του άρθρου 237 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, που ενσωμάτωσε τις οδηγίες 64/2010 και 13/2012.

Να σημειωθεί ότι στη διαδικασία ενώπιον του πρωτοβάθμιου Δικαστηρίου ο κατηγορούμενος παρέστη με διερμηνέα της κουρδικής γλώσσας και εκπροσωπήθηκε από συνήγορο. Σε κάθε περίπτωση, θα ήθελα να επισημάνω ότι δεν τίθεται ζήτημα παραβίασης του δικαιώματος του κατηγορουμένου σε δίκαιη δίκη σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 6 παράγραφοι 1 και 3 της ΕΣΔΑ και του άρθρου 14 παράγραφος 3 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ), καθώς, κατά πάγια νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η δίκη που διεξάγεται στο εσωτερικό της χώρας εξετάζεται στο σύνολό της και το κατά πόσο διασφαλίστηκαν ή όχι τα δικαιώματα του κατηγορουμένου πρέπει να αξιολογείται στο πλαίσιο της όλης ακροαματικής διαδικασίας και όλων των διαδικαστικών σταδίων της. Στην προκειμένη περίπτωση, η εν λόγω προστασία διασφαλίστηκε πλήρως, δεδομένου ότι, κατά την επ' ακροατηρίω διαδικασία σε πρώτο βαθμό, ο κατηγορούμενος εκπροσωπήθηκε από συνήγορο και παρέστη στη συνεδρίαση με διερμηνέα της μητρικής του γλώσσας. Βάσει όλων των ανωτέρω, και λαμβάνοντας υπόψη ότι όλοι οι λόγοι ακυρότητας της προδικασίας που επικαλέστηκε ο κατηγορούμενος δεν προβλήθηκαν μέχρι την αμετάκλητη παραπομπή του στο ακροατήριο, προτείνω να απορριφθούν στο σύνολό τους οι ισχυρισμοί της έφεσης.

Π.: Το Δικαστήριο θα διακόψει για να διασκεφθεί κλεισμένων των θυρών.

Διάσκεψη

Π.: Αξιότιμοι σύνεδροι, κατ' αρχάς, όσον αφορά το επιχείρημα της συνηγόρου περί παραβίασης του άρθρου 6 § 3 της ΕΣΔΑ, θα ήθελα να επιστήσω την προσοχή σας στην πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, όπως για παράδειγμα στην υπόθεση IBRAHIM AND OTHERS κατά ΗΝΩΜΕΝΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (2016), ότι τα εθνικά δικαστήρια πρέπει να αξιολογούν τον συνολικά δίκαιο χαρακτήρα της ποινικής διαδικασίας προκειμένου να εκτιμήσουν αν έχει λάβει χώρα παραβίαση της εν λόγω διάταξης. Στην παρούσα υπόθεση, ο κατηγορούμενος εκπροσωπήθηκε από συνήγορο και έλαβε συνδρομή διερμηνέα κατά την επ' ακροατηρίω διαδικασία σε πρώτο βαθμό. Ως εκ τούτου, λαμβάνοντας υπόψη τη διαδικασία στο σύνολό της, θα ήθελα να ακούσω τις απόψεις σας.

Δικαστή #2., επί του πρώτου ισχυρισμού/αιτήματος περί ακυρότητας της προδικασίας;

Δ. #2: - Επί του πρώτου ισχυρισμού/αιτήματος, συντάσσομαι με την πρόταση της Εισαγγελέως. Οι προαναφερθείσες άκυρες πράξεις, οι οποίες συνίστανται αφενός στο γεγονός ότι οι αρμόδιες αρχές δεν του παρείχαν διερμηνέα και ότι η απευθείας κλήση δεν μεταφράστηκε κατά τα ουσιώδη μέρη της στα κουρδικά και αφετέρου στο γεγονός ότι δεν διορίστηκε συνήγορος υπεράσπισής του, και οι δύο πράγματι συντελέστηκαν. Ωστόσο, έλαβαν χώρα σε πρώιμο διαδικαστικό στάδιο, ήτοι κατά το στάδιο της προδικασίας. Όφειλαν να έχουν προβληθεί ειδικώς σε προγενέστερο στάδιο, προκειμένου να εξετασθούν και να γίνουν δεκτές ή να απορριφθούν από το Δικαστήριο. Αντ' αυτού, ο κατηγορούμενος εμφανίστηκε και εκπροσωπήθηκε από συνήγορο σε πρώτο βαθμό και κανείς δεν εξέτασε το εν λόγω ζήτημα. Στην ακροαματική διαδικασία ήταν παρών και διερμηνέας. Ως εκ τούτου, δεδομένου ότι οι ισχυρισμοί δεν προβλήθηκαν με το προσήκον ένδικο βοήθημα, δεν υπάρχει τίποτε που μπορεί να γίνει σε αυτό το στάδιο της διαδικασίας. (...)

Π.: Δικαστή #3, συμφωνείτε;

Δ. #3: Ναι, συμφωνώ μαζί σας.

Π.: Κι εγώ συμφωνώ. Θα εξετάσουμε τώρα τον δεύτερο λόγο ακυρότητας της απευθείας κλήσης.

Δ. #3: Κατά την άποψή μου, πρέπει να επικεντρωθούμε στα έγγραφα του φακέλου. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από την έκθεση που επισυνάπτεται στην κλήση και υπογράφεται από τον κατηγορούμενο, η κλήση μεταφράστηκε προφορικά στον κατηγορούμενο ως προς όλα τα ουσιώδη μέρη της, από συγκατούμενό του, ο οποίος μιλάει τη μητρική του γλώσσα. Αυτό σημαίνει ότι ο κατηγορούμενος ενημερώθηκε στη μητρική του γλώσσα για την κατηγορία που του απαγγέλθηκε. Στις υποθέσεις HERMI κατά ΙΤΑΛΙΑΣ και HUSAIN κατά ΙΤΑΛΙΑΣ (ΕΔΔΑ), το Δικαστήριο επεσήμανε ότι σύμφωνα με την παράγραφο 3 στοιχείο ε) του άρθρου 6 δεν απαιτείται γραπτή μετάφραση όλων των

έγγραφων αποδεικτικών στοιχείων ή των επίσημων εγγράφων της διαδικασίας. Στο πλαίσιο αυτό, οφείλει να επισημανθεί ότι το κείμενο των σχετικών διατάξεων αναφέρεται σε «διερμηνέα» και όχι σε «μεταφραστή». Αυτό υποδηλώνει ότι η προφορική γλωσσική συνδρομή μπορεί να πληροί τις απαιτήσεις της Σύμβασης. Παραμένει, ωστόσο, γεγονός ότι η παρεχόμενη διερμηνεία πρέπει να είναι τέτοια ώστε να επιτρέπει στον κατηγορούμενο να λαμβάνει γνώση της υπόθεσης εναντίον του και να υπερασπίζεται τον εαυτό του, ιδίως μέσω της δυνατότητας έκθεσης ενώπιον του δικαστηρίου της δικής του εκδοχής των γεγονότων.

Στην προκειμένη περίπτωση, παρίσταται βέβαιο ότι ο κατηγορούμενος έλαβε τις απαραίτητες πληροφορίες για να υπερασπιστεί τον εαυτό του, μέσω προφορικής μετάφρασης της κλήσης σε γλώσσα που κατανοεί πλήρως. Δεν αμφισβήτησε την ποιότητα της μετάφρασης και εκπροσωπήθηκε από συνήγορο στην επ' ακροατηρίω διαδικασία σε πρώτο βαθμό. Κατά συνέπεια, υπό αυτές τις ειδικές συνθήκες, η απουσία έγγραφης μετάφρασης της κλήσης δεν τον εμπόδισε να υπερασπιστεί τον εαυτό του ούτε τον αποστέρησε από δίκαιη δίκη. Επομένως, ο ισχυρισμός του πρέπει να απορριφθεί.

Π.: Δικαστή #2;

Δ. #2: Συμφωνώ. Συνεπώς, απορρίπτονται αμφότεροι οι ισχυρισμοί.

Συνεχίζεται η ακροαματική διαδικασία

Π.: Συνεχίζεται η ακροαματική διαδικασία. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι αμφότεροι οι νομικοί λόγοι της έφεσης απορρίπτονται.

Μπορούμε να προχωρήσουμε με τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης. Μάρτυρα;

Μάρτυρας (Μ): Παρούσα, κυρία Πρόεδρε.

Π.: Παρακαλώ πλησιάστε. Σηκώστε το δεξί σας χέρι και ορκιστείτε στην τιμή και την υπόληψή σας ότι θα πείτε μόνο την αλήθεια.

Μ: Υπηρετώ στο Τμήμα Διασυνοριακής Ασφάλειας. Καθήκον μας είναι η πρόληψη και η αντιμετώπιση των εγκλημάτων της παράνομης μεταφοράς στην Ελλάδα υπηκόων τρίτων χωρών που δεν έχουν δικαίωμα εισόδου στα ελληνικά σύνορα. Διαπιστώσαμε ότι ο κατηγορούμενος οδηγούσε το όχημα με ύποπτο τρόπο. Αμέσως του ζητήσαμε να ακινητοποιήσει το όχημα ώστε να προχωρήσουμε σε έλεγχο.

Π.: Κυρία Εισαγγελέα, έχετε ερωτήσεις;

Ε: Κυρία Πρόεδρε, τίποτε άλλο, ευχαριστώ.

Π.: Συνήγορε;

Σ.: Μάλιστα, κυρία Πρόεδρε, θα ήθελα να θέσω μια κρίσιμη ερώτηση στη μάρτυρα. Τη στιγμή που ζητήσατε από τον κατηγορούμενο να σταματήσει για την έρευνά σας, αυτός ακινητοποίησε αμέσως το όχημά του, σωστά; Στη συνέχεια, σας επέτρεψε να προχωρήσετε στον έλεγχο του οχήματός του, χωρίς καμία αντίσταση. Το επιβεβαιώνετε αυτό;

Μ.: Το επιβεβαιώνω, κυρία Πρόεδρε. Αντέδρασε με αυτόν τον τρόπο.

Κ.: Κυρία Πρόεδρε, έχω κι εγώ μια ερώτηση.

Π.: Προχωρήστε

Κ.: Παρακαλώ ρωτήστε την αξιωματικό, παρά το γεγονός ότι μου ήταν δύσκολο να τους καταλάβω, επειδή μιλούσαν στα αγγλικά, συμμορφώθηκαν με όλα όσα με διέταξαν;

Π.: Μπορείτε να απαντήσετε στην ερώτηση.

Μ.: Είχαμε μια απλή συζήτηση στα αγγλικά. Τον ρώτησα αν κατάλαβε τι του είχα πει και τι του είχα ζητήσει και η απάντησή του ήταν καταφατική. Όταν του ζήτησα να ανοίξει το πορτμπαγκάζ, το έκανε αμέσως.

Δ. #2: Κυρία Πρόεδρε, έχω μια ερώτηση (ευχαριστώ)

(...) Κυρία μάρτυς, μπορείτε να ενημερώσετε το Δικαστήριο αν ήταν δυνατό να διαφύγει ο κατηγορούμενος;

Μ: Ναι, αυτό θα ήταν δυνατό. Λόγω της ιδιαιτερότητας του εδάφους, καθώς το όχημα ήταν ακινητοποιημένο σε επαρχιακό δρόμο, ο κατηγορούμενος θα είχε την ευκαιρία να διαφύγει.

Δ. #2: Σας ευχαριστώ, κυρία Πρόεδρε. Τίποτε άλλο.

Δ. #3: Κυρία Πρόεδρε, έχω επίσης μια ερώτηση για τη μάρτυρα.

Κυρία μάρτυς, μπορείτε να μας πείτε πώς ήταν στοιβαγμένα τα άτομα στο πορτμπαγκάζ του αυτοκινήτου και αν κινδύνευε η ζωή τους;

Μ.: Ο χώρος όπου ήταν κρυμμένα τα μεταφερόμενα πρόσωπα ήταν πολύ στενός και ήταν στοιβαγμένα το ένα πάνω στο άλλο. Οι συνθήκες μεταφοράς ήταν αντίξοες, οι μεταφερόμενοι μπορούσαν να αναπνεύσουν με δυσκολία, επομένως κινδύνευε η ζωή τους.

Κ.: [αντιδρά με έκπληξη, ωστόσο παραμένει ψύχραιμος για να μη χάσει το ελαφρυντικό].

Δ. #3: Δεν έχω άλλες ερωτήσεις, ευχαριστώ.

Κ.: Κυρία πρόεδρε, μετά την κατάθεση της αξιωματικού, θα ήθελα να δηλώσω ένοχος. Θα ήθελα, επίσης, να ζητήσω να συνεκτιμήσετε κατά τη διαμόρφωση της κρίσης σας τη συνεργασία μου με την αστυνομία και αιτούμαι την αναγνώριση περαιτέρω ελαφρυντικών περιστάσεων.

Π.: Σας ευχαριστώ, μπορείτε να αποχωρήσετε. Κυρία Εισαγγελέα, αναμένουμε την πρότασή σας επί της ενοχής του κατηγορουμένου.

Ε.: Κυρία Πρόεδρε, αξιότιμο Δικαστήριο, προτείνω ο κατηγορούμενος να κριθεί ένοχος όπως του αποδίδεται, με την αναγνώριση σε αυτόν της ελαφρυντικής περίπτωσης του πρότερου σύννομου βίου, όπως και πρωτοδίκως, καθώς και, επίσης, της κατ' άρθρο 84 παρ. 2δ του Ποινικού Κώδικα ελαφρυντικής περίπτωσης, διότι ο κατηγορούμενος έδειξε πράγματι μετάνοια, συνεργάστηκε με τις αρχές και παραδέχθηκε την πράξη του.

Π: Συνήγορε;

Σ: Κυρία Πρόεδρε, αξιότιμο Δικαστήριο, σας ζητώ να λάβετε υπόψη ότι, μολονότι ο κατηγορούμενος δεν ήταν σε θέση να κατανοήσει τη γλώσσα της διαδικασίας, συνεργάστηκε με τις αρμόδιες αρχές και διευκόλυνε τα καθήκοντά τους. Επιπλέον, προκειμένου να συνεργαστεί με τις δικαστικές αρχές για να υποβληθεί σε δίκη, δεν διέφυγε (παρά το γεγονός ότι είχε τη δυνατότητα να το πράξει). Για τους παραπάνω λόγους, ζητούμε από το Δικαστήριο να συνεκτιμήσει την καλή πίστη και τη συνεργασία του κατηγορουμένου με τις αρμόδιες αρχές ως ελαφρυντική περίπτωση/παράγοντα σε συνδυασμό με την προθυμία του να προσπαθήσει να ακυρώσει ή να μειώσει τις συνέπειες της αρχικής του συμπεριφοράς μέσω των ενεργειών του. Λαμβάνοντας υπόψη, επομένως, ότι στην περίπτωση αυτή συντρέχει σώρευση ελαφρυντικών περιστάσεων, μπορεί να του επιβληθεί μειωμένη ποινή σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 85 του Ποινικού Κώδικα.

Π.: Το Δικαστήριο διακόπτει για να διασκεφθεί επί της ενοχής του κατηγορουμένου.

Διάσκεψη

Π.: Δικαστή #2, ποια είναι η γνώμη σας σχετικά με την ενοχή του κατηγορουμένου;

Δ. #2: Λόγω της τελευταίας πράξης του κατηγορουμένου, της παραδοχής της ενοχής του, απομένει μόνο ένα θέμα επί του οποίου πρέπει να αποφανθούμε. Δεδομένου ότι ο νέος Ποινικός Κώδικας στο άρθρο 85 αναγνωρίζει ότι το Δικαστήριο έχει διακριτική ευχέρεια να συνεκτιμά περισσότερες από μία ελαφρυντικές περιστάσεις, έχω τη γνώμη ότι θα πρέπει να αναγνωρίσουμε στον κατηγορούμενο το ελαφρυντικό του άρθρου 84 παράγραφος 2, ως δεύτερη ελαφρυντική περίπτωση. Όχι μόνο επέδειξε μετάνοια, αλλά και συνεργάστηκε πρόθυμα με τις αρχές.

Π.: Και η δική σας, Δικαστή #3;

Δ. #3: Συμφωνώ επίσης ότι πρέπει να αναγνωρισθεί στον κατηγορούμενο δεύτερη ελαφρυντική περίπτωση, δεδομένου ότι παρά το γεγονός ότι κατά τα φαινόμενα δεν κατανοούσε πλήρως, συνεργάστηκε από την αρχή.

Π.: Συμφωνώ και με τις δύο. Το Δικαστήριο κρίνει τον κατηγορούμενο ένοχο και αναγνωρίζει και τις δύο ελαφρυντικές περιστάσεις.

Κυρία Εισαγγελέα, ποια είναι η πρότασή σας επί της ποινής;

Ε.: Αξιότιμο Δικαστήριο, με βάση την απόφασή σας προτείνω να του επιβληθεί συνολική ποινή κάθειρξης πέντε ετών, δηλαδή τρία έτη ως ποινή βάσης συν 6 μήνες για κάθε ένα από τα μεταφερόμενα πρόσωπα και να αφαιρεθεί από την ποινή ο χρόνος προσωρινής κράτησης.

Π.: Συνήγορε;

Σ: Την ελάχιστη ποινή, κυρία Πρόεδρε.

Το Δικαστήριο θα διασκεφθεί τώρα για να λάβει την τελική απόφαση. Ποια είναι η γνώμη σας για την ποινή; Δικαστή #2;

Δ. #2: Συντάσσομαι με τη θέση της κυρίας Εισαγγελέως και θεωρώ δίκαιη την εν λόγω ποινή.

Δ. #3: Είμαι επίσης σύμφωνη.

Π.: Συμφωνώ με αμφότερες.

Το Δικαστήριο κρίνει τον κατηγορούμενο ένοχο και τον καταδικάζει σε τρία έτη ως ποινή βάσης συν έξι μήνες για κάθε ένα από τα πρόσωπα που μεταφέρθηκαν, ήτοι συνολικά σε πέντε έτη κάθειρξης. Ο χρόνος προσωρινής κράτησης θα αφαιρεθεί από την ποινή.

Σας ευχαριστώ όλους, λύεται η συνεδρίαση.

Υλικό για εν ενεργεία δικαστές και εισαγγελείς

Παρουσιάσεις

Η νομολογία του ΕΔΔΑ για τα δικονομικά δικαιώματα των κατηγορουμένων

KATERINA LAZANA, Référendaire, Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Άρθρο 6

Άρθρο 6 § 1

«Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δικάως, δημοσία και εντός λογικής προθεσμίας υπό ανεξαρτήτου και αμερολήπτου δικαστηρίου, νομίμως λειτουργούντος, το οποίον θα αποφασίση είτε επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως, είτε επί του βασίμου πάσης εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσεως.

Η απόφασις δέον να εκδοθή δημοσία, η είσοδος όμως εις την αίθουσαν των συνεδριάσεων δύναται να απαγορευθή εις τον τύπον και το κοινόν καθ' όλην ή μέρος της διάρκειας της δίκης προς το συμφέρον της ηθικής, της δημοσίας τάξεως ή της εθνικής ασφαλείας εν δημοκρατική κοινωνία, όταν τούτο ενδείκνυται υπό των συμφερόντων των ανηλίκων ή της ιδιωτικής ζωής των διαδίκων, ή εν τω κρινομένω υπό του Δικαστηρίου ως απολύτως αναγκαίου μέτρω, όταν υπό ειδικάς συνθήκας η δημοσιότης θα ηδύνατο να παραβλάβη τα συμφέροντα της δικαιοσύνης. ...»

Άρθρο 6 § 2

Παν πρόσωπον κατηγορούμενον επί αδικήματι τεκμαίρεται ότι είναι αθών μέχρι της νομίμου αποδείξεως της ενοχής του.

Άρθρο 6 § 3

Ειδικώτερον, πας κατηγορούμενος έχει δικαίωμα:

α) όπως πληροφορηθή, εν τη βραχυτέρα προθεσμία εις γλώσσαν την οποίαν εννοεί και εν λεπτομερεία την φύσιν και τον λόγον της εναντίον του κατηγορίας,

β) όπως διαθέτη τον χρόνον και τας αναγκαίας ευκολίας προς προετοιμασίαν της υπερασπίσεώς του,

- γ) όπως υπερασπίση ο ίδιος εαυτόν ή αναθέση την υπεράσπισίν του εις συνήγορον της εκλογής του, εν η δε περιπτώσει δεν διαθέτει τα μέσα να πληρώση συνήγορον, να τω παρασχεθή τοιούτος δωρεάν, όταν τούτο ενδείκνυται υπό του συμφέροντος της δικαιοσύνης,
- δ) να εξετάση ή ζητήση όπως εξετασθώσιν οι μάρτυρες κατηγορίας και επιτύχη την πρόσκλησιν και εξέτασιν των μαρτύρων υπερασπίσεως υπό τους αυτούς όρους ως των μαρτύρων κατηγορίας,
- ε) να τύχη δωρεάν παραστάσεως διερμηνέως, εάν δεν εννοεί ή δεν ομιλεί την χρησιμοποιουμένην εις το δικαστήριον γλώσσαν.

Δικονομικές προϋποθέσεις δίκαιου χαρακτήρα της διαδικασίας

- πρόσβαση σε δικαστήριο
- αποτελεσματική συμμετοχή στη διαδικασία
- ισότητα όπλων και κατ' αντιμωλία δίκη
- προσήκουσα διαχείριση αποδεικτικών στοιχείων
- αμεσότητα
- ασφάλεια δικαίου
- επαρκής αιτιολογία
- προστασία από αυτοενοχοποίηση
- παγίδευση
- κακόβουλη εκστρατεία μέσων ενημέρωσης
- διαπραγμάτευση ποινής.

Τεκμήριο αθωότητας σύμφωνα με άρθρο 6 § 2

- Διέπει την ποινική διαδικασία στο σύνολό της και έχει σημασία ανεξαρτήτως της έκβασης της υπόθεσης
- Εφαρμόζεται έως ότου η υπόθεση κριθεί οριστικά
- Από τη στιγμή που ένας κατηγορούμενος έχει αποδειχθεί ένοχος για αξιόποινη πράξη, το άρθρο 6 § 2 δεν τυγχάνει εφαρμογής σε σχέση με τους ισχυρισμούς που διατυπώνονται σχετικά με τον χαρακτήρα και τη συμπεριφορά του κατηγορουμένου στο πλαίσιο της διαδικασίας έκδοσης της καταδικαστικής απόφασης, εκτός εάν οι εν λόγω ισχυρισμοί είναι τέτοιας φύσης και τέτοιου βαθμού ώστε να ισοδυναμούν με την απαγγελία νέας «κατηγορίας» κατά την αυτόνομη ερμηνεία που αποδίδεται στην έννοια βάσει της Σύμβασης.
- Προκατάληψη περί ενοχής
- Βάρος απόδειξης
- Τεκμήριο αθωότητας εκτός της ποινικής δίκης

Άρθρο 6 § 3 (γ)

- δικαίωμα να υπερασπιστεί τον εαυτό του
- δικαίωμα σε συνήγορο της επιλογής του

- δικαίωμα σε συνήγορο δωρεάν νομικής συνδρομής

Δικαίωμα σε συνήγορο της επιλογής του

- Από τα αρχικά στάδια της διαδικασίας
- Το δικαίωμα μπορεί να παρακαμφθεί μόνο εφόσον συντρέχουν συναφείς και επαρκείς λόγοι προς το συμφέρον της δικαιοσύνης
- Η επιλογή πρέπει να βασίζεται σε ενημερωμένη απόφαση

Συνήγορος δωρεάν νομικής συνδρομής

Δικαίωμα σε συνήγορο δωρεάν νομικής συνδρομής εφόσον

- Ο αιτών δεν έχει επαρκή μέσα για να πληρώσει για τη νομική του εκπροσώπηση και
- Η νομική εκπροσώπηση υπαγορεύεται από τα συμφέροντα της δικαιοσύνης

Πάνελ εθνικής νομολογίας

Περιπτωσιολογία ελληνικών υποθέσεων για τη μετάφραση και διερμηνεία, εκπροσώπηση από δικηγόρο

ΛΑΜΠΡΟΣ ΤΣΟΓΚΑΣ για την Ελλάδα

ΑΠ 567/2018 (Υποχρεωτική εκροσώπηση με δικηγόρο στο ελληνικό Ακυρωτικό Δικαστήριο- ΕΣΔΑ)

Αυτεπάγγελτος ή κατόπιν αιτήσεως διορισμός συνηγόρου στον αναιρεσίοντα που εμφανίστηκε αυτοπροσώπως στο ακροατήριο του Αρείου Πάγου και αν ακόμη αφορά η υπόθεση κακούργημα, για οιοδήποτε λόγο, όπως λόγω οικονομικής αδυναμίας του αναιρεσιόντος να διορίσει δικηγόρο της αρεσκείας του, δεν προβλέπεται στην ακυρωτική διαδικασία στον Άρειο Πάγο, ούτε παραβιάζεται το άρθρο 6 παρ. 3 της ΕΣΔΑ ή το άρθρο 20 Συντάγματος εκ του μη αυτεπάγγελτου διορισμού συνηγόρου και εκ του ότι δεν επιτρέπεται αυτοπρόσωπη εμφάνιση και παράσταση από αναιρεσίοντα κατηγορούμενο μη δικηγόρο, διότι στον Άρειο Πάγο εξετάζονται μόνο νομικά ζητήματα και όχι η ουσία των υποθέσεων. Άλλωστε, έχει θεσμοθετηθεί από την Ελληνική πολιτεία, στο πλαίσιο των αρχών της ΕΣΔΑ, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 1, 2, 6 και 7 του Ν. 3226/2004, διαδικασία διορισμού συνηγόρου και στον Άρειο Πάγο, προ της δικάσιμου και όχι επί της έδρας, από κατάσταση του Δικηγορικού Συλλόγου, κατόπιν απλής, χωρίς τη μεσολάβηση δικηγόρου, αιτήσεως του ενδιαφερομένου αναιρεσιόντος κατηγορουμένου, απευθυνόμενης προς τον πρόεδρο του Αρείου Πάγου, για πολίτες χαμηλού εισοδήματος, που δεν διαθέτουν τα μέσα να πληρώσουν συνήγορο για να παραστούν στον Άρειο Πάγο, υποβαλλόμενη 15 ημέρες προ της δίκης, αν έχουν καταδικασθεί με ποινή στερητική της ελευθερίας τουλάχιστον 12 μηνών. Έτσι, η ως άνω επιβαλλόμενη από τον νομοθέτη υποχρέωση του αναιρεσιόντος κατηγορουμένου να παρίσταται στον Άρειο Πάγο μετά ή δια πληρεξουσίου δικηγόρου δεν είναι υπέρμετρη, διασφαλίζει την ορθή λειτουργία της δικαιοσύνης στο ανώτατο αυτό επίπεδο αναιρετικού ελέγχου των αποφάσεων και δεν παρεμποδίζει την ελεύθερη πρόσβαση του κατηγορουμένου στον Άρειο Πάγο (βλ. και Ολ. Α.Π. 2/2008) και, ως εκ τούτου, δεν αντιβαίνει στις διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 3 της Ευρωπαϊκής

Συμβάσεως για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), οι οποίες εξασφαλίζουν σε κάθε πρόσωπο το δικαίωμα παροχής δικαστικής προστασίας, η δε τελευταία και το συνακόλουθο δικαίωμα να δικάζεται τούτο δίκαιο, δημόσια και αμερόληπτα, αφού από τις τελευταίες υπερνομοθετικές διατάξεις δεν κωλύεται ο κοινός νομοθέτης να θέτει όρους και περιορισμούς, υπό τους οποίους ασκείται το υπό των διατάξεων αυτών κατοχυρούμενο δικαίωμα παροχής εννόμου προστασίας, αρκεί οι περιορισμοί αυτοί να μην περιστέλλουν την δυνατότητα προσφυγής στα δικαστήρια, με τέτοιο τρόπο ή σε τέτοιο βαθμό, ώστε το άνω δικαίωμα να προσβάλλεται στον ίδιο τον πυρήνα του. Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από το υπό ημερομηνία 6 Φεβρουαρίου 2018 αποδεικτικό επιδόσεως προς τον αναιρεσεύοντα του επιμελητή δικαστηρίων της Εισαγγελίας του Αρείου Πάγου Λ. Χ., ο αναιρεσεύων κλητεύθηκε από την Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, με την υπ' αριθ. ...2-2018 κλήση της, νόμιμα και εμπρόθεσμα, κατά τα άρθρα 155 παρ. 1 εδ. α' και 166 του Κ.Ποιν.Δ., για να εμφανισθεί προσηκόντως στη συνεδρίαση που αναφέρεται στην αρχή της απόφασης αυτής κατά τη συζήτηση της από 20-1-2018, εγχειρισθείσας στις 24-1-2018 στην Εισαγγελία του Αρείου Πάγου, αιτήσεώς του προς επανεξέταση παραλειφθέντων λόγων αναιρέσεως που, κατά τους ισχυρισμούς του, δεν εξέτασε η υπ' αριθ. 1880/2017 απόφαση του Αρείου Πάγου, πλην όμως αυτός δεν εμφανίστηκε προσηκόντως μετά δικηγόρου κατ' αυτήν και την εκφώνηση της υπόθεσης ενώπιον του Δικαστηρίου τούτου, ούτε εκπροσωπήθηκε από πληρεξούσιο δικηγόρο. Κατά συνέπεια, αφού ο αιτών - αναιρεσειών δεν εμφανίστηκε ενώπιον του Δικαστηρίου τούτου μετά ή διά συνηγόρου και ο ίδιος δεν έχει την ιδιότητα του δικηγόρου, η ως άνω αίτησή του περί επανεξετάσεως λόγων αναιρέσεως, που δεν εξέτασε η υπ' αριθ. 1880/2017 απόφαση του Αρείου Πάγου, καθώς και οι από 10-2-2018 πρόσθετοι λόγοι αυτής, πρέπει να απορριφθούν, λόγω μη προσήκουσας παραστάσεώς του και μη εμφανίσεώς του προσηκόντως κατά τη συζήτησή τους και να επιβληθούν σ' αυτόν τα έξοδα της ποινικής διαδικασίας (άρθρο 583 παρ.1 Κ.Ποιν.Δ), κατά τα οριζόμενα στο διατακτικό.

ΑΠ 732/2020 (προετοιμασία δικηγόρου υπεράσπισης, προβληθείς ισχυρισμός για διακοπή δίκης και απόρριψή του)

Στη δημόσια συνεδρίαση της 18ης Απριλίου 2019, οι συνήγοροι υπεράσπισης των κατηγορουμένων, οι οποίοι και τους εκπροσωπούσαν κατά τη διαδικασία, υπέβαλαν αίτημα διακοπής της δίκης, προκειμένου να προετοιμάσουν την υπεράσπιση των κατηγορουμένων, αίτημα το οποίο ο Εισαγγελέας της έδρας πρότεινε να γίνει δεκτό, πλην όμως το Δικαστήριο, κατ' ορθή εφαρμογή των προαναφερόμενων διατάξεων, απέρριψε με την ακόλουθη αιτιολογία: "Ενόψει του ότι η δίκη διήρκεσε επί μακρόν, οι δε Εισαγγελέας και πολιτικώς ενάγων στις αγορεύσεις τους επί της ενοχής των κατηγορουμένων δεν εισέφεραν νέα στοιχεία ή ουσιωδώς διάφορα εκείνων που εισεφέρθησαν στην μέχρι σήμερα διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου τούτου της κατ' έφεση δίκης, καθώς και στην πρωτοβάθμια δίκη, στην οποία σημειωτέον παρέστη ως συνήγορος υπεράσπισης των κατηγορουμένων και ο εκ των νυν συνηγόρων τους Α. Γ. του οποίου η αγόρευση υπεβλήθη εγγράφως και καταχωρήθηκε στα ταυτάριθμα με την εκκαλουμένη απόφαση του πρωτοβάθμιου Δικαστηρίου πρακτικά, δεν δικαιολογείται η παροχή επιπλέον χρόνου στους συνηγόρους των κατηγορουμένων, προκειμένου να προετοιμάσουν την υπεράσπισή τους". Μετά την απόρριψη του αιτήματος οι συνήγοροι υπεράσπισης αποχώρησαν και το Δικαστήριο κήρυξε περαιωμένη τη συζήτηση της υπόθεσης και δημοσίευσε την προσβαλλόμενη απόφασή του. Από το σύνολο της διαδικασίας, από την οποία προκύπτει, ότι μεσολάβησαν δεκατέσσερις ημέρες από το πέρας της αποδεικτικής

διαδικασίας μέχρι την ημέρα υποβολής του ως άνω αιτήματος, κυρίως δε από τις παραδοχές της προσβαλλόμενης απόφασης περί του ότι η δίκη διήρκεσε επί μακρόν, οι δε Εισαγγελέας και πολιτικώς ενάγων στις αγορεύσεις τους επί της ενοχής των κατηγορουμένων δεν εισέφεραν νέα στοιχεία ή ουσιωδώς διάφορα εκείνων που εισεφέρθησαν στην μέχρι τότε διαδικασία ενώπιόν του, καθώς και στην πρωτοβάθμια δίκη, στην οποία παρέστη ως συνήγορος υπεράσπισης των κατηγορουμένων και ο εκ των νυν συνηγόρων τους Αλκιβιάδης Γρηγοριάδης, του οποίου η αγόρευση υπεβλήθη εγγράφως και καταχωρήθηκε στα ταυτάρια με την εκκαλουμένη απόφαση του πρωτοβάθμιου Δικαστηρίου πρακτικά, προκύπτει με βεβαιότητα ότι οι συνήγοροι των κατηγορουμένων είχαν επαρκή χρόνο και ευκολίες για την προετοιμασία της υπεράσπισής τους. Επομένως, ο σχετικός, από το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Α Κ.Ποιν.Δ, πρώτος λόγος της αίτησης αναίρεσης, με τον οποίο οι αναιρεσιδόντες πλήττουν την προσβαλλόμενη απόφαση, κατά το μέρος που απέρριψε το αίτημά τους για διακοπή της δίκης προκειμένου να προετοιμάσουν την υπεράσπισή τους, για απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας στο ακροατήριο λόγω παραβίασης των άρθρων 171 παρ1 περ δ Κ.Ποιν.Δ, 6 παρ 3 στοιχ.β της ΕΣΔΑ .

ΑΠ 1750/2016 (Σε εξαιρετικές περιπτώσεις αρκεί η προφορική περιληπτική μετάφραση των ουσιωδών εγγράφων, όπως όταν πρόκειται να εκδοθεί συλληφθείς στα πλαίσια Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης)

Με τον τρίτο λόγο της έφεσης ο εκκαλών ισχυρίζεται ότι εσφαλμένα απορρίφθηκε από το Συμβούλιο Εφετών το αίτημά του να αναβληθεί η δίκη, προκειμένου να μεταφραστεί το ένδικο Ε.Ε.Σ. στην Αγγλική γλώσσα, που αυτός κατανοεί και ότι έτσι παραβιάστηκαν τα δικαιώματά του από το άρθρο 6 παρ. 1 του Συντάγματος, από το άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ. Στην προκείμενη περίπτωση, ο εκζητούμενος κατά τη συζήτηση ενώπιον του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών ζήτησε, μέσω της συνηγόρου του, τη μετάφραση του υπό εκτέλεση Ε.Ε.Σ. στην Αγγλική γλώσσα, την οποία κατανοεί. Το αίτημα αυτό απορρίφθηκε από το Συμβούλιο Εφετών με την αιτιολογία ότι ο εκζητούμενος είχε λάβει γνώση των εγγράφων της δικογραφίας σε γλώσσα που κατανοεί με προφορική μετάφραση, η οποία κρίθηκε προκριτέα, ενόψει της εξαιρετικά επείγουσας διαδικασίας της έκδοσης μέσα στα στενά χρονικά περιθώρια του ν. 3251/2004. Όπως προκύπτει από τα έγγραφα της δικογραφίας, η σύλληψη του εκζητούμενου έγινε, κατόπιν σχετικής εντολής του Εισαγγελέα Εφετών Αθηνών, στις 24-8-2016 στη ... με βάση το από 17-3-2016 τηλεμοιοτυπικό έγγραφο με στοιχεία ... του Τμήματος S.I.R.E.N.E. Γαλλίας (το οποίο, κατά το άρθρο 6 παρ. 1 του ν. 3251/2004, επέχει θέση Ε.Ε.Σ. και ισοδυναμεί με Ε.Ε.Σ., εφόσον περιέχει και τα στοιχεία του άρθρου 2 παρ. 1 του ίδιου νόμου), για εκτέλεση του ενδίκου Ε.Ε.Σ. και παράδοση του εκζητούμενου στις Γαλλικές Δικαστικές Αρχές, προκειμένου να εκτίσει το υπόλοιπο της ποινής που επιβλήθηκε σε βάρος του με απόφαση του Εφετείου Παρισίων. Στη συνέχεια ο εκζητούμενος οδηγήθηκε στον Εισαγγελέα Εφετών Αθηνών, όπου, αφού διορίστηκε ως διερμηνέας της Αγγλικής και Γαλλικής γλώσσας ο Ε. Κ., ο εκζητούμενος ενημερώθηκε για την ύπαρξη και το περιεχόμενο του Ε.Ε.Σ. (όπως αυτό αποτυπώνεται στο έγγραφο S.I.R.E.N.E. Γαλλίας), το δικαίωμά του να προσφύγει στις υπηρεσίες νομικού παραστάτη και διερμηνέα, ενώ αναγνώστηκε και έγγραφο στην Αγγλική και Γαλλική γλώσσα, για να γνωρίζει τα δικαιώματά του, σύμφωνα με το προαναφερόμενο άρθρο 15 παρ. 1 και 5 του ν. 3251/2004, όπως τροπ. με τα άρθρα 11 και 7 του ν. 4236/2014 (βλ. την από 26-8-2016 έκθεση δικαστικής αρχής). Το προαναφερόμενο έγγραφο S.I.R.E.N.E. Γαλλίας ισοδυναμεί με το υπό εκτέλεση Ε.Ε.Σ., καθώς περιέχει και καλύπτει όλα τα στοιχεία που πρέπει να περιέχει το Ε.Ε.Σ. κατά το άρθρο 2 παρ. 1 του ν. 3251/2004, μεταξύ των

οποίων περιλαμβάνονται και μνεία της εκτελεστής καταδικαστικής απόφασης του Εφετείου των Παρισίων, με βάση την οποία και για την εκτέλεση της οποίας εκδόθηκε το υπό εκτέλεση Ε.Ε.Σ., η ποινή που επιβλήθηκε και το υπόλοιπο που μένει να εκτιθεί, οι αξιόποινες πράξεις για τις οποίες καταδικάστηκε ο εκζητούμενος, ο χρόνος και ο τόπος τέλεσής τους, συνοπτική περιγραφή των περιστατικών που τις στοιχειοθετούν κλπ.. Επίσης από τα στοιχεία του φακέλου προκύπτει ότι ο εκζητούμενος δεν εμφανίστηκε ο ίδιος κατά τη δίκη στο Εφετείο Παρισίων, αλλά αντιπροσωπεύτηκε από συνήγορο της επιλογής του, από τον οποίο προδήλως έλαβε από τότε σχετική ενημέρωση για την έκδοση και το περιεχόμενο της σε βάρος του καταδικαστικής απόφασης, κατά της οποίας επέλεξε να μην ασκήσει ένδικα μέσα και να μην προβάλει αιτιάσεις για τυχόν πλημμέλειες αυτής σύμφωνα με τη νομοθεσία της Γαλλίας. Από όσα προαναφέρθηκαν προκύπτει με βεβαιότητα ότι ο εκκαλών - εκζητούμενος έλαβε την επιβαλλόμενη (για την άμυνά του κατά της εκτέλεσης του Ε.Ε.Σ.) ενημέρωση και γνώση με προφορική μετάφραση στη γλώσσα που αυτός κατανοεί για τα ουσιώδη έγγραφα της διαδικασίας εκτέλεσης του ενδίκου Ε.Ε.Σ., η οποία κρίνεται επαρκής και ανταποκρινόμενη στη φύση και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της διαδικασίας εκτέλεσης Ε.Ε.Σ., για τη διεξαγωγή και ολοκλήρωση της οποίας τάσσονται οι εξαιρετικά βραχυπρόθεσμες προθεσμίες από τη σύλληψη του εκζητούμενου που προβλέπονται στα άρθρα 15 παρ. 3 και 21 παρ. 2 και 3 του ν. 3251/2004. Επομένως, δεν παραβιάστηκαν οι προαναφερόμενες διατάξεις, ούτε έσφαλε το Συμβούλιο Εφετών, απορρίπτοντας το σχετικό αίτημα του εκκαλούντος, ο δε τρίτος λόγος της έφεσης είναι αβάσιμος.

ΑΠ 729/2020 (Υποχρέωση του Δικαστηρίου να εξετάσει με κάθε πρόσφορο μέσο κατά την αποδεικτική διαδικασία αν ο κατηγορούμενος κατανοεί την ελληνική γλώσσα).

Κατά τη διάταξη του άρθρου 233 παρ. 1 του Κ.Π.Δ., όπως αντικαταστάθηκε με το αρθρ. 2 παρ. 1 του Ν.4236/2014 "Σε οποιοδήποτε στάδιο της ποινικής διαδικασίας, όταν πρόκειται να εξετασθεί ύποπτος, κατηγορούμενος ή μάρτυρας ο οποίος δεν ομιλεί ή δεν κατανοεί επαρκώς την ελληνική γλώσσα, του παρέχεται χωρίς καθυστέρηση διερμηνεία. Εφόσον τούτο είναι αναγκαίο, διατίθεται διερμηνεία για την επικοινωνία μεταξύ των κατηγορουμένων και των συνηγόρων τους σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας ... Σε κάθε στάδιο της ποινικής διαδικασίας ο εξετάζων εξακριβώνει με κάθε πρόσφορο μέσο κατά πόσον ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος ομιλεί ή κατανοεί την ελληνική γλώσσα και αν χρειάζεται τη συνδρομή διερμηνέα. Ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος έχει δικαίωμα να ασκήσει αντιρρήσεις κατά της απόφασης με την οποία κρίθηκε ότι δεν είναι αναγκαία η παροχή διερμηνείας ή όταν η ποιότητα της διερμηνείας δεν είναι επαρκής Περαιτέρω, από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 562 και 563 Κ.Π.Δ., προκύπτει, ότι κατά της απόφασης του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου που εκδόθηκε επί αντιρρήσεων του καταδικασθέντος, όσον αφορά τη διάρκεια της ποινής αυτού, επιτρέπεται στον εισαγγελέα και στον καταδικασμένο το ένδικο μέσο της αναίρεσης. Από το τέταρτο εδάφιο της πρώτης παραγράφου της διάταξης του άρθρου 233 Κ.Π.Δ. και κατ' επιταγή της τέταρτης παραγράφου του δεύτερου άρθρου της Οδηγίας 2010/64/ΕΕ, προκύπτει ότι, θεσμοθετείται η υποχρέωση του εξετάζοντος τον κατηγορούμενο, σε οποιοδήποτε στάδιο της ποινικής διαδικασίας να διακριβώσει, με κάθε πρόσφορο μέσο, εάν ο τελευταίος ομιλεί ή τουλάχιστον κατανοεί επαρκώς την ελληνική γλώσσα, ώστε να κρίνει περαιτέρω εάν συντρέχει ανάγκη διορισμού διερμηνέα - μεταφραστή. Η πρόβλεψη αυτή ανέτρεψε την προηγούμενη άποψη κατά την οποία, προκειμένου να θεμελιωθεί απόλυτη ακυρότητα, κατ' άρθρο 171 παρ. 1δ' του Κ.Π.Δ. από την μη παροχή διερμηνείας στον κατηγορούμενο, έπρεπε να αποδεικνύεται από τα πρακτικά της δίκης, ότι αυτός κατέστησε γνωστό στο δικαστήριο ότι αγνοεί ή δεν κατανοεί επαρκώς την ελληνική γλώσσα. Συνεπώς, και στην περίπτωση που αλλοδαπός κατηγορούμενος δεν δηλώσει ότι δεν γνωρίζει

επαρκώς την ελληνική γλώσσα, το δικαστήριο πρέπει να διερευνήσει αν αυτός ομιλεί και κατανοεί επαρκώς την ελληνική γλώσσα και κατόπιν αυτού, εναπόκειται στην, αναιρετικώς ανέλεγκτη, κυριαρχική κρίση του διευθύνοντος ο διορισμός ή μη διερμηνέως. Στην προκειμένη περίπτωση από την παραδεκτή για την εξυπηρέτηση των αναγκών του αναιρετικού ελέγχου, επισκόπηση των πρακτικών της προσβαλλόμενης με αριθ. 1193/2019 απόφασης του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου Χαλκίδας προκύπτει, ότι ο διευθύνων τη συζήτηση δεν επεδίωξε αυτοβούλως να διακριβώσει την ανάγκη διορισμού ή μη διερμηνέως, καίτοι ήταν αναγκαίο να διερευνηθεί το ζήτημα αυτό, με κάθε πρόσφορο μέσο, αφού ο αιτών ήταν αλλοδαπός, υπήκοος Ρουμανίας, προφανώς επειδή ο τελευταίος δεν δήλωσε ότι αγνοεί ή δεν γνωρίζει επαρκώς την ελληνική γλώσσα. Η παράλειψη όμως αυτή αποτελεί παραβίαση των υπερασπιστικών δικαιωμάτων του αιτούντος - κατηγορουμένου και επιφέρει απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας στο ακροατήριο, χωρίς να ασκεί επιρροή το γεγονός, ότι ο αναιρεσιών έδωσε κάποιες διευκρινίσεις στην ελληνική γλώσσα, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, αφού δεν είναι βέβαιο αν κατανοούσε τουλάχιστον επαρκώς, τα ερευνώμενα ζητήματα. Συνεπώς, ο σχετικός από το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Α' σε συνδ. με άρθρο 171 παρ. 1 εδ. δ' του Κ.Π.Δ., λόγος της αίτησης αναίρεσης, με τον οποίο πλήττεται η προσβαλλόμενη απόφαση για απόλυτη ακυρότητα που συνέβη κατά τη διαδικασία στο ακροατήριο είναι βάσιμος και πρέπει να γίνει δεκτός, οπότε, παρέλκει η έρευνα του λοιπών λόγων του αναιρετηρίου, ως αλυσιτελών. Κατ' ακολουθίαν τούτων, πρέπει κατά παραδοχή της κρινόμενης αίτησης αναίρεσης, να αναιρεθεί η προσβαλλόμενη απόφαση, και να παραπεμφθεί η υπόθεση για νέα συζήτηση στο ίδιο Δικαστήριο, που εξέδωσε την αναιρεθείσα απόφαση, συγκροτούμενο από άλλους δικαστές, εκτός από εκείνους, που είχαν δικάσει την υπόθεση (άρθρο 519 Κ.Π.Δ.).

ΑΠ 1685/2017 (Πως διαπιστώνεται αν πραγματικά ο κατηγορούμενος αγνοεί τη γλώσσα που του επιδόθηκε το κλητήριο θέσπισμα, η επιρροή που ασκεί η ενεργής και ουσιαστική συμμετοχή του στην αντίκρουση της κατηγορίας στην προδικασία μέσω συνηγόρων του με έγγραφες εξουσιοδοτήσεις που συντάχθηκαν και υπογράφηκαν στην ελληνική γλώσσα)

Ήδη με το άρ. 236Α παρ. 1 ΚΠΔ, που προστέθηκε με το αρ. 4 του Ν. 4236/2014 (ΦΕΚ 33 Α' 11.2.2014) που ενσωμάτωσε στο ελληνικό δίκαιο την Οδηγία 2010/64 ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της ΕΕ της 20ης Οκτωβρίου 2010 σχετικά με το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία, ορίζεται ότι "Στους υπόπτους ή κατηγορούμενους που δεν κατανοούν τη γλώσσα της ποινικής διαδικασίας παρέχεται εντός ευλόγου διαστήματος γραπτή μετάφραση όλων των ουσιαστών εγγράφων ή χωρίων εγγράφων της διαδικασίας. Τα ουσιαστώδη έγγραφα περιλαμβάνουν οποιαδήποτε απόφαση συνεπάγεται τη στέρηση της ελευθερίας ενός προσώπου, οποιοδήποτε έγγραφο απαγγελίας κατηγορίας και οποιαδήποτε δικαστική απόφαση σχετική με την κατηγορία...". Μεταξύ δε των ουσιαστών εγγράφων είναι το κλητήριο θέσπισμα ή το παραπεμπτικό βούλευμα, τα οποία, δεδομένου ότι μόνο αυτά τα έγγραφα περιέχουν την κατηγορία, απαιτείται με ποινή ακυρότητας (άρθρο 171 παρ.1 δ' ΚΠΔ) μαζί με αυτά να επιδίδεται και επίσημη μετάφραση τους στη γλώσσα που εννοεί ο κατηγορούμενος ώστε να μπορεί ο τελευταίος να προετοιμάσει αποτελεσματικά την υπεράσπιση του και να διαφυλάσσεται έτσι το δικαίωμα του σε δίκαιη δίκη (ΑΠ 2014/2009 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 645/2004, ΑΠ 184/2004 Ποιν.Δ.2004.541, ΕφΑΘ.3242/2016). Στην προκειμένη περίπτωση, από την επισκόπηση των εγγράφων της ποινικής δικογραφίας και ιδίως από την επισκόπηση του κλητηρίου Θεσπίσματος αλλά και των αποδεικτικών επίδοσης αυτού στον β' κατηγορούμενο R. V. P.,

προέκυψε ότι κατά την επίδοση του κλητηρίου θεσπίσματος στον τελευταίο, δεν επιδόθηκε μαζί με αυτό επίσημη μετάφραση του στην ολλανδική γλώσσα, δεδομένου ότι ο εν λόγω κατηγορούμενος είναι ολλανδικής υπηκοότητας και αντιλαμβάνεται και εννοεί την ολλανδική γλώσσα. Κατ' αυτό τον τρόπο όμως θίγονται τα υπερασπιστικά δικαιώματα του εν λόγω κατηγορουμένου και το δικαίωμα του σε δίκαιη δίκη, σύμφωνα με όσα εκτέθηκαν πιο πάνω. Επομένως, πρέπει να ακυρωθεί η επίδοση του εν λόγω κλητηρίου θεσπίσματος και να κηρυχθεί απαράδεκτη η συζήτηση της υπόθεσης, γενομένης δεκτής της προβαλλόμενης από τους πληρεξουσίους δικηγόρους του ανωτέρω κατηγορουμένου, σχετικής ένστασης περί ακυρότητας του κλητηρίου θεσπίσματος λόγω μη μετάφρασης αυτού στην ολλανδική γλώσσα ". Με βάση αυτές τις παραδοχές το Μονομελές Πλημμελειοδικείο Αθηνών, που εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση δεν διέλαβε σ' αυτή την επιβαλλόμενη από τα άρθρα 93 του Συντάγματος και 139 του ΚΠΔ ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, αφού δεν εκτίθενται σ' αυτή με σαφήνεια και πληρότητα τα πραγματικά περιστατικά, ούτε παρατίθενται τα αποδεικτικά μέσα, από τα οποία προέκυψε ότι ο άνω κατηγορούμενος δεν κατανοούσε την ελληνική γλώσσα, στην οποία του επιδόθηκε το κλητήριο θέσπισμα, ούτε προκύπτει από το σκεπτικό της αποφάσεως, κατά τρόπο αναμφίβολο, ότι το δικαστήριο έλαβε υπόψη του και εξετίμησε για το σχηματισμό της δικανικής του κρίσης όλα τα αποδεικτικά μέσα και όχι μερικά εξ αυτών, κατ' επιλογή, όπως επιβάλλουν οι διατάξεις των όρθρων 177παρ.1 και 178 του ΚΠΔ [Ολ. ΑΠ 1/2005] διαλαμβάνοντας περί αυτού ελλιπή και ασαφή αιτιολογία. Ειδικότερα, ενώ, κατά τις παραδοχές της προσβαλλομένης η ως άνω κρίση του ανωτέρω Δικαστηρίου στηρίχθηκε στο περιεχόμενο των συνημμένων στη δικογραφία εγγράφων, όμως, από την παραδεκτή, για τις ανάγκες του αναιρετικού ελέγχου, επισκόπηση των εγγράφων της ποινικής δικογραφίας προκύπτει, ότι έγινε επιλεκτική εκτίμηση και αξιολόγηση και όχι συνεκτίμηση όλων των εγγράφων και δη αγνοήθηκαν κρίσιμα έγγραφα, τα οποία συνέταξε ο ίδιος ο κατηγορούμενος στην ελληνική γλώσσα, είναι υπογεγραμμένα από αυτόν, με βεβαιωμένο το γνήσιο της υπογραφής του, με τα οποία παρείχε εντολές και εξουσιοδοτούσε τους συνηγόρους του για δικονομικές ενέργειες και από τα οποία προκύπτει αντίθετο συμπέρασμα από την άνω κρίση του. Και συγκεκριμένα αγνόησε και δεν έλαβε υπόψη: α] την από 19-5-2015 έγγραφη εξουσιοδότηση στην ελληνική γλώσσα, συντάκτης της οποίας είναι ο ανωτέρω κατηγορούμενος, με βεβαιωμένο το γνήσιο της υπογραφής του από τη δικηγόρο Δ. Δ., με την οποία διόρισε, κατά την προδικασία, τέσσερις πληρεξουσίους συνηγόρους, ήτοι τους: 1] Ξ. Π., 2] Κ. Π., 3] Δ. Δ. και 4] Δ. Μ., παρέχοντας σ' αυτούς ειδική εντολή και πληρεξουσιότητα, όπως από κοινού είτε ο καθένας χωριστά συνεπικουρούμενοι και από τέσσερις ασκούμενους δικηγόρους, τους οποίους κατονομάζει, εμφανιστούν ενώπιον της 14ης Πταισματοδίκου Αθηνών λάβουν γνώση και αντίγραφα της ποινικής δικογραφίας, που εκκρεμούσε σε βάρος του, ζητήσουν προθεσμία για την παροχή εγγράφων εξηγήσεων, υποβάλουν σημείωμα εγγράφων εξηγήσεων για λογαριασμό του, καθώς, επίσης, τους εξουσιοδότησε να τον εκπροσωπούν σε όλες τις διαδικαστικές πράξεις που αφορούν στη συγκεκριμένη υπόθεση, β] την από 14-7-2015 έγγραφη εξουσιοδότηση, επίσης στην ελληνική γλώσσα, της οποίας συντάκτης είναι ο ίδιος ο κατηγορούμενος, στην οποία βεβαιώνεται το γνήσιο της υπογραφής του από την ίδια πληρεξούσια δικηγόρο Δ. Δ. και με την οποία εξουσιοδότησε και έδωσε εντολή στους δικηγόρους: α] Κ. Π., β] Μ. Φ., γ] Α. Α. και δ] Δ. Δ. όπως από κοινού είτε καθένας χωριστά τον εκπροσωπήσουν ενώπιον του ανωτέρω Μονομελούς Πλημμελειοδικείου κατά την εκδίκαση της υπόθεσης την 3-9-2015 και σε κάθε άλλη μετ' αναβολή ή διακοπή δικάσιμο, για την κατηγορία που του αποδίδεται, σύμφωνα με το υπ' αριθμ..... κλητήριο θέσπισμα του Εισαγγελέα Πρωτοδικών Αθηνών, προβούν σε όλες τις απαραίτητες διαδικαστικές ενέργειες για την εκπροσώπηση και υπεράσπιση του, καταθέσουν οποιοδήποτε

έγγραφο ή και έφεση και σε περίπτωση καταδίκης του επικαλεσθούν το λευκό ποινικό μητρώο και ζητήσουν αναστολή εκτέλεσης της εκδοθείσας απόφασης και εν γένει προβούν σε οποιαδήποτε απαιτούμενη ενέργεια, γ] την από 21-11-2016 έγγραφη εξουσιοδότηση, επίσης στην ελληνική γλώσσα, της οποίας συντάκτης είναι ο ίδιος ο κατηγορούμενος, με βεβαιωμένο το γνήσιο της υπογραφής του από τη δικηγόρο Δ. Δ., με την οποία διόρισε πληρεξουσίους και αντικλήτους τους δικηγόρους: 1] Κ. Π., 2] Α. Π., 3] Μ. Φ., 4] Δ. Δ. και 5] Α.-Μ. Β. και παρείχε σ' αυτούς την ειδική εντολή και πληρεξουσιότητα, όπως από κοινού είτε καθένας χωριστά εμφανιστούν και τον εκπροσωπήσουν ενώπιον του άνω Μονομελούς Πλημμελειοδικείου, κατά την εκδίκαση, μετ' αναβολή της υπόθεσης, την 30-11-2016, καθώς και σε οποιαδήποτε άλλη μετ' αναβολή ή διακοπή δικάσιμο, για την κατηγορία που του αποδίδεται σύμφωνα με το επίμαχο υπ' αριθμ.... κλητήριο θέσπισμα του Εισαγγελέα Πρωτοδικών Αθηνών και προβούν σε όλες τις απαραίτητες διαδικαστικές ενέργειες για την εκπροσώπηση και υπεράσπιση του, καταθέσουν οποιοδήποτε έγγραφο ή και έφεση και σε περίπτωση καταδίκης του, όπως επικαλεσθούν το λευκό ποινικό του μητρώο και ζητήσουν αναστολή της απόφασης και προβούν σε οποιαδήποτε εκ του νόμου απαιτούμενη ενέργεια για την περάτωση του σκοπού αυτού και δ] την με ίδια ημερομηνία [21-11-2016] ετέρα εξουσιοδότηση, συντεταγμένη και γραμμένη στην ελληνική γλώσσα από τον ίδιο τον κατηγορούμενο, με βεβαιωμένο το γνήσιο της υπογραφής του από τη δικηγόρο Δ. Δ., με την οποία εξουσιοδότησε και παρείχε ειδική εντολή και πληρεξουσιότητα στο δικηγόρο Αθηνών Π. Κ. όπως εμφανισθεί και τον εκπροσωπήσει ενώπιον του άνω Μονομελούς Πλημμελειοδικείου Αθηνών κατά την, μετ' αναβολή, δικάσιμο της 30ης Νοεμβρίου 2016, καθώς και σε οποιαδήποτε άλλη μετ' αναβολή ή διακοπή δικάσιμο, για την κατηγορία που του αποδίδεται, σύμφωνα με το υπ' αριθμ.... κλητήριο θέσπισμα του Εισαγγελέα Πρωτοδικών Αθηνών, καθώς και να προβεί σε όλες τις απαραίτητες διαδικαστικές ενέργειες για την εκπροσώπηση και υπεράσπιση του, καταθέσει οποιοδήποτε έγγραφο ή και έφεση και σε περίπτωση καταδίκης του, επικαλεσθεί το λευκό ποινικό του μητρώο και ζητήσει αναστολή εκτέλεσης της απόφασης και εν γένει προβεί σε οποιαδήποτε απαιτούμενη εκ του νόμου ενέργεια για την περάτωση του ως άνω σκοπού. Τα ως άνω διαδικαστικά κρίσιμα έγγραφα, παρά του ότι απεδείκνυν την υπό του ανωτέρω κατηγορουμένου R. V. P. γνώση της ελληνικής γλώσσας, δυνάμει των οποίων άσκησε αυτός δια των πληρεξουσίων δικηγόρων του πλήρως τα δικονομικά του δικαιώματα, τόσο στην προδικασία, παρέχοντας, αναλυτικώς, έγγραφες εξηγήσεις και αντικρούοντας την κατ' αυτού κατηγορία για καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης στην αγορά, κατ' εξακολούθηση, ερειδόμενη στην υπ' αριθμ.581/ν 11/2013 απόφαση της Ολομελείας της Επιτροπής Ανταγωνισμού, όσο και κατά την προηγηθείσα της δικάσιμου της 30ης Νοεμβρίου 2016 κύρια διαδικασία, χωρίς ουδέποτε να προβάλει αντιρρήσεις ή οποιαδήποτε ένσταση περί μη κατανοήσεως υπ' αυτού της ελληνικής γλώσσας, ουδώς τα έλαβε υπόψη και τα εκτίμησε το ανωτέρω Δικαστήριο για το σχηματισμό της δικανικής του κρίσης. Περαιτέρω, ενόψει του πλήθους των προαναφερθέντων εγγράφων και της κατά την προδικασία αντικρούσεως υπ' αυτού [κατηγορουμένου] της ταυτοσύμου με το επιδοθέν κλητήριο θέσπισμα κατηγορίας, η προσβαλλόμενη δεν διέλαβε ουδεμία αιτιολογία ως προς τη μη κατανόηση υπό του άνω κατηγορουμένου του κλητηρίου θεσπίσματος, λόγω άγνοιας της ελληνικής γλώσσας, ενώ, προσέτι, ουδεμία σκέψη διέλαβε, ούτε επικαλείται από ποία αποδεικτικά μέσα το δίκασαν Δικαστήριο οδηγήθηκε στην κρίση ότι δεν κατανοούσε την ελληνική γλώσσα και ήταν γνώστης μόνο της Ολλανδικής, εκ της αναφοράς και μόνο ότι ήταν Ολλανδός υπήκοος, παρά τα αντιθέτως προκύπτοντα από τα ανωτέρω κρίσιμα έγγραφα, τα οποία, όπως προεκτέθηκε, ουδώς έλαβε υπόψη και συνεκτίμησε για το σχηματισμό της δικανικής του κρίσης.

Ισπανική Νομολογία για την πρόσβαση σε δικηγόρο

ROBERTO ALONSO BUZO για την Ισπανία

Θα παρουσιάσω την ακόλουθη υπόθεση, επί της οποίας κλήθηκαν να αποφανθούν τα ισπανικά δικαστήρια και η οποία επιλαμβάνεται της οδηγίας 2013/48 σχετικά με την πρόσβαση σε δικηγόρο:

Στις 20 Απριλίου 2018, η αστυνομία της Μπανταλόνα (Ισπανία) συνέταξε εις βάρος του VW έκθεση για τα φερόμενα αδικήματα της οδήγησης χωρίς άδεια και της πλαστογραφίας, κατόπιν οδικού ελέγχου κατά τον οποίο ο ενδιαφερόμενος επέδειξε αλβανική άδεια οδήγησης.

Στις 19 Μαΐου 2018, η διεξαχθείσα πραγματογνωμοσύνη κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το έγγραφο αυτό ήταν πλαστό.

Με διάταξη της 11ης Ιουνίου 2018, ο αρμόδιος στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας κατά του VW Juzgado de Instrucción n. 4 de Badalona (4ος ανακριτής δικαστής της Μπανταλόνα, Ισπανία) αποφάσισε να εξετάσει τον VW. Ενόψει της εν λόγω εξετάσεως, διορίστηκε αυτεπαγγέλτως δικηγόρος υπερασπίσεως. Κατόπιν διαφόρων κλητεύσεων του ενδιαφερομένου που απέβησαν άκαρπες, καθόσον αυτός ήταν αγνώστου διαμονής, στις 27 Σεπτεμβρίου 2018 εκδόθηκε εις βάρος του ένταλμα σύλληψης και βίαιης προσαγωγής.

Στις 16 Οκτωβρίου 2018, μια δικηγόρος απέστειλε, μέσω τηλεομοιοτυπίας, επιστολή με την οποία δήλωνε ότι παρενέβαινε στη διαδικασία για λογαριασμό του VW, τη δε επιστολή συνόδευαν ενυπόγραφο έγγραφο δικαστικής πληρεξουσιότητας και η συναίνεση του αυτεπαγγέλτως διορισθέντος δικηγόρου του ενδιαφερομένου για ανάληψη της υπόθεσης. Η εν λόγω δικηγόρος ζητούσε να της αποστέλλονται τα μελλοντικά διαδικαστικά έγγραφα και να ανακληθεί το ένταλμα σύλληψης που είχε εκδοθεί κατά του πελάτη της, αναφέροντας ότι αυτός επιθυμούσε εν πάση περιπτώσει να προσέλθει ενώπιον του ανακριτή δικαστή.

Στο μέτρο που ο VW δεν εμφανίστηκε κατόπιν της πρώτης κλητεύσεως και εκκρεμεί εις βάρος του ένταλμα σύλληψης, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν η ισχύς του δικαιώματός του για πρόσβαση σε δικηγόρο μπορεί να ανασταλεί μέχρι της εκτελέσεως του εντάλματος αυτού, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία περί των δικαιωμάτων υπεράσπισης.

Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο εκθέτει ότι η νομοθεσία αυτή στηρίζεται στο άρθρο 24 του Συντάγματος και ότι, στις ποινικές υποθέσεις, τα δικαιώματα υπεράσπισης του υπόπτου διέπονται από το άρθρο 118 του κώδικα ποινικής δικονομίας. Το εν λόγω δικαστήριο προσθέτει ότι οι διατάξεις αυτές ερμηνεύονται από το Tribunal Constitucional (Συνταγματικό Δικαστήριο, Ισπανία) και από το Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο, Ισπανία) υπό την έννοια ότι το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο μπορεί να εξαρτηθεί από υποχρέωση αυτοπρόσωπης εμφάνισης του υπόπτου ενώπιον του δικαστή. Ειδικότερα, κατά πάγια νομολογία του Tribunal Constitucional (Συνταγματικού Δικαστηρίου), το δικαίωμα αυτό μπορεί να μην αναγνωρίζεται όταν ο ύποπτος απουσιάζει ή είναι αγνώστου διαμονής. Κατά τη νομολογία αυτή, η αυτοπρόσωπη εμφάνιση του ενδιαφερομένου θεωρείται εύλογη απαίτηση η οποία δεν θίγει σε σημαντικό βαθμό τα δικαιώματα υπεράσπισης. Κατ' ουσίαν, η

παρουσία του υπόπτου αποτελεί υποχρέωση. Αυτή μπορεί να αποδειχθεί αναγκαία για τη διαλεύκανση των πραγματικών περιστατικών. Επιπλέον, σε περίπτωση απουσίας του εν λόγω προσώπου που συνεχίζεται μέχρι την ολοκλήρωση της ανάκρισης, δεν είναι δυνατή η διεξαγωγή διαδικασίας στο ακροατήριο και η έκδοση αποφάσεως, με αποτέλεσμα να παραλύει η ποινική διαδικασία, γεγονός που βλάπτει τόσο τους ενδιαφερόμενους ιδιώτες όσο και τα εμπλεκόμενα δημόσια συμφέροντα.

Εξάλλου, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι η εν λόγω νομολογία παρέμεινε σταθερή παρά τη μεταρρύθμιση που πραγματοποιήθηκε το 2015 και που είχε κυρίως ως σκοπό τη μεταφορά στο ισπανικό δίκαιο της οδηγίας 2013/48. Το αιτούν δικαστήριο παρατηρεί επίσης ότι, βάσει του άρθρου 118 του κώδικα ποινικής δικονομίας, το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο υποβάλλεται σε περιορισμό μόνο στις περιπτώσεις του άρθρου 527 του κώδικα αυτού, το οποίο ρητώς παρατίθεται στην ως άνω διάταξη.

Συνεπώς, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται σχετικά με την έκταση του προβλεπόμενου στην οδηγία αυτή δικαιώματος πρόσβασης σε δικηγόρο. Ειδικότερα, διατηρεί αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητα της επίμαχης νομολογίας με το άρθρο 3, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας και το άρθρο 47 του Χάρτη.

Υπό τις συνθήκες αυτές, ο Juzgado de Instrucción n. 4 de Badalona (4ος ανακριτής δικαστής της Μπανταλόνα) αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα.

Ενότητα 2 – Πρόσβαση σε δικηγόρο και δικαστική αρωγή

Κοινό Υλικό

Οδηγίες

[Οδηγία 2013/48/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας και διαδικασίας εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης](#)

[Οδηγία 2016/1919/ΕΕ σχετικά με τη δικαστική αρωγή για υπόπτους και κατηγορουμένους στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών και για καταζητούμενους σε διαδικασίες εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης](#)

Παρουσιάσεις

Οδηγία 2013/48/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2013, σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας και διαδικασίας εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, καθώς και σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου προσώπου σε περίπτωση στέρησης της ελευθερίας του και με το δικαίωμα επικοινωνίας με τρίτα πρόσωπα και με προξενικές αρχές κατά τη διάρκεια της στέρησης της ελευθερίας

ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ ΦΕΡΕΣΙΔΗΣ, Πρόεδρος Πρωτοδικών Πειραιώς

Πεδίο εφαρμογής

- Άρθρο 2 παρ. 1 : «Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε υπόπτους ή σε κατηγορουμένους στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας από τη στιγμή που λαμβάνουν γνώση από τις αρμόδιες αρχές κράτους μέλους, μέσω επίσημης ειδοποίησης ή με άλλο τρόπο, ότι θεωρούνται ύποπτοι ή κατηγορούνται για την τέλεση αξιόποινης πράξης, ασχέτως αν έχουν στερηθεί την ελευθερία τους. Εφαρμόζεται μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας, ήτοι μέχρις ότου κριθεί οριστικά αν ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος τέλεσε την αξιόποινη πράξη, συμπεριλαμβανομένης, κατά περίπτωση, της επιμέτρησης της ποινής και της εκδίκασης τυχόν προσφυγής.»
- Βλ. και αιτιολογικές σκέψεις 21 και 22
- Εγκλήματα ήσσονος σημασίας (άρθρο 2 παρ. 4)

Το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας

- Άρθρο 3 παρ. 2: «Οι ύποπτοι ή οι κατηγορούμενοι έχουν πρόσβαση σε δικηγόρο χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση».
- Χρονικά πλαίσια:

α) προτού εξεταστούν από την αστυνομία ή άλλη αρχή επιβολής του νόμου ή δικαστική αρχή·

β) κατά τη διενέργεια ερευνητικής πράξης ή άλλης πράξης συλλογής αποδεικτικών στοιχείων από ερευνητική ή άλλη αρμόδια αρχή σύμφωνα με την παράγραφο 3 στοιχείο γ)·

γ) χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση μετά τη στέρηση της ελευθερίας·

δ) όταν έχουν κλητευθεί ενώπιον δικαστηρίου με δικαιοδοσία σε ποινικές υποθέσεις, εγκαίρως πριν παραστούν ενώπιον του εν λόγω δικαστηρίου.

- Απόφαση του ΕΔΔΑ της 27^{ης} Νοεμβρίου 2008 **Salduz κατά Τουρκίας**
- Απόφαση του ΕΔΔΑ της 13^{ης} Οκτωβρίου 2009 **Dayanan κατά Τουρκίας**
- Απόφαση του ΕΔΔΑ της 21^{ης} Απριλίου 2011 **Nechiporuk και Yonkalo κατά Ουκρανίας**

Το περιεχόμενο του ρόλου του συνηγούρου

- Άρθρο 3 παρ. 3 της Οδηγίας.
- Αιτιολογική σκέψη 22: «...Τα κράτη μέλη μπορούν να καθορίζουν πρακτικές ρυθμίσεις σχετικά με τη διάρκεια και τη συχνότητα των διαβουλεύσεων αυτών, λαμβάνοντας υπόψη τις περιστάσεις της διαδικασίας, ιδίως την πολυπλοκότητα της υπόθεσης και τα εφαρμοστέα οικονομικά στάδια. ...»
- Αιτιολογική σκέψη 23: «...Τα κράτη μέλη μπορούν επίσης να καθορίζουν πρακτικές ρυθμίσεις σχετικά με τη διάρκεια, τη συχνότητα και τον τρόπο της εν λόγω επικοινωνίας, μεταξύ άλλων όσον αφορά στη χρήση της τηλεδιάσκεψης και άλλης τεχνολογίας επικοινωνιών προς διεξαγωγή αυτής της επικοινωνίας...»

Επιτρεπτές παρεκκλίσεις

Άρθρο 3 παρ. 5: «Σε εξαιρετικές περιστάσεις και μόνο κατά το στάδιο της προδικασίας, επιτρέπεται τα κράτη μέλη να παρεκκλίνουν προσωρινά από την εφαρμογή της παραγράφου 2 στοιχείο γ), όταν, για λόγους γεωγραφικής απομόνωσης του υπόπτου ή κατηγορουμένου, είναι αδύνατη η διασφάλιση του δικαιώματος πρόσβασης σε δικηγόρο χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση μετά τη στέρηση της ελευθερίας.»

Αιτιολογική σκέψη 30: «...για παράδειγμα σε υπερπόντια εδάφη ή όταν το κράτος μέλος αναλαμβάνει ή συμμετέχει σε στρατιωτικές επιχειρήσεις εκτός του εδάφους του...».

- **Άρθρο 3 παρ. 6:** «...εξαιρετικές περιστάσεις:

α) όταν υπάρχει επείγουσα ανάγκη να αποτραπούν σοβαρές συνέπειες για τη ζωή, την ελευθερία ή τη σωματική ακεραιότητα προσώπου·

β) όταν είναι επιτακτική η ανάληψη άμεσης δράσης από τις αρχές έρευνας προς αποτροπή σημαντικού κινδύνου για την ποινική διαδικασία.»

- Έλεγχος νομιμότητας παρεκκλίσεων με βάση το άρθρο 8: «Γενικοί όροι για την εφαρμογή προσωρινών παρεκκλίσεων»
- Νοέμβριος 2021: **προειδοποιητικές επιστολές** Ευρ. Επιτροπής προς Ελλάδα, Εσθονία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Ουγγαρία, Πορτογαλία λόγω μη ορθής μεταφοράς στο εθνικό

δίκαιο διατάξεων Οδηγίας για **παρεκκλίσεις** από δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο και από δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου σε περίπτωση στέρησης της ελευθερίας.

Το απόρρητο της επικοινωνίας μεταξύ δικηγόρου και κατηγορουμένου

- **Άρθρο 4:** «Τα κράτη μέλη σέβονται το απόρρητο της επικοινωνίας μεταξύ ενός υπόπτου ή κατηγορουμένου και του δικηγόρου του κατά την άσκηση του δικαιώματος πρόσβασης σε δικηγόρο που προβλέπεται από την παρούσα οδηγία. Η εν λόγω επικοινωνία περιλαμβάνει τις συναντήσεις, την αλληλογραφία, τις τηλεφωνικές συνομιλίες και άλλες μορφές επικοινωνίας που επιτρέπονται βάσει του εθνικού δικαίου.»
- Απόφαση του ΕΔΔΑ της 16^{ης} Οκτωβρίου 2001 **Brennan κατά Ηνωμένου Βασιλείου**
- Απόφαση του ΕΔΔΑ της 27^{ης} Νοεμβρίου 2007 **Zagaria κατά Ιταλίας**
- Δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου (συγγενούς ή εργοδότη) σε περίπτωση στέρησης της ελευθερίας υπόπτου ή κατηγορουμένου (άρθρο 5)
- Δικαίωμα επικοινωνίας υπόπτου ή κατηγορουμένου με ένα τουλάχιστον τρίτο πρόσωπο (συγγενή) κατά τη διάρκεια της στέρησης της ελευθερίας (άρθρο 6)
- Δικαίωμα υπόπτου ή κατηγορουμένου που είναι αλλοδαπός και που στερείται την ελευθερία του να ενημερώνει την προξενική αρχή του κράτους του οποίου είναι υπήκοος σχετικά με το γεγονός της στέρησης της ελευθερίας του και να επικοινωνεί με αυτή (άρθρο 7)
- Παραίτηση από δικαίωμα παροχής συνηγόρου υπό αυστηρές προϋποθέσεις (άρθρο 9)

Το δικαίωμα διπλής υπεράσπισης στις διαδικασίες Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης

- **Άρθρο 10:**
- **παρ. 4:** «Η αρμόδια αρχή στο κράτος μέλος εκτέλεσης ενημερώνει τον εκζητούμενο, χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση μετά τη στέρηση της ελευθερίας, ότι έχει δικαίωμα να ορίσει δικηγόρο στο κράτος μέλος έκδοσης. Ο ρόλος του εν λόγω δικηγόρου στο κράτος μέλος έκδοσης είναι να βοηθά τον δικηγόρο στο κράτος μέλος εκτέλεσης με την παροχή πληροφοριών και συμβουλών στον εν λόγω δικηγόρο, ώστε ο εκζητούμενος να ασκήσει αποτελεσματικά τα δικαιώματά του δυνάμει της απόφασης-πλαίσιου 2002/584/ΔΕΥ.»
- **παρ. 6:** «Το δικαίωμα του εκζητούμενου να ορίσει δικηγόρο στο κράτος μέλος έκδοσης δεν θίγει τις προθεσμίες της απόφασης-πλαίσιου 2002/584/ΔΕΥ ή την υποχρέωση της δικαστικής αρχής εκτέλεσης να αποφασίσει, εντός των εν λόγω προθεσμιών και των όρων που τίθενται από την εν λόγω απόφαση-πλαίσιο, αν το πρόσωπο πρέπει να παραδοθεί.»

Τελικές διατάξεις

- Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οι ύποπτοι ή οι κατηγορούμενοι σε ποινική διαδικασία καθώς και οι εκζητούμενοι σε διαδικασία του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης έχουν στη διάθεσή τους αποτελεσματικό ένδικο βοήθημα δυνάμει του εθνικού δικαίου σε περίπτωση παραβίασης των δικαιωμάτων βάσει της παρούσας οδηγίας (άρθρο 12)
- Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, κατά την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαίτερες ανάγκες των υπόπτων και των κατηγορουμένων αν πρόκειται για ευάλωτα άτομα (άρθρο 13)

- Καμία διάταξη της παρούσας οδηγίας δεν επιτρέπεται να εκληφθεί υπό την έννοια ότι περιορίζει ή αποκλίνει από τα δικαιώματα και τις οικονομικές εγγυήσεις που κατοχυρώνονται από τον Χάρτη, την ΕΣΔΑ ή άλλες σχετικές διατάξεις διεθνούς δικαίου ή το δίκαιο οποιουδήποτε κράτους μέλους που παρέχουν υψηλότερο βαθμό προστασίας (άρθρο 14)

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

- Θετική η αποτίμηση των μέχρι τώρα αποτελεσμάτων της Οδηγίας
- Η πεμπτοσύνη των αρχών της δίκαιης δίκης, όπως έχει αναπτυχθεί από τη νομολογία του ΕΔΔΑ.

Οδηγία (ΕΕ) 2016/1919 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Οκτωβρίου 2016, σχετικά με τη δικαστική αρωγή για υπόπτους και κατηγορούμενους στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών και για καταζητούμενους σε διαδικασίες εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης

ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ ΦΕΡΕΣΙΔΗΣ, Πρόεδρος Πρωτοδικών Πειραιώς

Πρόγραμμα Στοκχόλμης 2010

- Βλ. σχετικές Οδηγίες: 2010/64 για διερμηνεία και μετάφραση στην ποινική διαδικασία, 2012/13 για δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, 2013/48 για πρόσβαση σε δικηγόρο

Άρθρο 82 παρ. 2 Σ.Λ.Ε.Ε.

- Κατά τον βαθμό που είναι απαραίτητο για να διευκολυνθεί η αμοιβαία αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων και διαταγών καθώς και η αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις που έχουν διασυνοριακές διαστάσεις, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία μέσω οδηγιών, μπορούν να θεσπίζουν ελάχιστους κανόνες. Στους ελάχιστους αυτούς κανόνες συνεκτιμώνται οι διαφορές μεταξύ των νομικών συστημάτων και παραδόσεων των κρατών μελών.
- *Οι ελάχιστοι αυτοί κανόνες αφορούν:*
- α) *το αμοιβαίως παραδεκτό των αποδείξεων μεταξύ των κρατών μελών,*
- β) *τα δικαιώματα των προσώπων στην ποινική διαδικασία,*
- γ) *τα δικαιώματα των θυμάτων της εγκληματικότητας,*
- δ) [...]
- Οδηγία 2013/48 σχετικά με δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο
- Άρθρα 47 παρ. 3 και 48 Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων ΕΕ
- Άρθρο 6 παρ. 3 περ. γ' ΕΣΔΑ
- Άρθρο 14 παρ. 3 στ. δ' Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα

- Κατευθυντήριες Γραμμές ΟΗΕ για πρόσβαση σε νομική βοήθεια στα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης (Απόφαση Γ.Σ. της 20^{ης}-12-2012)

Άρθρο 1-αντικείμενο

1. Η παρούσα οδηγία θεσπίζει τους κοινούς ελάχιστους κανόνες σχετικά με το δικαίωμα σε δικαστική αρωγή:

α) των υπόπτων και κατηγορούμενων στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών· και β) των προσώπων τα οποία αφορά διαδικασία εκτέλεσης ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης δυνάμει της απόφασης-πλαισίου 2002/584/ΔΕΥ (καταζητούμενοι).

2. Η παρούσα οδηγία συμπληρώνει τις οδηγίες 2013/48/ΕΕ και (ΕΕ) 2016/800. Καμία διάταξη της παρούσας οδηγίας δεν ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι περιορίζει τα δικαιώματα που προβλέπουν οι εν λόγω οδηγίες.

Άρθρο 2-πεδίο εφαρμογής

1. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε υπόπτους και κατηγορούμενους στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών οι οποίοι έχουν το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο σύμφωνα με την οδηγία 2013/48/ΕΕ και πρόκειται για πρόσωπα που:

α) στερούνται της ελευθερίας τους·

β) απαιτείται να επικουρούνται από δικηγόρο βάσει του ενωσιακού ή του εθνικού δικαίου· ή

γ) υποχρεούνται ή επιτρέπεται να παρίστανται σε ανακριτική πράξη ή πράξη συλλογής αποδεικτικών στοιχείων, η οποία περιλαμβάνει κατ' ελάχιστον τα ακόλουθα:

i) διέλευση προσώπων για αναγνώριση,

ii) κατ' αντιπαράσταση εξετάσεις,

iii) αναπαραστάσεις του εγκλήματος.

Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται επίσης από τη στιγμή της σύλληψής τους στο κράτος μέλος εκτέλεσης, σε καταζητούμενους οι οποίοι έχουν το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο σύμφωνα με την οδηγία 2013/48/ΕΕ.

3. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται επίσης, υπό τις ίδιες προϋποθέσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 1, σε πρόσωπα που δεν ήταν αρχικά ύποπτοι ή κατηγορούμενοι, αλλά καθίστανται ύποπτοι ή κατηγορούμενοι κατά τη διάρκεια της εξέτασης από την αστυνομία ή από άλλη αρχή επιβολής του νόμου.

4. Με την επιφύλαξη του δικαιώματος αμερόληπτου δικαστηρίου, όσον αφορά αδικήματα ήσσονος σημασίας:

α) όταν το δίκαιο κράτους μέλους προβλέπει την επιβολή κυρώσεων από αρχή που δεν αποτελεί ποινικό δικαστήριο και όταν η επιβολή τέτοιας κύρωσης μπορεί να προσβληθεί με ένδικο μέσο ή να παραπεμφθεί σε τέτοιο δικαστήριο· ή

β) όταν δεν μπορεί να επιβληθεί ως ποινή η στέρηση της ελευθερίας, η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται μόνο στη διαδικασία ενώπιον ποινικού δικαστηρίου. Σε κάθε περίπτωση, η παρούσα

οδηγία εφαρμόζεται όταν λαμβάνεται απόφαση για στερητική της ελευθερίας ποινή, καθώς και κατά τη διάρκεια της ποινής, σε κάθε στάδιο της διαδικασίας μέχρι την ολοκλήρωσή της.

Άρθρο 3-ορισμοί

Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ως «δικαστική αρωγή» νοείται η οικονομική βοήθεια που παρέχει κράτος μέλος για τη συνδρομή δικηγόρου, προκειμένου να καταστεί δυνατή η άσκηση του δικαιώματος πρόσβασης σε δικηγόρο.

Άρθρο 4-πρόσβαση στη νομική συνδρομή

1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι οι οποίοι δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους για να αντεπεξέλθουν οικονομικά στη συνδρομή δικηγόρου έχουν το δικαίωμα σε δικαστική αρωγή, όταν αυτό επιβάλλει το συμφέρον της απονομής δικαιοσύνης.
2. Τα κράτη μέλη μπορούν να προβαίνουν σε έλεγχο επάρκειας πόρων, έλεγχο βασιμότητας της αίτησης ή και τα δύο, προκειμένου να διαπιστώνεται κατά πόσο πρέπει να χορηγηθεί δικαστική αρωγή, σύμφωνα με την παράγραφο 1.
3. Όταν κράτος μέλος προβαίνει σε έλεγχο επάρκειας πόρων, λαμβάνει υπόψη όλους τους σχετικούς και αντικειμενικούς παράγοντες, όπως είναι το εισόδημα, η περιουσία και η οικογενειακή κατάσταση του ενδιαφερόμενου προσώπου, καθώς και το κόστος της συνδρομής δικηγόρου και το βιοτικό επίπεδο στο εν λόγω κράτος μέλος, προκειμένου να διαπιστώσει, βάσει των εφαρμόσιμων κριτηρίων στο εν λόγω κράτος μέλος, κατά πόσο ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος δεν διαθέτει επαρκείς πόρους για να αντεπεξέλθει οικονομικά στη συνδρομή δικηγόρου.
4. Όταν κράτος μέλος προβαίνει σε έλεγχο βασιμότητας της αίτησης, λαμβάνει υπόψη τη σοβαρότητα του ποινικού αδικήματος, την περιπλοκότητα της υπόθεσης και τη βαρύτητα της επίμαχης στη συγκεκριμένη υπόθεση ποινής, προκειμένου να διαπιστώσει κατά πόσο το συμφέρον της απονομής δικαιοσύνης επιβάλλει την παροχή δικαστικής αρωγής. Σε κάθε περίπτωση, κρίνεται ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις του βασίμου της αίτησης στις ακόλουθες περιπτώσεις: α) όταν προσάγεται ενώπιον αρμόδιου δικαστηρίου ή δικαστή ύποπτος ή κατηγορούμενος προκειμένου να ληφθεί απόφαση σχετικά με την κράτησή του σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας εντός του πεδίου εφαρμογής της παρούσας οδηγίας· και β) κατά τη διάρκεια της κράτησης.
5. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι η δικαστική αρωγή παρέχεται αμελλητί και το αργότερο πριν την εξέταση από την αστυνομία, από άλλη αρχή επιβολής του νόμου ή δικαστική αρχή ή πριν τη διεξαγωγή των ανακριτικών πράξεων ή των πράξεων συλλογής αποδεικτικών στοιχείων που αναφέρονται στο άρθρο 2 παράγραφος 1 στοιχείο γ).
6. Η δικαστική αρωγή παρέχεται μόνο για τους σκοπούς της ποινικής διαδικασίας στο πλαίσιο της οποίας το εν λόγω πρόσωπο είναι ύποπτο ή κατηγορείται για την τέλεση αξιόποινης πράξης.

Άρθρο 5-νομική συνδρομή των εκζητούμενων

1. Το κράτος μέλος εκτέλεσης διασφαλίζει ότι οι καταζητούμενοι έχουν δικαίωμα σε δικαστική αρωγή από τη στιγμή της σύλληψής τους βάσει ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης έως ότου παραδοθούν ή έως ότου η απόφαση για τη μη παράδοσή τους καταστεί τελεσίδικη.
2. Το κράτος μέλος έκδοσης διασφαλίζει ότι οι καταζητούμενοι τους οποίους αφορά διαδικασία εκτέλεσης ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης για τον σκοπό της άσκησης ποινικής δίωξης

και οι οποίοι ασκούν το δικαίωμα τους να ορίσουν δικηγόρο στο κράτος μέλος έκδοσης για να συνεπικουρεί τον δικηγόρο στο κράτος μέλος εκτέλεσης σύμφωνα με το άρθρο 10 παράγραφοι 4 και 5 της οδηγίας 2013/48/ΕΕ, έχουν το δικαίωμα σε δικαστική αρωγή στο κράτος μέλος έκδοσης, για τον σκοπό της διαδικασίας αυτής στο κράτος μέλος εκτέλεσης, εφόσον η δικαστική αρωγή είναι απαραίτητη για τη διασφάλιση της αποτελεσματικής πρόσβασης στη δικαιοσύνη.

3. Το δικαίωμα σε δικαστική αρωγή που αναφέρεται στις παραγράφους 1 και 2 μπορεί να υπόκειται σε έλεγχο επάρκειας πόρων σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 3, το οποίο εφαρμόζεται τηρουμένων των αναλογιών.

Άρθρο 6-αποφάσεις σχετικά με την παροχή δικαστικής αρωγής

1. Οι αποφάσεις σχετικά με την παροχή ή μη δικαστικής αρωγής και σχετικά με τον διορισμό δικηγόρων λαμβάνονται αμελλητί από αρμόδια αρχή. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα ώστε να διασφαλίσουν ότι η αρμόδια αρχή λαμβάνει τις αποφάσεις της με επιμέλεια, σεβόμενη τα δικαιώματα της υπεράσπισης.
2. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα ώστε να διασφαλίσουν ότι οι ύποπτοι, οι κατηγορούμενοι και οι καταζητούμενοι ενημερώνονται γραπτώς αν η αίτησή τους για παροχή δικαστικής αρωγής απορριφθεί εν μέρει ή στο σύνολό της.

Άρθρο 7-ποιότητα των υπηρεσιών δικαστικής αρωγής και της εκπαίδευσης

1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα, μεταξύ άλλων όσον αφορά τη χρηματοδότηση, ώστε να διασφαλίσουν ότι: α) το σύστημα παροχής δικαστικής αρωγής είναι αποτελεσματικό και επαρκούς ποιότητας· και β) η ποιότητα των υπηρεσιών παροχής δικαστικής αρωγής είναι επαρκής, ώστε να διασφαλισθεί ο δίκαιος χαρακτήρας της διαδικασίας, με τον δέοντα σεβασμό προς την ανεξαρτησία του νομικού επαγγέλματος.
2. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι παρέχεται κατάλληλη εκπαίδευση στο προσωπικό που συμμετέχει στη διαδικασία λήψης αποφάσεων για δικαστική αρωγή σε ποινικές διαδικασίες και σε διαδικασίες εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης.
3. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα για να προωθήσουν την επαρκή εκπαίδευση για τους δικηγόρους εκείνους οι οποίοι παρέχουν υπηρεσίες δικαστικής αρωγής, με τον δέοντα σεβασμό προς την ανεξαρτησία του νομικού επαγγέλματος και τον ρόλο εκείνων που είναι υπεύθυνοι για την εκπαίδευση των δικηγόρων.
4. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα ώστε να διασφαλίσουν ότι οι ύποπτοι, οι κατηγορούμενοι και οι καταζητούμενοι έχουν το δικαίωμα, κατόπιν αιτήσεώς τους, αντικατάστασης του δικηγόρου που τους παρέχει υπηρεσίες δικαστικής αρωγής, όταν τούτο δικαιολογείται από ειδικές περιστάσεις.

Άρθρο 8: μέσα ένδικης προστασίας

Άρθρο 9: ευάλωτα άτομα

Άρθρο 10: υποβολή δεδομένων

- Αρχή της επικουρικότητας

- Αρχή της αναλογικότητας

Το δικαίωμα σε δικαστική αρωγή

ΓΙΩΤΑ ΜΑΣΟΥΡΙΔΟΥ, Δικηγόρος

Το δικαίωμα σε δικαστική αρωγή είναι κατοχυρωμένο στο ενωσιακό δίκαιο πριν τη θέσπιση της οδηγίας (ΕΕ) 2016/1919. Προβλέπεται ρητά στην οδηγία 2013/48/ΕΕ: «[...] τα κράτη μέλη θα πρέπει να εφαρμόζουν το εθνικό τους δίκαιο περί του ευεργετήματος της πενίας, το οποίο θα πρέπει να ευθυγραμμίζεται με τον Χάρτη, την ΕΣΔΑ και τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου». [προοίμιο 48]. «Η παρούσα οδηγία δεν θίγει το εθνικό δίκαιο περί του ευεργετήματος της πενίας, το οποίο είναι εφαρμοστέο σύμφωνα με τον Χάρτη και την ΕΣΔΑ». [άρθρ. 11]

Σημείωση: Ο όρος “legal aid” αποδίδεται με διαφορετικούς ορισμούς στην ελληνική γλώσσα. Στο άρθρ. 11 της οδηγίας 2013/48 αποδίδεται στα ελληνικά ως «ευεργέτημα πενίας». Στην Οδηγία 2016/2019 αποδίδεται ως «δικαστική αρωγή». Ο εθνικός νομοθέτης στο νόμο 3226/2004 επιλέγει τον όρο «νομική συνδρομή». Όλοι οι ανωτέρω ορισμοί συνιστούν «νομική συνδρομή»/ “legal aid”, όπως το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται στο ενωσιακό δίκαιο και πρέπει να αποφεύγονται ερμηνευτικές εκδοχές που περιστέλλουν το δικαίωμα.

Τι επιδιώκει επομένως ο ενωσιακός νομοθέτης με την οδηγία στη νομική συνδρομή;

Αν και το δικαίωμα σε νομική συνδρομή, προϋπήρχε της οδηγίας (ΕΕ) 2016/1919, η πρακτική εμπειρία αποδεικνύει ότι το δικαίωμα σε νομική συνδρομή δεν εφαρμόζεται αποτελεσματικά στα κράτη μέλη και απασχολεί τα εθνικά δικαστήρια των κρατών μελών ειδικά σε διαδικασίες εκτέλεσης ευρωπαϊκών ενταλμάτων σύλληψης.

Η οδηγία (ΕΕ) 2016/1919 θεσπίζει ελάχιστους κανόνες και επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να τηρήσουν ορισμένη συμπεριφορά.

Οι ελάχιστες εγγυήσεις που κατοχυρώνει διασφαλίζουν το θεμελιώδες δικαίωμα σε δίκαιη δίκη στην Ε.Ε. Τα κράτη μέλη είναι ελεύθερα, ανάλογα με τις οικονομικές δυνατότητες και τις πολιτικές τους, να επεκτείνουν τους όρους πρόσβασης στη νομική βοήθεια αλλά δεν έχουν την ευχέρεια να θεσπίσουν κανόνες για τη νομική βοήθεια που υπολείπονται των προτύπων που θέτει η οδηγία (ΕΕ) 2016/1919, ο Χάρτης ή η ΕΣΔΑ.

Το άρθρ. 7 της Οδηγίας συνιστά μία από τις πλέον σημαντικές διατάξεις της Οδηγίας. Ο ενωσιακός νομοθέτης επιβάλλει στα κράτη μέλη να θεσπίσουν ένα αποτελεσματικό και ποιοτικό σύστημα νομικής αρωγής διασφαλίζοντας την ανεξαρτησία των δικηγόρων που μετέχουν σε αυτό.

Μέχρι και σήμερα υπάρχουν πολλές αποκλίσεις από τα πρότυπα που θεσπίζει η Οδηγία σε πολλά κράτη της Ε.Ε. (έλλειψη πόρων και προτεραιοτήτων) και πρόκειται για ζήτημα που ταλανίζει τον νομικό κόσμο στην Ε.Ε.

Ειδικά διαφωτιστικές για την άμεση εφαρμογή των διατάξεων της οδηγίας από τον εθνικό δικαστή είναι οι διατάξεις του προοιμίου:

«Η παρούσα οδηγία θα πρέπει να ισχύει για υπόπτους, κατηγορουμένους και καταζητούμενους ανεξαρτήτως του νομικού τους καθεστώτος, της ιθαγένειας ή της εθνικότητάς τους. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να σέβονται και να εγγυώνται τα δικαιώματα που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία, χωρίς καμία διάκριση για οποιονδήποτε λόγο, όπως είναι η φυλή, το χρώμα, το φύλο, ο γενετήσιος προσανατολισμός, η γλώσσα, η θρησκεία, τα πολιτικά φρονήματα ή άλλη γνώμη, η ιθαγένεια, η εθνική καταγωγή ή κοινωνική προέλευση, η περιουσία, η αναπηρία ή η γέννηση. Η παρούσα οδηγία συνάδει με τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις αρχές που αναγνωρίζονται από τον Χάρτη και την ΕΣΔΑ, μεταξύ των οποίων είναι η απαγόρευση των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, το δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια, ο σεβασμός της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, το δικαίωμα στην ακεραιότητα του προσώπου, τα δικαιώματα του παιδιού, η ένταξη των ατόμων με αναπηρίες, το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και δίκαιης δίκης, το τεκμήριο αθωότητας και το δικαίωμα της υπεράσπισης. Η παρούσα οδηγία θα πρέπει να εφαρμόζεται σύμφωνα με τα εν λόγω δικαιώματα και αρχές». (προοίμιο 29)

Οι αποφάσεις σχετικά με την παροχή ή μη δικαστικής αρωγής και σχετικά με τον διορισμό δικηγόρων **λαμβάνονται αμελλητί από αρμόδια αρχή**. [άρθρ. 6]. Η Οδηγία οριοθετεί χρονικά την έννοια «αμελλητί» ως εξής: «το αργότερο πριν την εξέταση του ενδιαφερόμενου προσώπου από την αστυνομία, από άλλη αρχή επιβολής του νόμου ή δικαστική αρχή ή πριν τη διεξαγωγή των ανακριτικών πράξεων ή των πράξεων συλλογής αποδεικτικών στοιχείων που αναφέρονται στην παρούσα οδηγία. Σε περίπτωση που οι αρμόδιες αρχές δεν δύνανται να ενεργήσουν με αυτόν τον τρόπο, θα πρέπει τουλάχιστον να χορηγούν έκτακτη ή προσωρινή δικαστική αρωγή, πριν την πραγματοποίηση της εν λόγω εξέτασης ή πριν τη διεξαγωγή των εν λόγω ανακριτικών πράξεων ή των πράξεων συλλογής αποδεικτικών στοιχείων». [προοίμιο 19].

Νομολογία:

Ποιότητα υπηρεσιών νομικής συνδρομής:

Daud v. Portugal no 11/1997/795/997, Lagerblom v. Sweden 26891/95, S. v. Switzerland nos 12629/87; 13965/88, Croissant v. Germany 13611/88, Meftah and others v. France nos. 32911/96, 35237/97 and 34595/97, Quaranta v. Switzerland 12744/87

Παραίτηση από δικαίωμα σε νομική συνδρομή: Άρειος Πάγος 1413/2010

Μελέτες Περίπτωσης

ΠΡΑΚΤΙΚΟ 1 – Το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο

Πραγματικά περιστατικά

Στις 26 Αυγούστου 2015, μετά την ανακάλυψη άψυχου σώματος σε δρόμο του Medkovets (Βουλγαρία), αστυνομικοί υπάλληλοι μετέβησαν στην οικία του ΕΡ, υιού του θύματος. Ο ΕΡ παραδέχθηκε ότι είχε τελέσει ανθρωποκτονία σε βάρος της μητέρας του. Πληροφορηθέντες από μάρτυρες για τις ψυχικές διαταραχές από τις οποίες έπασχε ο ΕΡ, οι ως άνω αστυνομικοί τον οδήγησαν στην υπηρεσία επειγόντων περιστατικών ενός ψυχιατρικού νοσοκομείου.

Με απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2015, το Rayonen sad Lom (περιφερειακό δικαστήριο του Lom, Βουλγαρία) διέταξε τον περιορισμό του ΕΡ σε ψυχιατρικό νοσοκομείο για διάστημα έξι μηνών. Η απόφαση αυτή, η οποία ελήφθη βάσει του νόμου περί υγείας, ανανεωνόταν συνεχώς μέχρι την ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως περί παραπομπής.

Η ψυχιατρική πραγματογνωμοσύνη που ανατέθηκε σε δύο νοσοκομειακούς ψυχιάτρους κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο ΕΡ έπασχε από παρανοϊκή σχιζοφρένεια.

Με διάταξη της 7ης Ιουλίου 2016, ο εισαγγελέας της πόλης Montana (Βουλγαρία) έθεσε στο αρχείο την ποινική υπόθεση, με το αιτιολογικό ότι ο ΕΡ έπασχε από ψυχική ασθένεια. Εκτιμώντας ότι ο τελευταίος δεν ήταν σε θέση να μετάσχει στη διαδικασία, ο εισαγγελέας δεν απέστειλε τη σχετική διάταξη στον ΕΡ.

Στις 29 Δεκεμβρίου 2017 η Apelativna prokuratura Sofia (Εισαγγελία Εφετών Σόφιας, Βουλγαρία) διέταξε τη συνέχιση της διαδικασίας και εξέτασε τη συνέχιση του περιορισμού του ΕΡ βάσει του νόμου περί υγείας.

Την 1η Μαρτίου 2018 η ποινική διαδικασία που κινήθηκε κατά του ΕΡ περατώθηκε με έκδοση διατάξεως. Η εισαγγελική αρχή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ήταν αναγκαίο να διαταχθούν αναγκαστικά ιατρικά μέτρα, επειδή ο ΕΡ είχε εκ προθέσεως τελέσει αξιόποινη πράξη υπό το κράτος ψυχικής διαταραχής, με αποτέλεσμα να μην έχει ποινική ευθύνη. Η διάταξη αυτή επιδόθηκε στη θυγατέρα του θύματος. Δεδομένου ότι δεν ασκήθηκε εμπροθέσμως σχετική προσφυγή, η διάταξη αυτή κατέστη οριστική στις 10 Μαρτίου 2018.

Η Rayonna prokuratura Lom (εισαγγελική αρχή του Lom, Βουλγαρία) υπέβαλε στο αιτούν δικαστήριο, το Rayonen sad Lukovit (περιφερειακό δικαστήριο του Lukovit, Βουλγαρία) αίτημα περιορισμού του ΕΡ σε ψυχιατρικό κατάστημα βάσει των άρθρων 427 επ. του κώδικα ποινικής δικονομίας της Βουλγαρίας.

Ο ΕΡ ουδέποτε ανακρίθηκε κατά τη διάρκεια της ποινικής έρευνας και ότι δεν του έχει γνωστοποιηθεί η κίνηση ποινικής διαδικασίας σε βάρος του. Επειδή δεν ασκήθηκε ποινική δίωξη σε βάρος του, δεν του εξασφαλίστηκε η συνδρομή δικηγόρου. Δεν μπόρεσε να ασκήσει κανένα ένδικο βοήθημα, για να αμφισβητήσει τα νομικά και πραγματικά συμπεράσματα της εισαγγελικής αρχής.

Νομικό πλαίσιο

Όσον αφορά τις διαδικασίες λήψεως αναγκαστικών ιατρικών μέτρων βάσει των άρθρων 427 επ. του κώδικα ποινικής δικονομίας, το εθνικό δίκαιο δεν επιτρέπει στον δικαστή να ελέγχει αν, κατά την αρχική έρευνα, είχαν εξασφαλιστεί υπέρ του φερόμενου ως δράστη του αδικήματος οι στοιχειώδεις διαδικαστικές εγγυήσεις για την άσκηση των δικαιωμάτων άμυνας.

Ερωτάται

Υπό τις συνθήκες αυτές, το Rayonen sad de Lukovit (περιφερειακό δικαστήριο του Lukovit) αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

1) Εμπίπτει η παρούσα διαδικασία επιβολής υποχρεωτικών μέτρων ιατρικής θεραπείας, που συνιστούν ένα είδος κρατικού καταναγκασμού σε βάρος ατόμων τα οποία κατά τις διαπιστώσεις της εισαγγελίας έχουν τελέσει πράξη επικίνδυνη για το κοινωνικό σύνολο, στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας [2012/13] και της οδηγίας [2013/48];

2) Αποτελούν οι βουλγαρικές δικονομικές διατάξεις οι οποίες ρυθμίζουν την ειδική διαδικασία επιβολής υποχρεωτικών μέτρων ιατρικής θεραπείας σύμφωνα με τα άρθρα 427 επ. του κώδικα ποινικής δικονομίας (NPK) και βάσει των οποίων το δικαστήριο δεν έχει την αρμοδιότητα να αναπέμψει την υπόθεση στην εισαγγελία και να της αναθέσει να διορθώσει τα ουσιώδη διαδικαστικά σφάλματα που διαπράχθηκαν στο πλαίσιο της προδικασίας, παρά δύναται μόνο να δεχθεί την αίτηση επιβολής αναγκαστικών μέτρων ιατρικής θεραπείας ή να την απορρίψει, αποτελεσματικό ένδικο βοήθημα υπό την έννοια του άρθρου 12 της οδηγίας 2013/48 και του άρθρου 8 της οδηγίας 2012/13, σε συνδυασμό με το άρθρο 47 του [Χάρτη] που εγγυάται το δικαίωμα του ατόμου να προσβάλει ενώπιον δικαστηρίου κάθε πράξη που τυχόν θίγει τα δικαιώματά του στο πλαίσιο της προδικασίας;

ΠΡΑΚΤΙΚΟ 2 – Η νομική βοήθεια ως έκφανση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη.

Πραγματικά περιστατικά

Ο αιτών είναι Τανζανός, έχει γεννηθεί το 1957 και κατοικεί στην Τανζανία. Είναι ναυτικός. Το 1986 καταδικάστηκε στην Ελλάδα για αδικήματα που αφορούσαν ναρκωτικά σε ποινή πρόσκαιρης κάθειρξης. Τον Νοέμβριο 1989 απολύθηκε από τη φυλακή και απελάθηκε από την Ελλάδα.

Στις 16 Φεβρουαρίου 1990 κάποιος κύριος G.C. συνελήφθη στο Αεροδρόμιο Αθηνών για μεταφορά ναρκωτικών. Πάνω του βρέθηκε ένας τηλεφωνικός αριθμός, που μετά από εντοπισμό αποδείχθηκε ότι ανήκε σε ένα ξενοδοχείο στον Πειραιά, όπου ο αιτών, που είχε ξανάρθει στην Ελλάδα, διέμενε εκείνη την περίοδο. Στο ξενοδοχείο μετέβη η Αστυνομία. Στην κατοχή του αιτούντος βρέθηκε πλαστό διαβατήριο. Ωστόσο, δεν φαίνεται να βρέθηκαν πάνω του ναρκωτικά ή άλλα ενοχοποιητικά στοιχεία.

Ο αιτών συνελήφθη και προσήχθη στην Αθήνα, όπου ανακρίθηκε από την Αστυνομία. Σύμφωνα με την έκθεση εξέτασής του, ο αιτών ισχυρίστηκε ότι δεν μιλούσε την Ελληνική γλώσσα, παρά μόνο την αγγλική, και προς τούτο έτυχε της βοήθειας του Αξιωματικού της ΕΛ.ΑΣ. Χ.Λ., που ήταν αγγλόφωνος και εκτέλεσε καθήκοντα διερμηνέα. Στην έκθεση αναφέρεται, επίσης, ότι ο αιτών ρωτήθηκε για τα γεγονότα που οδήγησαν στη σύλληψή του και για το πλαστό διαβατήριο, που είχε βρεθεί στην κατοχή του. Αν και ανέφερε με πλήρεις λεπτομέρειες τις κινήσεις του μετά την απέλασή του από την Ελλάδα τρεις μήνες νωρίτερα, αρνήθηκε κάθε εμπλοκή του σε εμπόριο ναρκωτικών. Την επόμενη ημέρα, η Αστυνομία τον ανέκρινε εκ νέου. Ο Αξιωματικός της ΕΛ.ΑΣ. Χ.Λ. εκτέλεσε πάλι καθήκοντα διερμηνέα.

Στις 18 Φεβρουαρίου 1990 ο αιτών προσήχθη ενώπιον του Εισαγγελέα, που άσκησε σε βάρος του ποινική δίωξη για πλαστογραφία και διάφορα αδικήματα σχετικά με ναρκωτικά. Ο αιτών δεν αμφισβητεί ότι σε εκείνη τη διαδικασία (ενώπιον του Εισαγγελέα) παρίστατο διερμηνέας.

Στη συνέχεια, ο αιτών προσήχθη ενώπιον του Ανακριτή, που ανέγνωσε σε εκείνον τις κατηγορίες. Από την έκθεση που συντάχθηκε εκείνη την ημέρα προκύπτει ότι παρίστατο ένας δικηγόρος που ήταν γνώστης της Αγγλικής γλώσσας και εκτέλεσε καθήκοντα διερμηνέα.

Στις 20 Φεβρουαρίου 1990 ο αιτών εμφανίστηκε εκ νέου ενώπιον του Ανακριτή, στον οποίο κατέθεσε υπόμνημα. Από την έκθεση απολογίας του, που συντάχθηκε εκείνη την ημέρα, προκύπτει ότι παρίστατο ο κ. Α., ένας δικηγόρος Αθηνών, και ένας διερμηνέας της Αγγλικής γλώσσας. Ο Ανακριτής διέταξε την προσωρινή κράτηση του αιτούντος.

Στις 21 Ιουνίου 1991 ο αιτών και τρεις συγκατηγορούμενοί του εμφανίστηκαν ενώπιον του Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων Αθηνών, το οποίο διόρισε διερμηνέα. Ο αιτών δήλωσε ότι εκπροσωπείτο από τον συνήγορο κ. Α. και ζήτησε αναβολή της συζήτησης της υπόθεσης λόγω αποχής δικηγόρων, στην οποία μετείχε και ο συνήγορός του. Όμοιο αίτημα υπέβαλαν και οι συγκατηγορούμενοί του. Η συζήτηση της υπόθεσης αναβλήθηκε.

Στις 12 Ιουλίου 1991 ο αιτών και οι συγκατηγορούμενοί του εμφανίστηκαν εκ νέου ενώπιον του Δικαστηρίου και διορίστηκε εκ νέου διερμηνέας. Ο τότε δικηγόρος του αιτούντος κ. Λ. απουσίαζε, οπότε το Δικαστήριο ρώτησε τον συνήγορο υπεράσπισης ενός συγκατηγορουμένου, τον κ. Ν, εάν θα μπορούσε να εκπροσωπήσει και τον αιτούντα. Ο κ. Ν. αποδέχθηκε τον διορισμό του και το Δικαστήριο διέκοψε τη συνεδρίαση επ' ολίγον, προκειμένου να ενημερωθεί ο συνήγορος κ. Ν. και για το σκέλος της υπόθεσης, που αφορούσε τον αιτούντα.

Στις 16 Ιουλίου 1991 το Τριμελές Εφετείο Κακουργημάτων Αθηνών έκρινε ένοχο τον (εδώ) αιτούντα για εισαγωγή και εμπόριο ναρκωτικών και χρήση πλαστών εγγράφων. Επέβαλε δε σε αυτόν την ποινή της ισόβιας κάθειρξης και χρηματική ποινή ύψους 6.000.000 δρχ για παραβάσεις του νόμου περί ναρκωτικών και ποινή φυλάκισης οκτώ μηνών για χρήση πλαστών εγγράφων. Κατά αυτής της απόφασης ο (εδώ) αιτών άσκησε έφεση.

Στις 18 Μαρτίου 1993 συζητήθηκε η έφεση ενώπιον του Πενταμελούς Εφετείου Κακουργημάτων Αθηνών, στο οποίο παρίστατο διερμηνέας και ο αιτών εκπροσωπήθηκε από τον συνήγορο κ. Ε.Λ., δικηγόρο που του παρείχε ένας ανθρωπιστικός οργανισμός. Ο αιτών κρίθηκε ένοχος για απλή συνέργεια σε εισαγωγή και εμπόριο ναρκωτικών και χρήση πλαστών εγγράφων και αθώωθηκε για τις λοιπές κατηγορίες. Επιβλήθηκε δε σε αυτόν ποινή φυλάκισης δώδεκα μηνών και χρηματική ποινή ύψους 5.000.000 δρχ για παραβάσεις του νόμου περί ναρκωτικών και ποινή

φυλάκισης τριών μηνών για χρήση πλαστών εγγράφων. Η απόφαση καθαρογράφηκε στις 4 Μαΐου 1993. Σύμφωνα με τα πρακτικά της δευτεροβάθμιας δίκης, ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου ενημέρωσε δεόντως όλους τους συγκατηγορούμενους, περιλαμβανομένου του αιτούντος, για την προθεσμία άσκησης αίτησης αναίρεσης, ενημέρωση που μεταφράστηκε στον αιτούντα.

Ο αιτών άσκησε αίτηση αναίρεσης στις 26 Μαρτίου 1993, συμπληρώνοντας ένα σχετικό έντυπο, που παρέδωσε στους υπαλλήλους της φυλακής. Στο οικείο χωρίο του εντύπου για τους λόγους αναίρεσης ανέγραψε ότι αυτοί θα υποβάλονταν εν καιρώ από τον συνήγορό του. Στο ίδιο έντυπο όρισε τον συνήγορο κ. Π. ως αντίκλητό του.

Στις 8 Ιουνίου 1993 ο αιτών, μέσω της φυλακής, υπέβαλε ενώπιον του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου αίτηση παροχής νομικής βοήθειας για την αναιρετική δίκη. Στις 12 Ιουλίου 1993 ο Άρειος Πάγος απέρριψε την αίτηση αναίρεσης ως απαράδεκτη λόγω έλλειψης επίκλησης λόγων αναίρεσης.

Στις 4 Απριλίου 1994 ο αιτών άσκησε δεύτερη αίτηση παροχής νομικής βοήθειας ενώπιον του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, αναφερόμενος στην οικονομική του κατάσταση και αιτούμενος να πληροφορηθεί την πορεία της αναιρετικής του δίκης. Στις 27 Απριλίου 1994 ο αιτών ενημερώθηκε από τους υπαλλήλους της φυλακής ότι η αίτηση αναίρεσης είχε απορριφθεί.

Σε επιστολή του προς το Ν.Σ.Κ. (εκπρόσωπο της Ελληνικής Κυβέρνησης στην ενώπιον του ΕΔΔΑ διαδικασία), ο Αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου ανέφερε ότι δεν μπόρεσε να ανεύρει κάποια αίτηση του αιτούντος προς τον Πρόεδρο ή τον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου για την παροχή νομικής βοήθειας. Επίσης, επεσήμανε ότι το δικαστήριο δεν ήταν υποχρεωμένο εκ του νόμου να παρέχει νομική βοήθεια (διορισμό συνηγόρου) επί αίτησης αναίρεσης. Συνεπώς, ακόμα και εάν ο αιτών είχε πράγματι υποβάλει αίτηση παροχής νομικής βοήθειας ενώπιον του Αρείου Πάγου, ο τελευταίος δεν ήταν υποχρεωμένος να απαντήσει επί αυτής.

Ερωτάται

- 1) Υπήρξε εν προκειμένω παραβίαση του δικαιώματος του αιτούντος σε δίκαιη δίκη λόγω μη παροχής σε αυτόν νομικής βοήθειας στην αναιρετική δίκη; Εάν ναι, ποια στοιχεία έπρεπε να λάβει υπόψη του το Δικαστήριο ενώπιον του οποίου υποβλήθηκε η αίτηση παροχής νομικής βοήθειας;
- 2) Θα άλλαζε η απάντηση στο πρώτο ερώτημα, εάν ο αιτών είχε αιτηθεί νομική βοήθεια ήδη από τον πρώτο βαθμό;

Χρήσιμοι σύνδεσμοι για περαιτέρω μελέτη (Διαθέσιμοι στα αγγλικά)

[Συμβούλιο της Ευρώπης – Access to a lawyer as a means of preventing ill-treatment \(Πρόσβαση σε δικηγόρο ως μέσο πρόληψης της κακομεταχείρισης\)](#)

[Fair Trials Europe – Συμβουλευτική ομάδα νομικών εμπειρογνομόνων – Roadmap practitioner tools: Access to a lawyer \(Εργαλεία οδικού χάρτη για επαγγελματίες: Πρόσβαση σε δικηγόρο\)](#)

Fair Trials Europe – Συμβουλευτική ομάδα νομικών εμπειρογνομόνων – Roadmap practitioner tools:
Legal aid (Εργαλεία οδικού χάρτη για επαγγελματίες: Δικαστική αρωγή)

Ενότητα 3 – Τεκμήριο αθωότητας

Κοινό Υλικό

Οδηγία

[Οδηγία 2016/343/ΕΕ για την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας](#)

Παρουσιάσεις

Μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο και ζητήματα εφαρμογής της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/343 για την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΑΦΟΥΡΗΣ, Πρωτοδίκης Θεσσαλονίκης, Δρ. Νομικής

Οδηγία (ΕΕ) 2016/343 – τεκμήριο αθωότητας

Νομικό έρεισμα του τεκμηρίου αθωότητας – διεθνή κείμενα

- Άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ: «Παν πρόσωπον κατηγορούμενον επί αδικήματι τεκμαίρεται ότι είναι αθών μέχρι της νομίμου αποδείξεως της ενοχής του».
- Άρθρο 14 παρ. 2 του Διεθνούς Συμφώνου του ΟΗΕ για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ), το οποίο ψηφίστηκε τον Δεκέμβριο του 1966 και κυρώθηκε στην Ελλάδα με το Ν. 2462/1997.
- Άρθρο 11 παρ. 1 της από 10-12-1948 Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΟΔΔΑ).

Ελληνικό δίκαιο

- Συνδυασμός συνταγματικών διατάξεων, κυρίως των άρθρων:
 - 2 παρ. 1 (αξία του ανθρώπου)
 - 5 παρ. 1 (προσωπικότητα του ανθρώπου)
 - 6 παρ. 1 (προσωπική ασφάλεια)
 - 7 παρ. 1 (αρχή της νομιμότητας)(ΑΠ 92/2013, ΑΠ 207/2014, ΣτΕ 3336/2007)
- Άρθρο 108 περ. στ΄ Υπαλληλικού Κώδικα (Ν. 2683/1999) ορίζει, πως μια από τις εφαρμοστέες κατά την πειθαρχική διαδικασία αρχές είναι αυτή του «τεκμηρίου της αθωότητας του πειθαρχικώς διωκόμενου».
- Άρθρο 11 παρ. 1 του Κώδικα Δεοντολογίας ειδησεογραφικών και άλλων δημοσιογραφικών και πολιτικών εκπομπών του ΕΣΡ (ΠΔ 77/2003) το τεκμήριο αθωότητας δεσμεύει τους λειτουργούς της ραδιοτηλεόρασης.

Άρθρο 3 παρ. 3 του Ν. 1730/1987 που αναφέρεται στην ΕΡΤ, ορίζει ότι οι ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές, όταν αναφέρονται σε γεγονότα που σχετίζονται με αξιόποινες πράξεις, πρέπει να σέβονται την αρχή ότι ο κατηγορούμενος τεκμαίρεται αθώος μέχρι την καταδίκη του

Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ

- εγκρίθηκε στη Σύνοδο Κορυφής της Νίκαιας της 7ης Δεκεμβρίου 2000, ως κοινή πολιτική διακήρυξη
- με τη Συνθήκη της Λισαβόνας, η οποία τέθηκε σε ισχύ το Δεκέμβριο του 2009, αποτελεί δεσμευτικό κείμενο πρωτογενούς δικαίου της ΕΕ

Άρθρο 48 παρ. 1 ΧΘΔ

«Κάθε κατηγορούμενος τεκμαίρεται ότι είναι αθώος μέχρι αποδείξεως της ενοχής του σύμφωνα με το νόμο».

Άρθρο 51 παρ. 1 ΧΘΔ

Ο Χάρτης απευθύνεται στα κράτη μέλη μόνο όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης.

Απόφαση ΔΕΕ, 5ης.12.2019, **C-671/18**, *Centraal Justitieel Incassobureau*

- Ψήφιση στις **9 Μαρτίου 2016** της Οδηγίας 2016/343 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας (4 κεφάλαια, 16 άρθρα, 51 αιτιολογικές σκέψεις)
- Προθεσμία συμμόρφωσης: **1 Απριλίου 2018** (άρθρο 14 παρ. 1)
- Με το Ν. 4596/2019 της **26 Φεβρουαρίου 2019**, Κεφάλαιο Β', άρθρα 5-10, ενσωματώθηκαν στο ελληνικό δίκαιο όλα τα άρθρα της Οδηγίας, πλην των άρθρων 5 και 9, διότι οι διατάξεις τους περιείχαν προβλέψεις που ήταν ήδη σε ισχύ στο ελληνικό δίκαιο.

10η αιτιολογική σκέψη: Με τη θέσπιση κοινών ελάχιστων κανόνων για την προστασία των δικονομικών δικαιωμάτων των υπόπτων και κατηγορουμένων η παρούσα οδηγία έχει **σκοπό** να ενισχύσει την εμπιστοσύνη των κρατών μελών στα συστήματα απονομής ποινικής δικαιοσύνης των άλλων κρατών μελών.

Άρθρο 1: Εφαρμόζεται σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας από τη στιγμή που ένα **φυσικό** πρόσωπο θεωρείται **ύποπτο** ή κατηγορείται για τέλεση αξιόποινης πράξης μέχρι η **απόφαση** να καταστεί οριστική.

Άρθρο 2: Όσο δεν έχει αποδειχτεί η ενοχή, στις **δημόσιες δηλώσεις** δημόσιων αρχών καθώς και στις **δικαστικές αποφάσεις**, με εξαίρεση τις αποφάσεις περί της ενοχής, το εν λόγω πρόσωπο δεν αναφέρεται ως ένοχο.

- Άρθρο 3 της Οδηγίας → Άρθρο 71 (πρώην 72^Α) ΚΠΔ

«Οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι τεκμαίρονται αθώοι μέχρι να αποδειχθεί η ενοχή τους σύμφωνα με το νόμο»

- Άρθρα 4 και 10 Οδηγίας → Άρθρο 7 Ν. 4596/2019

Δικαίωμα αγωγής αποζημίωσης κατ' άρθρα 105-106 ΕισΝΑΚ προς αποκατάσταση βλάβης εξαιτίας προσβολής τεκμηρίου αθωότητας

- Άρθρο 6 Οδηγίας → Άρθρο 178 παρ. 2 (πρώην 177^Α) ΚΠΔ

Βάρος απόδειξης περιστατικών υπέρ του κατηγορουμένου

- Άρθρο 7 Οδηγίας → Άρθρο 104 (πρώην 103^Α) ΚΠΔ

Δικαίωμα σιωπής υπόπτου/κατηγορουμένου – Η άσκηση του δικαιώματος δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί εις βάρος του

- Άρθρο 8 Οδηγίας → Τελευταίο εδάφιο παρ. 2 άρθρου 155 ΚΠΔ

Πραγματική αναζήτηση κατοικίας του κατηγορούμενου με κάθε πρόσφορο μέτρο, με βάση τη διεύθυνση της φορολογικής του δήλωσης

→ Άρθρο 340 παρ. 4 (πρώην παρ. 3) ΚΠΔ

Ο κατηγορούμενος δικάζεται σαν να ήταν παρών, εφόσον έχει ενημερωθεί ότι σε περίπτωση μη εμφάνισής του, ή μη εκπροσώπησής του, θα δικάστεί ερήμην

Περιεχόμενο του τεκμηρίου αθωότητας

- **Εσωτερική όψη:** αποτελεσματικότητα της ποινικής διαδικασίας
Μέτρο ορθής διαγωγής οργάνων της ποινικής διαδικασίας
Μέτρο ελέγχου των αποδείξεων.
- **Εξωτερική όψη:** προστασία της υπόληψης του θιγόμενου προσώπου από δηλώσεις
οποιοδήποτε εμπλεκόμενου στην ποινική διαδικασία προσώπου ή
τρίτου.

Γενικά, η εξωτερική όψη επεκτείνεται και πέρα από την ποινική διαδικασία (βλ. πειθαρχική διαδικασία, διοικητική δίκη), ωστόσο η Οδηγία 2016/343 εφαρμόζεται μόνο κατά την ποινική διαδικασία.

Απόφαση ΔΕΕ της 19^{ης}.09.2018, Milev, C-310/18 PPU

«η οδηγία 2016/343 και, ιδίως, τα άρθρα 3 και 4, παράγραφος 1, αυτής δεν εμποδίζουν τη λήψη προκαταρκτικών αποφάσεων δικονομικής φύσεως, όπως η απόφαση περί διατηρήσεως μέτρου προσωρινής κρατήσεως που λαμβάνεται από δικαστική αρχή, οι οποίες βασίζονται σε υπόνοιες ή ενοχοποιητικά αποδεικτικά στοιχεία, **υπό την προϋπόθεση ότι οι εν λόγω αποφάσεις δεν αναφέρονται στο πρόσωπο που κρατείται ως εάν ήταν ένοχο.** Κατά τα λοιπά, [...], ο βαθμός δικανικής πεποίθησης που πρέπει να σχηματίσει [το Δικαστήριο] όσον αφορά τον δράστη της παραβάσεως, ο τρόπος με τον οποίο πρέπει να εξετάσει τα διάφορα αποδεικτικά στοιχεία και η έκταση της αιτιολογίας που υποχρεούται να παραθέσει απαντώντας στα επιχειρήματα που προβλήθηκαν ενώπιόν του, [...] διέπονται αποκλειστικά από το εθνικό δίκαιο.».

Ελληνικές παραβιάσεις του τεκμηρίου που απασχόλησαν το ΕΔΔΑ:

α. Απόρριψη αιτήματος αποζημίωσης κρατηθέντων που αθωώθηκαν

Άρθρο 536 ΚΠΔ: Το Δημόσιο δεν έχει υποχρέωση για αποζημίωση, εάν εκείνος που κρατήθηκε έγινε από πρόθεση υπαίτιος της κράτησής του.

Το ΕΔΔΑ διέγνωσε υποψίες ως προς την αθωότητα του προσφεύγοντος.

(Υποθέσεις ΕΔΔΑ Mosinian, Kabili, Alija κατά Ελλάδα)

β. Αποδεικτική δύναμη αθωωτικής απόφασης σε διοικητική δίκη

Το διατακτικό μιας αθωωτικής απόφασης πρέπει να γίνει σεβαστό από κάθε αρχή που αποφαίνεται, ευθέως ή παρεμπιμπτόντως, επί της ποινικής ευθύνης του ενδιαφερόμενου.

(Υποθέσεις ΕΔΔΑ Σταυρόπουλος, Καπετάνιος κατά Ελλάδας)

ΟΛΑΠ 4/2020 (11 Ιουνίου 2020)

- Απαραίτητη προϋπόθεση εφαρμογής του τεκμηρίου αθωότητας σε μεταγενέστερες μη ποινικές διαδικασίες αποτελεί η ύπαρξη **συνάφειας** μεταξύ της ποινικής δίκης και της μεταγενέστερης μη ποινικής δίκης.
- Η συνταγματική πρόβλεψη **τριών διακριτών δικαιοδοσιών** αποκλείει την ύπαρξη μιας και ενιαίας έννομης τάξεως, στο πλαίσιο της οποίας η αμετάκλητη αθωωτική απόφαση πρέπει να γίνεται αποδεκτή από το αστικό δικαστήριο, καταλήγοντας σε αποτέλεσμα συμβατό με την αθωωτική ποινική απόφαση.
- Το πολιτικό δικαστήριο, όταν αποφασίζει περί του αν τελέστηκε το αστικό και συγχρόνως ποινικό αδίκημα, δεν μπορεί να αδιαφορήσει για την αθώωση του κατηγορουμένου.
- Η παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας θα πρέπει να κρίνεται πάντα *in concreto*.

Μελέτες Περίπτωσης

ΠΡΑΚΤΙΚΟ 3

Πραγματικά περιστατικά

Ο ΑΑ, αστυνομικός στο επάγγελμα, μετά από τη βραδινή του έξοδο, οδηγώντας το ΙΧΕ του αυτοκίνητο, παρέσυρε με αυτό και προκάλεσε το θάνατο τριών ανηλίκων, ηλικίας 10 ετών. Μετά το τροχαίο, εγκατέλειψε τον τόπο του ατυχήματος. Την επόμενη μέρα παραδόθηκε στις αστυνομικές αρχές ομολογώντας την ευθύνη του για το θάνατο των τριών ανηλίκων, αρνούμενος, ωστόσο, το ενδεχόμενο να οδηγούσε υπό την επήρεια μέθης.

Η είδηση αυτή προκάλεσε σάλο στη χώρα του, και τα ΜΜΕ έκαναν εκτενή ρεπορτάζ σχετικά με τις συνθήκες του ατυχήματος και την ανευθυνότητα που έχουν επιδείξει κατά το παρελθόν πολλοί αστυνομικοί. Ειδικότερα:

- 1) Ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης δήλωσε τα εξής: «Δεν αρκούν οι συγγνώμες. Ο Αρχηγός της Αστυνομίας πρέπει να αναλάβει προσωπική ευθύνη για το φοβερό συμβάν. Δεν είναι η πρώτη φορά που αστυνομικοί, ο οποίοι υποτίθεται ότι ελέγχουν τις παραβιάσεις της κυκλοφορίας, προκαλούν τρομερά ατυχήματα».
- 2) Πέντε μέρες μετά το συμβάν, κάτω από την πίεση της κοινής γνώμης, υποβάλλουν την παραίτησή τους ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης και ο Αρχηγός της Αστυνομίας.
- 3) Στον απόηχο της κρίσης στο εσωτερικό της Αστυνομίας, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας κάνει τις εξής δηλώσεις: «Η απώλεια των τριών παιδιών, το έγκλημα που διαπράχθηκε από έναν αξιωματικό και οι περιστάσεις του απαιτούν σαφείς απαντήσεις και λύσεις. Είναι απαράδεκτο τα εγκλήματα που διαπράττονται από αξιωματικούς της Αστυνομίας να τιμωρούνται με σχετικά ήπιες ποινές».

- 4) Η εφημερίδα πρωινή δημοσίευσε φωτογραφία του κατηγορούμενου, και δίπλα σε αυτή είχε ως τίτλο του άρθρου «Ο αστυνομικός που προκάλεσε το έγκλημα, ΑΑ, παραδόθηκε στις αρχές μόνο αφού δεν θα ήταν δυνατό να ανιχνευθεί το αλκοόλ στον οργανισμό του. Πρέπει οι αρμόδιοι να δηλώσουν παραίτηση».

Ο ΑΑ ισχυρίζεται ότι η δημοσίευση της φωτογραφίας του, καθώς και όλα τα ανωτέρω περιστατικά (στοιχεία 1-4) παραβίασαν το τεκμήριο της αθωότητάς του, βάσει της Οδηγίας 2016/343, όπως έχει μεταφερθεί στο εθνικό δίκαιο, και του άρθρου 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ.

Ερωτάται

1. Εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2016/343 όλες οι ως άνω φερόμενες ως παραβιάσεις του τεκμηρίου της αθωότητας;
2. Εάν όχι, εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ;
3. Συμφωνείτε με τους ισχυρισμούς του ΑΑ ότι παραβιάστηκε εν προκειμένω το τεκμήριο της αθωότητάς του;

Χρήσιμοι σύνδεσμοι για περαιτέρω μελέτη (Διαθέσιμοι στα αγγλικά)

[Συμβούλιο της Ευρώπης, Guide on communication with the media and the public for courts and prosecutors \(Οδηγός επικοινωνίας με τα μέσα ενημέρωσης και το κοινό για δικαστήρια και εισαγγελείς\)](#)

Ενότητα 4 – Δικονομικές εγγυήσεις για παιδιά

Κοινό Υλικό

Οδηγία

[Οδηγία 2016/800/ΕΕ σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών](#)

Παρουσιάσεις

Οδηγία (ΕΕ) 2016/800, σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΑΦΟΥΡΗΣ, Πρωτοδίκης Θεσσαλονίκης, Δρ. Νομικής

- Ψήφιση στις **11 Μαΐου 2016** της Οδηγίας 2016/800 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών (27 άρθρα, 71 αιτιολογικές σκέψεις)
- Προθεσμία συμμόρφωσης: **11 Ιουνίου 2019** (άρθρο 24 παρ. 1)
- Με το Ν. 4689/2020 της **26 Μαΐου 2020**, Μέρος Α', άρθρα 1-20, ενσωματώθηκαν στο ελληνικό δίκαιο όλα τα άρθρα της Οδηγίας.
- Απόφαση ΕΔΔΑ της 2^{ας}.3.2010, **Panovits κατά Κύπρου**
- Έλαβε υπόψη: 1) την εύθραυστη ψυχολογία του ανηλίκου (αισθήματα ενοχής και ντροπής), 2) περιορισμένη αντιληπτική ικανότητα.
- Παραίτηση από δικαίωμα της προδικασίας μπορεί να γίνει δεκτό μόνο εάν έχει εκφραστεί ξεκάθαρα, αφού οι διωκτικές αρχές έχουν ακολουθήσει όλα τα δέοντα βήματα για να εξασφαλίσουν ότι αυτός που παραιτείται έχει πλήρη συνείδηση των δικαιωμάτων του και των συνεπειών της παραίτησης.
- Παραβιάσεις του άρθρου 6 ΕΣΔΑ: 1) δεν ενημερώθηκε επαρκώς ούτε ο ανήλικος ούτε ο γονέας του για το δικαίωμα εκπροσώπησης από δικηγόρο και για το δικαίωμα σιωπής, 2) ο ανήλικος ήταν μόνος κατά την πρώτη εξέτασή του από την αστυνομία, χωρίς την παρουσία γονέα ή άλλου ενηλίκου.
- Απόφαση ΕΔΔΑ της 11^{ης}.12.2008, **ADAMKIEWICZ κατά Πολωνίας**
- Ο ανήλικος δεν θα μπορούσε εύλογα να γνωρίζει ότι είχε το δικαίωμα να ζητήσει τη βοήθεια δικηγόρου, ούτε θα μπορούσε να εκτιμήσει τις συνέπειες της απουσίας τέτοιας βοήθειας κατά την ανάκρισή του.
- Παρέμεινε απομονωμένος σε κρατητήριο ανηλίκων, ενώ θα έπρεπε να είχε ευρεία πρόσβαση σε δικηγόρο από τα πρώτα στάδια της διαδικασίας.

- Από τη διατύπωση των ποινικών αποφάσεων που εκδόθηκαν στη συνέχεια προκύπτει ότι οι πληροφορίες που συγκέντρωσαν οι αρχές κατά τη διάρκεια της προκαταρκτικής έρευνας χρησιμοποιήθηκαν ευρέως για να στηρίξουν την καταδίκη του.
- Κατά συνέπεια, υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 6 § 3 (γ) σε συνδυασμό με το Άρθρο 6 § 1 της ΕΣΔΑ

Αιτιολογικές σκέψεις της Οδηγίας - Σκοπός

- (8) Τα κράτη μέλη οφείλουν να διασφαλίζουν ότι δίνεται πάντοτε πρωταρχική σημασία στο υπέρτατο συμφέρον του παιδιού, σύμφωνα με το άρθρο 24 παρ. 2 του Χάρτη ΘΔ.
- (9) Στα παιδιά που είναι ύποπτοι/κατηγορούμενοι θα πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή, ώστε να διαφυλάσσεται το δυναμικό τους για ανάπτυξη και επανένταξη τους στην κοινωνία.
- **Νόμος 4689/2020**
- Άρθρο 2: Εφαρμογή σε πράξεις ανηλίκου, για τις οποίες, όταν τελούνται από ενήλικο, προβλέπεται ποινή φυλάκισης 6 μηνών τουλάχιστον
- Άρθρο 4: Δικαίωμα ενημέρωσης σχετικά με τα δικαιώματα, ανά στάδιο
- Άρθρο 6: Συνδρομή δικηγόρου προτού καν εξεταστεί από αρχές
- Άρθρα 7-8: Δικαίωμα σε ατομική αξιολόγηση/ εξειδικευμένη αξιολόγηση – δικαίωμα ιατρικής εξέτασης για τον ανήλικο που στερείται την ελευθερία του
- Άρθρο 9: Καταχώρηση εξέτασης σε ηλεκτρονικό οπτικοακουστικό μέσο
- Άρθρο 12: Προτεραιότητα διεξαγωγής / επιμέλεια / αναγκαιότητα

Μελέτες Περίπτωσης

ΠΡΑΚΤΙΚΟ 4

Πραγματικά περιστατικά

Οι Α, Β, Γ, Δ, Ε και Ζ κατηγορούνται για συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση που δρούσε στη Σόφια (Βουλγαρία), η οποία είχε ως σκοπό την πλαστογραφία ταυτοτήτων και αδειών οδήγησης μηχανοκίνητων οχημάτων.

Ένας από τους έξι κατηγορούμενους, ο Α, εξέφρασε την επιθυμία να συνάψει συμφωνία με τον εισαγγελέα, στην οποία θα ομολογούσε την ενοχή του με αντάλλαγμα τη μείωση της ποινής. Οι πέντε άλλοι κατηγορούμενοι έδωσαν τη «συγκατάθεσή τους επί της διαδικασίας» όσον αφορά τη σύναψη μιας τέτοιας συμφωνίας μεταξύ του Α και του εισαγγελέα, επισημαίνοντας ρητώς ότι τούτο δεν σημαίνει ότι ομολογούν την ενοχή τους. Ο Ζ, ανήλικος, ζήτησε να του διορίσει το Δικαστήριο δικηγόρο, και ο Εισαγγελέας τον διαβεβαίωσε ότι θα του διορίσει συνήγορο αμέσως μετά την σύναψη της συμφωνίας με τον Α.

Το κείμενο της συμφωνίας του Α με τον εισαγγελέα υποβάλλεται προς έγκριση στο αρμόδιο δικαστήριο της Βουλγαρίας. Μέσα στο κείμενο αναφέρεται η συμμετοχική δράση όλων των κατηγορουμένων, όπως ακριβώς και στο κατηγορητήριο. Όλοι οι κατηγορούμενοι ταυτοποιούνται κατά τον ίδιο τρόπο, ήτοι με το κύριο όνομά τους, το πατρώνυμό τους, το επώνυμό τους και τον εθνικό

αριθμό ταυτότητάς τους. Η μόνη διαφορά στον τρόπο ταυτοποίησής τους έγκειται στο ότι ο Α ταυτοποιείται, επιπλέον, με την ημερομηνία και τον τόπο γέννησής του, τη διεύθυνση, την ιθαγένεια, την εθνότητα, την οικογενειακή κατάστασή του, καθώς και με το ποινικό του μητρώο.

Σύμφωνα με την πρακτική που ακολουθείται στη Βουλγαρία, το κείμενο μίας τέτοιας συμφωνίας πρέπει να αντιστοιχεί ακριβώς στο κείμενο του κατηγορητηρίου. Εξάλλου, η στοιχειοθέτηση του αδικήματος της εγκληματικής οργάνωσης προϋποθέτει τη συμμετοχή τουλάχιστον τριών ατόμων.

Ερωτάται

Είναι η πρακτική που ακολουθήθηκε σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης;

Χρήσιμοι σύνδεσμοι για περαιτέρω μελέτη (Διαθέσιμοι στα αγγλικά)

[Κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για μια φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη](#)

[Διυπηρεσιακή Ομάδα του ΟΗΕ για τη Δικαιοσύνη Ανηλίκων](#)

[ΕΡΑ, Υλικό κατάρτισης σχετικά με τη φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη](#)

Υλικό για εν ενεργεία

Παρουσιάσεις

Οδηγία σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών

Καθ. Δρ. Babek Oshidari, Ανώτατο Δικαστήριο της Αυστρίας

Σημείο εκκίνησης και πεδίο εφαρμογής

- Οδηγία (ΕΕ) 2016/800 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Μαΐου 2016, ΕΕ L 2016/132 της 11ης Μαΐου 2016
- Εφαρμογή ελάχιστων εγγυήσεων μέχρι την 11η Ιουνίου 2019
- Παιδιά ηλικίας κάτω των 18 ετών
- Μέχρι την ολοκλήρωση της ποινικής διαδικασίας
- Πιθανή επέκταση του χρόνου ισχύος των εγγυήσεων και μετά τη συμπλήρωση των 18 ετών (αρθρ. 2 (3))

Εξαιρέσεις για ήσσονος σημασίας αδικήματα (αρθρ. 2 (6))

- Κυρώσεις που δεν επιβάλλονται από ποινικό δικαστήριο αλλά από κάποια άλλη αρχή
- Αδικήματα για τα οποία δεν προβλέπεται η στέρηση της ελευθερίας ως ποινή

Δικαιώματα νομίμων εκπροσώπων (αρθρ. 5)

- Δικαίωμα ενημέρωσης για όλα τα ζητήματα για τα οποία το ίδιο το παιδί έχει δικαίωμα να ενημερωθεί
- Η οδηγία δεν προβλέπει δικαιώματα έφεσης ή αυτόνομη δυνατότητα άσκησης έφεσης από τον ασκούντα τη γονική μέριμνα

Συνδρομή δικηγόρου και νομική βοήθεια

- Δικαίωμα στη συνδρομή δικηγόρου (αρθρ. 6, βλ. επίσης αρθρ. 6 (3) (γ))
- Η υποστήριξη από δικηγόρο είναι υποχρεωτική
 - (α) όταν ο ανήλικος εξετάζεται από τον εισαγγελέα ή την αστυνομία (εξαιρέσεις για κάποιες ανακριτικές ενέργειες, π.χ. αλκοτέστ)
 - (β) στην κατ' αντιπαράσταση εξέταση και την αναπαράσταση του εγκλήματος
 - (γ) αμέσως μετά τη στέρηση της ελευθερίας
 - (δ) όταν έχουν κλητευθεί από το δικαστήριο

Περιορισμοί στην συνδρομή δικηγόρου σε περιπτώσεις που δεν έχει αναλογικό χαρακτήρα σε σχέση με το σχετικό έξοδο

Ατομική αξιολόγηση από όργανα επιφορτισμένα με την υποστήριξη των υπηρεσιών του δικαστηρίου ανηλίκων (αρθρ. 7)

- Συνήθως πριν την κλήτευση
- Διεπιστημονική προσέγγιση από εξειδικευμένο προσωπικό
- Εξαιρέσεις επιτρέπονται αν δεν αναμένονται αρνητικές επιπτώσεις για την ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού

Δικαίωμα ιατρικής εξέτασης σε περιπτώσεις στέρησης της ελευθερίας (αρθρ. 8)

- Προκειμένου να διαπιστωθεί αν ο ανήλικος που στερείται την ελευθερία του μπορεί να ανταπεξέλθει στα μέτρα που έχουν διαταχθεί ή εφαρμόζονται εναντίον του
- Με τα κόστη βαρύνεται το κράτος, ακόμη και στην περίπτωση καταδικαστικής απόφασης

Οπτικοακουστική καταγραφή των ανακρίσεων ως κανόνας, γραπτά πρακτικά μόνο σε περίπτωση τεχνικών προβλημάτων (αρθρ. 9)

Στέρηση της ελευθερίας και εναλλακτικά μέτρα

- Στέρηση της ελευθερίας πριν από την κατάφαση ενοχής πρέπει να αποφεύγεται και να επιβάλλεται μόνο ως έσχατο μέτρο (αρθρ. 10)
- Επιτρέπεται, παρ' όλα αυτά, η επ' αυτοφώρω σύλληψη
- Υπάρχει ειδική υποχρέωση επιτάχυνσης της διαδικασίας σε υποθέσεις όπου υπάρχει κράτηση

Εναλλακτικά μέτρα (αρθρ.11)

- Όρκος, οδηγίες
- Εκπαιδευτικά μέτρα
- Κοινότητες υποβοηθούμενης διαβίωσης

Στέρηση της ελευθερίας (αρθρ. 12)

- Ξεχωριστή κράτηση ενηλίκων και ανηλίκων και πρόσβαση σε εκπαιδευτικές υπηρεσίες

Ειδικά δικονομικά δικαιώματα

- Κατά προτεραιότητα διεκπεραίωση των υποθέσεων (αρθρ. 13)
- Προστασία της ιδιωτικής ζωής (αρθρ. 14) – Καταρχήν αποκλεισμός του ακροατηρίου
- Συμμέτοχη των ασκούντων τη γονική μέριμνα κατά τη διαδικασία (αρθρ. 15)
- Αυτοπρόσωπη παρουσία στην κύρια διαδικασία (αρθρ. 16)
- Εφαρμογή των άρθρων 4, 5, 6, 8, 10-15 και 18 στις διαδικασίες εκτέλεσης Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης
- Νομική βοήθεια (αρθρ. 18)
- Μέσα ένδικης προστασίας (αρθρ. 19)
- Υποχρέωση εκπαίδευσης δικαστών και εισαγγελέων που εμπλέκονται σε ποινικές διαδικασίες ανηλίκων (αρθρ. 20)

Δικαίωμα ενημέρωσης (αρθρ. 4)

- Δικαίωμα συνδρομής δικηγόρου και νομικής βοήθειας
- Συμμετοχή του νόμιμου εκπροσώπου
- Αποκλεισμός του κοινού κατά την κύρια διαδικασία
- Ατομική αξιολόγηση του ανηλίκου
- Ιατρική εξέταση του ανηλίκου
- Εξαιρετική στέρηση της ελευθερίας και εναλλακτικά μέτρα
- Δικαίωμα αυτοπρόσωπης παρουσίας στην κύρια διαδικασία
- Μέσα ένδικης προστασίας

- Ειδική μεταχείριση κατά τη στέρηση της ελευθερίας

Εφαρμογή της οδηγίας – Το παράδειγμα της Αυστρίας

Τροποποιήσεις του Νόμου περί Δικαιοσύνης Ανηλίκων

- Ρητή αναφορά της υποχρέωσης επιτάχυνσης της διαδικασίας
- Νέα ρύθμιση για τη συνδρομή δικηγόρου
- Νέα ρύθμιση για την εξέταση – οπτικοακουστική καταγραφή αν ο ανήλικος δεν έχει συνήγορο υπεράσπισης και αν δεν είναι παρόν ο νόμιμος εκπρόσωπός του
- Επέκταση της εμπλοκής του συνηγόρου και του νόμιμου εκπρόσωπου
- Νέα ρύθμιση για την υποχρεωτική εκπροσώπηση από δικηγόρο
- Επέκταση της ειδικής ανάκρισης ανηλίκων και του θεσμού της υποστήριξης των υπηρεσιών του δικαστηρίου ανηλίκων από εξειδικευμένο προσωπικό.

Φιλική προς τα παιδιά επικοινωνία κατά την ποινική διαδικασία προκλήσεις από τη σκοπιά της ανάπτυξης και της ψυχολογίας του παιδιού

ΔΡ. ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΥΡΟΣ, Ψυχίατρος παιδικής και εφηβικής ηλικίας, Νοσοκομείο Παίδων «Αγία Σοφία»
PhD Ιατρικής Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΑΡΑΝΤΖΑΛΗ, Ψυχολόγος ΜΔΕ Εταιρία Κοινωνικής Ψυχιατρικής Π.Σακελλαρόπουλος

Γενικό πλαίσιο/πληροφορίες

Η φιλοσοφία της Εταιρίας Κοινωνικής Ψυχιατρικής και Ψυχικής Υγείας Π. Σακελλαρόπουλος (ΕΚΨ&ΨΥ Π.Σακελλαρόπουλος) είναι βασισμένη στην κοινωνική/κοινοτική ψυχιατρική, με στόχο την αποτελεσματική και όσο το δυνατόν πλήρη κάλυψη των αναγκών του πληθυσμού με έμφαση στην παροχή φροντίδας σε ψυχοκοινωνικά προβλήματα.

Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα παρατηρείται πολυπλοκότητα των περιπτώσεων παιδιών, εφήβων και των οικογενειών τους που χρήζουν διάγνωσης και υποστήριξης από ειδικούς. Κατά συνέπεια, ολοένα και περισσότεροι δικαστικοί λειτουργοί ζητούν τη συνδρομή των επαγγελματιών ψυχικής υγείας για να αξιολογήσουν τις ψυχολογικές συνιστώσες μιας υπόθεσης ενός νεαρού ατόμου καθώς και όλων των σχετιζόμενων με αυτό άτομα.

Αυτό οφείλεται στην σημαντική αύξηση στη χώρα μας της κοινωνικής ευαισθητοποίησης σε θέματα δικαιωμάτων των παιδιών και της παιδικής προστασίας την τελευταία εικοσαετία. Οι αλλαγές σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο όσο και οι αλλαγές στη δομή και λειτουργία της οικογένειας έχουν σχετιστεί με τα φαινόμενα κακοποίησης των παιδιών αλλά και με την παιδική και νεανική παραβατικότητα.

Η αξιολόγηση του ανηλίκου σε υποθέσεις δικαστικής φύσης είναι μια διαδικασία που καλείται να φέρει κοντά τους κλάδους της παιδοψυχιατρικής και της παιδοψυχολογίας με το νομικό πλαίσιο και

αφορά την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών, σκοπός της οποίας είναι να προσφέρει στο Δικαστήριο αντικειμενικά στοιχεία προς όφελος του παιδιού.

Η διαδικασία που ακολουθείται διαφέρει από αυτήν μιας κλινικής ψυχιατρικής / ψυχολογικής εξέτασης και αφορά συνήθως τις κάτωθι περιπτώσεις : α) ρύθμιση της επιμέλειας και θέματα επικοινωνίας του γονέα που δε διαμένει με το παιδί β) αδυναμία άσκησης της γονικής μέριμνας από τους δύο ή τον ένα γονέα γ) ρύθμιση της γονικής μέριμνας ή επιμέλειας λόγω κακοποίησης ή παραμέλησης του παιδιού δ) **θέματα παραβατικότητας**, ε) αποζημίωση λόγω ηθικής βλάβης, καθώς και στ') θέματα σωματικής /σεξουαλικής κακοποίησης του παιδιού.

Ρόλος ειδικού ψυχικής υγείας /πραγματογνώμονα

Στα πλαίσια της αξιολόγησης των υποθέσεων που προκύπτουν από τα αιτήματα των δικαστικών αρχών σε επαγγελματίες ψυχικής υγείας και ειδικότερα παιδοψυχιάτρων, ζητείται η συνδρομή πραγματογνώμονα . Οι αρμοδιότητες του πραγματογνώμονα είναι ως επί το πλείστον διαγνωστικές αλλά και θεραπευτικές, με κριτήριο τη διασφάλιση της ψυχικής υγείας του παιδιού , της συγκατάθεσής του, της ενημέρωσης του για τα όρια του απόρρητου (να σημειωθεί ότι η πραγματογνωμοσύνη είναι η περίπτωση όπου ρητά αναφέρει ο κώδικας δεοντολογίας ότι δεν ισχύει το απόρρητο σε αυτό το πλαίσιο) αλλά και της συνολικής διαδικασίας που ακολουθείται. Ιδιαίτερα σε περιπτώσεις νεανικής παραβατικότητας, η αξιολόγηση έχει στόχο την πρόταση θεραπευτικών πλάνων για το καλό του παιδιού και όχι το σωφρονισμό.

Με το πέρας της αξιολόγησης γίνεται και η συγγραφή της πραγματογνωμοσύνης για τη προσκόμισή της στο Δικαστήριο. Είναι πολύ ουσιαστικό να τονιστεί ότι η συνολική διαδικασία της αξιολόγησης περιλαμβάνει τόσο τις πηγές πληροφόρησης μέσω της παρατήρησης αλλά και τη χρήση των εργαλείων συλλογής δεδομένων πχ ψυχομετρικών για να καταστεί σαφής και ακριβής η πραγματογνωμοσύνη (σύμφωνα με American Psychological Association, American Academy of Child και British Psychological Association.)

Ρόλος ειδικού ψυχικής υγείας/μεσολαβητή (όπως προτείνεται σαν ρόλος «διευκολυντικός» του ειδικού ψυχικής υγείας)

Πραγματοποιείται ατομική συνάντηση με το ανήλικο παιδί για την εξήγηση, από ψυχολογικής πλευράς, της νομικής διαδικασίας. Γίνεται σύντομη διερεύνηση της ψυχολογικής κατάστασης του παιδιού αναφορικά με το συμβάν (χωρίς να εστιάζουμε σε αυτό) αλλά και γενικότερα η ψυχολογική πλαισίωση του παιδιού.

Ο εκάστοτε επαγγελματίας θα πρέπει να λάβει υπόψη του ότι ο χώρος που θα πραγματοποιηθεί η πρώτη συνάντηση με τον ανήλικο είναι αναγκαίο να είναι ήσυχος, οικείος, απλός, χωρίς πολλά ερεθίσματα που θα διασπούν την προσοχή και κατάλληλα φωτισμένος. Παράλληλα, είναι σημαντικό ο εκάστοτε επαγγελματίας να δημιουργήσει το κατάλληλο κλίμα ώστε να νιώσει το παιδί ή έφηβος άνετα και να αντιληφθεί την όλη διαδικασία ως λιγότερο «απειλητική». Η στάση που προτείνεται να τηρηθεί κατά τη διάρκεια της συνέντευξης είναι ουδέτερη και επαγγελματική , ωστόσο με συναισθηματική παρουσία και γενναιοδωρία έτσι ώστε να «κερδιθεί» η εμπιστοσύνη και η συνεργασία του ανήλικου παιδιού.

Σημαντικός παράγοντας για τη μείωση του άγχους και της αμηχανίας του παιδιού στη διάρκεια της συνέντευξης, είναι να υπάρχει ιδιωτικότητα και ησυχία στο γραφείο που διεξάγεται η επαφή του με το

δικαστικό λειτουργό και τον επαγγελματία ψυχικής υγείας. Ακόμη και αν πρόκειται για παιδί που δεν επιθυμεί να μείνει μόνο μαζί μας και αντιδρά, φροντίζουμε να το συναντήσουμε για λίγο χρόνο με κάποιον από τους γονείς του, ώστε να δημιουργηθεί μια σχέση εμπιστοσύνης και συναισθηματικής ασφάλειας.

Προτεινόμενη μεθοδολογία κατά τη διάρκεια των δικαστικών καταθέσεων

Είναι ουσιώδης η αποσαφήνιση και η διάκριση των ρόλων του κάθε επαγγελματία που συμμετέχει σε εξωδικαστικές ή δικαστικές καταθέσεις.

Θα ήταν σκόπιμο τα παιδιά να ενημερώνονται για τη διαδικασία ανάλογα με την ηλικία, την ψυχική τους κατάσταση (π.χ. εάν ένα παιδί έχει διανοητική αναπηρία, η γλώσσα που χρησιμοποιείται θα πρέπει να είναι απλούστερη και ευέλικτη σε επαναλήψεις, περαιτέρω εξηγήσεις κ.λπ.)

Είναι επίσης απαραίτητη η διαβεβαίωση προς το παιδί για την προστασία των προσωπικών πληροφοριών.

Επιπλέον, ο ορισμός και το περιεχόμενο της διαδικασίας διερεύνησης του ειδικού ψυχικής υγείας της διανοητικής και αντιληπτικής ικανότητας των παιδιών, θα πρέπει να είναι σαφής στις αρχές.

Η παρουσία ειδικού είτε ψυχολόγου είτε ψυχιάτρου κατά τη διάρκεια της κατάθεσης θα μπορούσε επίσης να είναι διευκολυντική και υποστηρικτική κυρίως για το παιδί καθώς και για τον δικαστικό λειτουργό. Αυτός ο ρόλος του «διαμεσολαβητή» μπορεί να διαφοροποιηθεί από τον ψυχιατροδικαστή παιδιών και εφήβων (πραγματογνώμονα).

Οι ειδικοί ψυχικής υγείας που υποστηρίζουν τη διαδικασία θα πρέπει να είναι έμπειροι και καλά εκπαιδευμένοι και να προέρχονται είτε από το εξειδικευμένο προσωπικό των τμημάτων Ασφαλείας, είτε από εξειδικευμένου προσανατολισμού ΜΚΟ ή από άλλες δημόσιες υπηρεσίες και νοσοκομεία.

Λόγω του συνήθους εκτάκτου και της σοβαρότητας των περιπτώσεων, μερικές φορές, τα παιδιά μένουν πολλές ώρες στα γραφεία ή τα δωμάτια χωρίς να έχουν το κατάλληλο γεύμα, ποτό κ.λπ., οπότε αυτό θα πρέπει να συμπεριληφθεί στην κύρια μεθοδολογία.

Είναι σημαντικό να δημιουργηθεί γέφυρα συνεργασίας μεταξύ των αρχών και των ειδικών ψυχικής υγείας για να εδραιωθεί η συνέχιση της υποστήριξης όταν χρειάζεται.

Οι βασικοί στόχοι της δράσης ειδικών ψυχικής υγείας σε ψυχιατροδικαστικές υποθέσεις παιδιών και εφήβων όπως έχει δείξει και η εμπειρία της ΕΚΨ&ΨΥ είναι οι εξής:

Γνώση σχετικά με βασικά ψυχολογικά/ψυχιατρικά θέματα για να γίνει η διαδικασία πιο «φιλική προς τα παιδιά» με πιο «ψυχολογικούς» τρόπους αντιμετώπισης της κατάστασης, προσέγγισης ανθρώπων, απόκτησης περισσότερης ενσυναίσθησης, γνώσης πώς να είναι κάθε περίπτωση εξατομικευμένη.

Εκπαίδευση σχετικά με την κοινωνική /κοινοτική ψυχιατρική και από την Εταιρεία Κοινωνικής Ψυχιατρικής Π. Σακελλαρόπουλος και της εμπειρίας της όλα αυτά τα χρόνια.

Ομάδες διεργασίας με κατάλληλο συντονιστή για την ενίσχυση της ψυχολογικής κατάστασης των δικαστικών λειτουργών, στήριξής τους και πιθανώς μείωση του άγχους (όχι ψυχοθεραπευτικές ομάδες)

Βιωματικές ασκήσεις σε ομάδες για την απόκτηση περισσότερης ενσυναίσθησης και μοίρασμα εμπειριών.

Ενημέρωση για τις υπάρχουσες ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες

Εκπαίδευση από ομότιμους (σε πιο προχωρημένο επίπεδο) -εκπαιδευμένοι δικαστικοί λειτουργοί θα μπορούσαν να εκπαιδεύσουν/υποστηρίξουν άλλους συναδέλφους σε βασικές ψυχολογικές γνώσεις και παροχή πρώτων βοηθειών ψυχικής υγείας

Προσδοκώμενα οφέλη του συγκεκριμένου σεμιναρίου

Γνώση σχετικά με βασικά ψυχολογικά/ψυχιατρικά θέματα για να γίνει η διαδικασία πιο «φιλική προς τα παιδιά» με πιο «ψυχολογικούς» τρόπους αντιμετώπισης της κατάστασης, προσέγγισης ανθρώπων, απόκτησης περισσότερης ενσυναίσθησης, γνώσης πώς να είναι κάθε περίπτωση εξατομικευμένη.

Βιωματική άσκηση για την απόκτηση περισσότερης ενσυναίσθησης και μοίρασμα εμπειριών.

Περιγραφή Βιωματικού εργαστηρίου

Η διάρκεια της δράσης θα είναι κατά προσέγγιση 1,5 ώρα. Οι συντονιστές ξεκινούν με μια σύντομη θεωρητική προσέγγιση για τα αξιώματα επικοινωνίας και γόνιμης προσέγγισης στον πληθυσμό παιδιών και εφήβων που αποτελεί και τον στόχο της δράσης. Επιδίωξη των συντονιστών είναι να υποδείξουν, μεταξύ άλλων, και τα σημεία εκείνα στα οποία ο τρόπος επικοινωνίας και οι ανάγκες συναισθηματικής προσέγγισης του πληθυσμού αυτού διαφοροποιείται από εκείνον των ενηλίκων.

Στο δεύτερο μέρος του εργαστηρίου, οι συντονιστές υπερθεματίζουν στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και ανάγκες για προσέγγιση πληθυσμών που εμφανίζουν ψυχοπαθολογικές οντότητες που συχνά εμπλέκονται με ετεροκαταστροφικές – αντικοινωνικές πράξεις πχ διαταραχή προσωπικότητας, Υπερκινητικότητα, Διανοητική Αναπηρία, Αυτισμό, πληθυσμοί που έχουν υποστεί τραύμα, , άλλες ευάλωτες μειονοτικές ομάδες σε κίνδυνο για την ανάπτυξη ψυχοπαθολογίας και παραβατικότητας κλπ. Στη φάση αυτή, οι συμμετέχοντες ενθαρρύνονται σε διάλογο και ανταλλαγή ιδεών έτσι ώστε τα συμπεράσματα να έρθουν μέσα από έναν βιωματικό (μαιευτικό) τρόπο.

Στο κλείσιμο του εργαστηρίου, οι συμμετέχοντες με την συνδρομή των συντονιστών, οδηγούνται σε μια σύνοψη και συνολική κατανόηση των ευρημάτων. Επίσης δίδεται χρόνος για την επίλυση αποριών, καθώς και για προτάσεις και σκέψεις για μελλοντικές προκλήσεις στο πεδίο αυτό.

Προτεινόμενη βιβλιογραφία

Δουζένης Αθανάσιος & Λύκουρας Ελευθέριος. 'Ψυχιατροδικαστική παιδιών και εφήβων'. Ιατρικές Εκδόσεις Πασχαλίδης. Αθήνα. 2008

Φραγκούλη Αθηνά, Καραντζαλη Αγγελική, Μπαλωμένου Μαρία, Αργυροπούλου Ιωάννα, Ρηγάτου Αλεξάνδρα. 'Πρωτόκολλο χειρισμού παιδοψυχιατρικών περιστατικών κατόπιν αιτήματος της Εισαγγελίας ή Αστυνομίας'. Κινητή Ψυχιατρική Μονάδα Ν. Φωκίδας. Φωκίδα, 2019

Azeredo A, Moreira D, Figueiredo P, Barbosa F. 'Delinquent Behavior: Systematic Review of Genetic and Environmental Risk Factors'. Clin Child Fam Psychol Rev. 2019 Dec;22(4):502-526.

Φιλική προς το παιδί επικοινωνία στις δικαστικές διαδικασίες: προκλήσεις από τη σκοπιά της ανάπτυξης και της ψυχολογίας του παιδιού

ΔΡ. ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΥΡΟΣ

Η επικοινωνία λειτουργεί σε 2 επίπεδα, περιεχόμενο & πλαίσιο

Virginia Satir (1989)

Αξιώματα επικοινωνίας στα παιδιά και εφήβους

- Αναπτυξιακά «πρωτόκολλο» λεκτικό όργανο. Σημασία να δοθεί βάρος στην έξω - λεκτική επικοινωνία προκειμένου ο/η ανήλικος/η να γίνει κατανοητός
- Αναπτυξιακή και πολιτισμική προσαρμογή στο Λεξιλόγιο και την κοινωνική συνδιαλλαγή.
- Σεβασμός στο πως θέλει να τον/την αποκαλούμε.
- Στα παιδιά και εφήβους : μειωμένος χωρικός και χρονικός προσανατολισμός.
- Υπό το κράτος stress : ενδέχεται απώλεια του ελέγχου της πραγματικότητας
- Χρήση του δικού του/της λεξιλογίου.
- Πιο γρήγορη κόπωση στους ανήλικους σε σύγκριση με ενήλικες, και έτσι η πληροφορία πολλές φορές γίνεται αναξιόπιστη.
- Ξεκίνημα της διαδικασίας με το «safe place» του/της εφήβου/ης (αυτά που του/της αρέσει, hobbies, προτιμήσεις). Σεβασμός στο χρονικό σημείο που θέλει να μεταβεί στο θέμα της παραβατικής πράξης.
- Μήνυμα που εκπέμπεται, δεν σημαίνει ότι κατανοείται πλήρως
- Οι ανήλικοι δεν αντέχουν για πολύ τα επώδυνα συναισθήματα γι' αυτό και συχνά αποπροσανατολίζουν την συζήτηση ή επιθυμούν σύντομα να τελειώσει η συνέντευξη.
- Ενσυναίσθηση: να μπορούμε να μπούμε στη θέση του άλλου, αυτή η δεξιότητα επηρεάζει την κατανόηση μας
- Η αναγνώριση των πτυχών μιας βίαιης συμπεριφοράς ως μίας εν δυνάμει αξιοποιήσιμης μορφής επικοινωνίας.
- Η αναγνώριση ότι μια διασπαστική συμπεριφορά δεν είναι απαραίτητα προϊόν μια ατομικής ιδιοσυγκρασίας αλλά προϊόν της εκάστοτε δυναμικής των σχέσεων στην κοινωνική ομάδα του λειτουργεί ο έφηβος.
- Προσεκτική παρατήρηση και ακρόαση

- Σαφήνεια και σεβασμός στην επικοινωνία
- Συντονισμός συναισθημάτων
- Κάθε συμπεριφορά είναι επικοινωνία, κανείς δεν μπορεί να μην επικοινωνεί. Δεν υπάρχει μη επικοινωνία.
- Μόνο το 35% της επικοινωνίας είναι λεκτική. Αναδεικνύεται δηλαδή η σημαντικότητα της μη λεκτικής επικοινωνίας που καθορίζει τη σχέση και την ανθρώπινη επαφή

Ψυχοπαθολογικές οντότητες που εμπλέκονται με την παραβατικότητα

- Διαταραχή Διαγωγής
- ΔΕΠΥ
- Συναισθηματικές Διαταραχές
- Αυτισμός
- Σχιζοφρένεια
- Διανοητική Αναπηρία
- Διαταραχές Προσωπικότητας
- Διαταραχή προσαρμογής σε ένα τραυματικό / δυσμενές συμβάν ζωής

Διαταραχή της Διαγωγής

- **Χαρακτηριστικά της κλινικής εικόνας:**

Συστηματικά συμπεριφορές που παραβιάζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα

Υπόβαθρο μαθησιακών δυσκολιών και αναπτυξιακών ελλειμμάτων

- **Χαρακτηριστικά κατά την κλινική συνέντευξη:**

Να δοθεί χρόνος για την κατανόηση. Επιείκεια. Ανάγκη για επανάληψη και επιβεβαίωση ότι κατανόησε.

Παρορμητικότητα

Συμπεριφορές ελέγχου και χειρισμού εκ μέρους του εφήβου. Ανάγκη για σταθερότητα, σαφή πλαίσια.

Όχι υπερβολική οικειότητα και διαχυτικότητα εκ μέρους του συνεντευκτή.

Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής και Υπερκινητικότητας

- **Χαρακτηριστικά της κλινικής εικόνας:**

Υπερκινητικότητα

Δυσκολία διατήρησης συγκέντρωσης

Παρορμητικότητα

- **Χαρακτηριστικά κατά την κλινική συνέντευξη:**

Διάσπαση συγκέντρωσης

Δυσχερής Ανάκληση πληροφοριών. Ελλείμματα στον χρονικό προσανατολισμό

Υπόβαθρο μαθησιακών δυσκολιών: να δοθεί χρόνος για την κατανόηση. Επιείκεια. Ανάγκη για επανάληψη και επιβεβαίωση ότι κατανόησε.

Παρορμητικότητα (απαντά χωρίς να σκεφτεί, διακόπτει, κλπ.)

Κουράζεται εύκολα

Συχνά φλυαρεί, μη μπορώντας να εστιάσει.

Συναισθηματική αστάθεια (ματαιώνονται ή αγχώνονται ευκολά).

Κατάθλιψη

- **Χαρακτηριστικά της κλινικής εικόνας:**

Στους παραβατικούς νέους, ενίοτε συνυπάρχει με διαταραχή διαγωγής

Η αιτία της συννοσηρότητας είναι το μοίρασμα κοινών παραγόντων κινδύνου(περιβάλλον συναισθηματικής παραμέλησης, κακοποίηση, υψηλά εκφραζόμενο συναίσθημα στην οικογένεια, κατάθλιψη στους γονείς)

- **Χαρακτηριστικά κατά την κλινική συνέντευξη:**

Ψυχοκινητική διέγερση η επιβάρυνση

Ευερεθιστότητα και εκρήξεις οργής

Έκπτωση στις γνωστικές λειτουργίες

Μειωμένη κινητοποίηση για αλλαγή («Δεν έχει νόημα να αλλάξω...»)

Χαμηλή αυτοεκτίμηση

Αγχώδης Διαταραχή

- **Χαρακτηριστικά της κλινικής εικόνας:**

Στους παραβατικούς νέους, ενίοτε συνυπάρχει με διαταραχή διαγωγής

Επιθετική συμπεριφορά, με αφορμή την ανάγκη του να ικανοποιήσει τις ocd like συμπεριφορές του η την αδυναμία του να ελέγξει το άγχος του.

- **Χαρακτηριστικά κατά την κλινική συνέντευξη:**

Γνωστική δυσκαμψία

Ευερεθιστότητα και δυσπιστία. Χάνει την ψυχραιμία του.

Ευσυγκινησία

Έκπτωση στις γνωστικές λειτουργίες

Χαμηλή αυτοεκτίμηση

Διπολική Διαταραχή

- **Χαρακτηριστικά της κλινικής εικόνας:**

Επεισόδια κατάθλιψης και μανίας /υπομανίας που εναλλάσσονται

Στους παραβατικούς νέους με ΔΔ, συνήθως στη διάρκεια του μανιακού επεισοδίου

- **Χαρακτηριστικά κατά την κλινική συνέντευξη:**

Μειωμένη εναισθησία

Συμπεριφορές υψηλού ρίσκου

Ιδεοφυγή, ακατάληπτος λόγος

Ψυχωτικές εκδηλώσεις

Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος

- **Χαρακτηριστικά της κλινικής εικόνας:**

Ποιοτική έκπτωση στην κοινωνική συνδιαλλαγή

Ελλείμματα στην λεκτική και εξωλεκτική επικοινωνία

Στερεότυπα και ειδικά (εμμονικά) ενδιαφέροντα

Αισθητηριακές ιδιαιτερότητες

- **Χαρακτηριστικά κατά την κλινική συνέντευξη:**

Ανάγκη για σταθερότητα

Μειωμένη εναισθησία

Ανάγκη να ικανοποιήσει εμμονικές ενασχολήσεις, χωρίς να προβλέπει το μέλλον / συνέπειες.

Δυσκολίες στην κατανόηση του λόγου, ιδιαίτερα του μεταφορικού λόγου.

Διάσπαση συγκέντρωσης

Επικοινωνιακή δυσκαμψία (εμμονή σε μια θεματική, δυσκολία μετατόπισης σε άλλο θέμα κλπ.)

Ελλείμματα στην Θεωρία του Νου (δεν μπορεί να κατανοήσει πως ο άλλος έχει μια διαφορετική στάση / σκέψη απέναντι σε μια συμπεριφορά του).

Διανοητική Αναπηρία

- **Χαρακτηριστικά της κλινικής εικόνας:**

Ελλείμματα στις προσαρμοστικές δεξιότητες, δυσκολία ρύθμισης του συναισθήματος και της συμπεριφοράς

Συμπεριφορές υπερανάπληρωσης

- **Χαρακτηριστικά κατά την κλινική συνέντευξη:**

- Παρανοϊκή ετοιμότητα

- Δυσκολία:

1. κατανόησης

2. απαρτίωσης της εμπειρίας και ως εκ τούτου, χαμηλή εναισθησία επι των δυσκολιών του.

3. κατανόησης των συνεπειών των πράξεων του.

- Χαμηλό ρεπερτόριο επίλυσης προβλήματος

- Χαμηλή αυτοεκτίμηση
- Υποβολιμότητα
- Δίνει αναξιόπιστη πληροφορία στις κατευθυντικές & κλειστές ερωτήσεις

(Πρόδρομη) διαταραχή της Προσωπικότητας

- **Χαρακτηριστικά της κλινικής εικόνας:**

Ρευστότητα και ευμεταβλητότητα στο συναίσθημα και την συμπεριφορά

Συναισθηματικές (άγχος, κατάθλιψη) και ψυχωτικές εκδηλώσεις (παρανοικότητα) όταν υφίστανται stress

Επιθετική συμπεριφορά σε αμφίσημες ή αμφιλεγόμενες κοινωνικές καταστάσεις

Ιστορικό τραύματος / Προβληματικό οικογενειακό περιβάλλον

- **Χαρακτηριστικά κατά την κλινική συνέντευξη:**

Έλλειψη ενσυναίσθησης για τον πόνο που προκάλεσε.

Αδυναμία να νιώσει ενοχή και μεταμέλεια

Συμπεριφορές χειρισμού και ελέγχου του συνεντευκτή.

Παρορμητικότητα

Διαταραχή προσαρμογής σε ένα τραυματικό / δυσμενές συμβάν ζωής

- **Χαρακτηριστικά της κλινικής εικόνας:**

Συνήθως ευάλωτη ιδιοσυγκρασία

Απαντά με προβλήματα διαγωγής στο stress. Επίσης, αυτοκαταστροφικές συμπεριφορές

Ανάγκη για αναζήτηση (κραυγή) βοήθειας

- **Χαρακτηριστικά κατά την κλινική συνέντευξη:**

Υπάρχει συνεργασιμότητα

Δυνατότητα συναισθηματικής σύνδεσης

Παροδικές δυσκολίες, και συνήθως θετική πρόγνωση

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΑΣΚΗΣΗΣ

Case study /σενάριο – μελέτη περίπτωσης μέσα από παιχνίδι ρόλων

Αρχικά, διαβάζεται από το συντονιστή η ιστορία της βιωματικής άσκησης, η οποία έχει ως εξής:

**** 'Η περιγραφή της ιστορίας είναι πραγματική και μεταφέρεται από τη ψυχολόγο του παρακολουθούσε τη μητέρα ανήλικου αγοριού που αναφέρεται στην ιστορία κάποιο διάστημα πριν και η μεταφορά των γεγονότων γίνεται από τη μητέρα του παιδιού'**

Σε μια μικρή επαρχιακή ελληνική πόλη μία ημέρα του Φθινοπώρου ενημερώνεται ο αξιωματικός υπηρεσίας του τοπικού ΑΤ από επιχειρηματία της περιοχής ότι μία μικρή περιφραγμένη επιχείρηση που διαθέτει με αναψυκτήριο και παιχνίδια ψυχαγωγίας υπέστη διάρρηξη με λοστούς αλλά και βανδαλισμούς. Ο ίδιος κατέθεσε ότι πέραν των ζημιών και βανδαλισμών που είχε υποστεί η επιχείρησή του, θεώρησε ότι επρόκειτο ενδεχομένως για ανήλικα άτομα όπως διαφάνηκε από την κάμερα ασφαλείας που διέθετε η επιχείρησή του (λόγω κυρίως του σωματότυπού τους). Μάλιστα , ήταν σε θέση υποθετικά να κατονομάσει και έναν από τους «δράστες» καθώς τύγχανε να τον γνωρίσει μέσω της οικογενείας του ,επίσης λόγω του γεγονότος ότι ο ανήλικος σύχναζε στην επιχείρησή του αλλά και του «κλειστού χαρακτήρα «της τοπικής κοινωνίας. Μάλιστα , όπως υπερθεμάτισε ο ανήλικος εκείνος ήταν στην «πρώτη γραμμή» της εν λόγω διάρρηξης και πρόκλησης ζημιών.

Με την έναρξη της έρευνας της αστυνομίας με την τήρηση πρωτοκόλλων που προβλέπονται και εν μέσω εξακρίβωσης δαχτυλικών αποτυπωμάτων και άλλων στοιχείων, γίνεται κάλεσμα των γονέων του προαναφερθέντος ανήλικου (12 ετών). Οι γονείς υφίστανται μεγάλο στρες , έκπληξη και θυμό στο πρώτο άκουσμα για την εν λόγω κατάσταση και καλούνται να διαχειριστούν την πρώτη προσέγγιση του παιδιού τους σε μια τόσο δύσκολη κατάσταση. Όπως δήλωσε η μητέρα κ. Α. στη ψυχολόγο η ίδια ένιωσε κυρίως ντροπή και μεγάλο θυμό . Στο μεσοδιάστημα , επικοινωνία με τους γονείς έκανε και ο επιχειρηματίας για να δηλώσει «πρόθυμος» να κάνουν εξωδικαστική συμφωνία με την καταβολή ενός μεγάλου χρηματικού ποσού , ενδεχομένως μεγαλύτερου του κόστους των ζημιών αλλά ωστόσο ο ίδιος εκτίμησε ότι τόσο μεγάλο ήταν το εύρος των ζημιών για να μην προβούν σε δίκη.

Ο ανήλικος Γ. (12 ετών) κατόπιν συζήτησης με τους γονείς του παραδέχτηκε ότι έκανε αυτήν την πράξη κατόπιν πρόκλησης δύο φίλων του σαν άσκηση θάρρους , χωρίς να σκεφτεί καθόλου τις επιπτώσεις. Προέβη μάλιστα σε κατάθεση και στο Αστυνομικό τμήμα. Στο διάστημα που ακολούθησε και εν μέσω περαιτέρω διαδικασιών από τους αστυνομικούς (ενημέρωση Εισαγγελέως και τήρηση των προβλεπόμενων διαδικασιών - να σημειωθεί ότι στην περιοχή δεν υπήρχε εισαγγελέας ανηλίκων) οι γονείς βρίσκονταν σε αγωνία , στενοχώρια και στρες ενώ απέκρυψαν από τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας το γεγονός γιατί ντρέπονταν. Περιορίσαν επίσης τις κοινωνικές τους επαφές καθώς φοβούνταν το στιγματισμό του παιδιού τους και την περαιτέρω απομόνωσή του. Ο ανήλικος Γ. κλείστηκε περισσότερο στον εαυτό του , απέφευγε να μιλά για αυτό και ένιωθε κυρίως φόβο για το τι επέκειτο.

Οι γονείς δεν φάνηκε να εμπιστεύονται τη δικηγόρο στην οποία ανέθεσαν την υπόθεση και η ίδια φάνηκε να συμβουλεύει περισσότερο τους γονείς να προβούν σε εξωδικαστική συμφωνία καθώς θεώρησε ότι αν τηρούνταν οι νόμιμες διαδικασίες «θα μπλέξουν περισσότερα και θα έχουν περισσότερα έξοδα».

Η μητέρα φάνηκε να είναι ενήμερη για τη δυνατότητα να έχουν παιδοψυχιατρική πραγματογνωμοσύνη του γιου τους χωρίς να γνωρίζει που πρέπει να απευθυνθεί , ωστόσο , αναρωτιόταν και φοβόταν ότι αν «από τώρα ο 12χρονος γιος τους κάνει τέτοιες αξιόποινες πράξεις, μετά τι θα κάνει?». Δήλωνε επίσης θυμό προς το σύζυγό της , καθώς όπως λέει δεν αντιλαμβανόταν την έκταση του προβλήματος. Να σημειωθεί ότι ο ανήλικος Γ, παρακολουθούνταν από υπηρεσία ψυχικής υγείας στην περιοχή με διάγνωση ΔΕ-ΠΥ με συν νοσηρότητα καταθλιπτικό συναίσθημα , και κατόπιν από ιδιώτη ειδικό, με κύρια την άρνησή του να πηγαίνει αλλά και της δυσπιστίας των γονιών απέναντι στην αποτελεσματικότητα στη βοήθεια ψυχικής υγείας τα προηγούμενα χρόνια με αποτέλεσμα να μην υπάρχει σταθερότητα στην παρακολούθησή του.

Η μητέρα συνέχισε την παρακολούθησή της από τη ψυχολόγο όλο το διάστημα με κύρια έγνοια της την μη ενημέρωση για την ποινική διαδικασία, το στίγμα του παιδιού της από την κοινωνία, καθώς και για το φόβο επανατραυματισμού του ανήλικου κατά τη δικαστική διαδικασία καθώς φοβόταν μήπως φέρονταν στο παιδί της «σαν εγκληματία..».

Αφού οι συμμετέχοντες αφουγκραστούν την ιστορία στην ολομέλεια, τους ζητείται να χωριστούν σε ομάδες κατά προσέγγιση 10 ατόμων καθώς και κάθε ομάδα να λάβει έναν από τους ρόλους που διαδραματίζονται στην ιστορία; οι συντονιστές ενθαρρύνουν την κάθε ομάδα - ρόλο να εκφράσει τις σκέψεις και τα συναισθήματά του για το περιστατικό με την μορφή ενός σημειωματάριου ή ημερολογίου που συμπλήρωσε ο εκάστοτε ρόλος το βράδυ της ίδιας μέρας. Κατά συνέπεια, οι συμμετέχοντες κάθε ομάδας - ρόλος συζητούν μεταξύ τους με σκοπό την διαμόρφωση της εργασίας του. Στη συνέχεια, ζητείται από κάθε ομάδα - ρόλο να μοιραστεί τις σκέψεις και τις σημειώσεις της από το ημερολόγιο ή σημειωματάριο στην ολομέλεια.

Στόχος της άσκησης είναι να ενισχυθεί η ικανότητα κάποιου να μπαίνει στη θέση του άλλου (ευόδωση ενσυναίσθησης), η εσωτερική ματιά στα συναισθήματά μας και στην επεξεργασία τους, αλλά και η διεύρυνση του πλαισίου αναφοράς μέσω των πολλών οπτικών πλευρών θέασης του κάθε περιστατικού.

Σκοπός άσκησης

Ενίσχυση της ικανότητας μας να μπαίνουμε στη θέση του άλλου

Ενίσχυση της εσωτερικής ματιάς στα συναισθήματά μας και στην επεξεργασία τους

Η διεύρυνση του πλαισίου αναφοράς μέσω πολλών οπτικών πλευρών θέασης του κάθε περιστατικού.

Οδηγίες προς τους συμμετέχοντες:

- Θα σας διαβάσουμε μια ιστορία και θα σας ζητηθεί να χωριστείτε σε ομάδες (κατά προσέγγιση δέκα ατόμων)
- Κάθε ομάδα θα λάβει έναν ρόλο με στόχο να εκφράσετε τις σκέψεις και τα συναισθήματά σας για τη συγκεκριμένη κατάσταση μέσα από το ρόλο σας
- Μπορείτε να καταγράψετε τις σκέψεις και συναισθήματά σας με τη μορφή ενός σημειωματάριου ή ημερολογίου που γράφει ο ρόλος στο τέλος της ημέρας
- Η κάθε ομάδα θα παρουσιάσει μια συνολική δουλειά, αφού προηγηθεί συζήτηση μεταξύ σας.
- Μοιραστείτε τις σκέψεις και σημειώσεις σας από το ημερολόγιο πλέον στην ολομέλεια.

Κατάλογος Ελέγχου Εφαρμοστέων Κανόνων

Κατάλογος ελέγχου εφαρμοστέων κανόνων σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην οδηγία 2013/48/ΕΕ σχετικά με την πρόσβαση σε δικηγόρο, την οδηγία 2016/343 σχετικά με το τεκμήριο αθωότητας, την οδηγία 2016/1919 σχετικά με τη δικαστική αρωγή και την οδηγία 2016/800 σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για παιδιά. Για ανάλυση των επιμέρους κανόνων μπορεί κανείς να ανατρέξει στο [Εγχειρίδιο για τις οδηγίες του οδικού χάρτη](#) που έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του έργου.

Κανόνας οδηγίας	Στάδιο διαδικασιών στο οποίο τυγχάνει εφαρμογής (προδικασία, επ' ακροατηρίω διαδικασία, έφεση/αναίρεση)	Εφαρμόστηκε στο στάδιο της προδικασίας (ναι, όχι, δεν τυγχάνει εφαρμογής);	Εφαρμόστηκε στο στάδιο της επ' ακροατηρίω διαδικασίας (ναι, όχι, δεν τυγχάνει εφαρμογής);	Εφαρμόστηκε στο στάδιο της έφεσης/ αναίρεσης (ναι, όχι, δεν τυγχάνει εφαρμογής);	Σχόλια
Πρόσβαση σε δικηγόρο χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση	Όλα τα στάδια				
Πρακτική και αποτελεσματική άσκηση δικαιωμάτων υπεράσπισης	Στάδιο προδικασίας				
Δικαίωμα κατ' ιδίαν συνάντησης και επικοινωνίας με δικηγόρο	Όλα τα στάδια				
Δικαίωμα να ζητούν την αποτελεσματική συμμετοχή δικηγόρου στην ποινική διαδικασία	Στάδιο προδικασίας				
Δικαίωμα στο απόρρητο της επικοινωνίας	Όλα τα στάδια				

Δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου προσώπου και επικοινωνίας με τρίτα πρόσωπα και με προξενικές αρχές	Στάδιο προδικασίας				
Προϋποθέσεις παραίτησης από δικαιώματα	Όλα τα στάδια, αναλόγως του δικαιώματος από το οποίο λαμβάνει χώρα παραίτηση				
Δικαίωμα σε δικαστική αρωγή στα πλαίσια ποινικών διαδικασιών	Όλα τα στάδια				
Δικαίωμα σε δικαστική αρωγή σε διαδικασίες εκτέλεσης ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης	Όλα τα στάδια στο κράτος έκδοσης / Διαδικασίες παράδοσης στο κράτος παράδοσης				
Εφαρμογή ελέγχου επάρκειας πόρων και ελέγχου βασιμότητας της αίτησης	Όταν υποβάλλεται αίτημα δικαστικής αρωγής				
Δικαίωμα να μην αναφέρεται ως ένοχος	Όλα τα στάδια (κατ' ελάχιστον έως την έφεση)				
Δικαίωμα να μην εμφανίζεται ως ένοχος	Όλα τα στάδια (ιδίως ενώπιον του δικαστηρίου)				
Βάρος απόδειξης	Όλα τα στάδια				

Δικαίωμα σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης	Όλα τα στάδια				
Δικαίωμα παράστασης στη δίκη	Επ' ακροατηρίω διαδικασία				
Δικαίωμα σε νέα δίκη	Επ' ακροατηρίω διαδικασία				

Κανόνες που τυγχάνουν εφαρμογής ειδικά στην περίπτωση των παιδιών, σύμφωνα με την οδηγία 2016/800

Κανόνας οδηγίας	Στάδιο διαδικασιών στο οποίο τυγχάνει εφαρμογής (προδικασία, επ' ακροατηρίω διαδικασία, έφεση/αναίρεση)	Εφαρμόστηκε στο στάδιο της προδικασίας (ναι, όχι, δεν τυγχάνει εφαρμογής);	Εφαρμόστηκε στο στάδιο της επ' ακροατηρίω διαδικασίας (ναι, όχι, δεν τυγχάνει εφαρμογής);	Εφαρμόστηκε στο στάδιο της έφεσης/ αναίρεσης (ναι, όχι, δεν τυγχάνει εφαρμογής);	Σχόλια
Δικαίωμα ενημέρωσης	Στάδιο προδικασίας ή σε όσο το δυνατόν περισσότερο πρώιμο και κατάλληλο στάδιο της διαδικασίας				
Δικαίωμα του παιδιού να ενημερωθεί ο ασκών τη γονική μέριμνα	Στάδιο προδικασίας ή σε όσο το δυνατόν περισσότερο πρώιμο και κατάλληλο στάδιο της διαδικασίας				
Συνδρομή από δικηγόρο	Όλα τα στάδια				

Δικαίωμα σε ατομική αξιολόγηση	Στάδιο προδικασίας ή σε όσο το δυνατόν περισσότερο πρώιμο και κατάλληλο στάδιο της διαδικασίας				
Δικαίωμα ιατρικής εξέτασης	Στάδιο προδικασίας ή σε όσο το δυνατόν περισσότερο πρώιμο και κατάλληλο στάδιο της διαδικασίας				
Οπτικοακουστική καταγραφή των ανακρίσεων	Στάδιο προδικασίας				
Περιορισμός της στέρησης της ελευθερίας και εναλλακτικά μέτρα	Όλα τα στάδια				
Ειδική μεταχείριση στην περίπτωση στέρησης της ελευθερίας	Από την κράτηση (συμπεριλαμβανομένης της προσωρινής κράτησης)				
Έγκαιρη και επιμελής εξέταση των υποθέσεων	Όλα τα στάδια, ιδίως στάδια προδικασίας, επ' ακροατηρίω διαδικασίας				
Δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής ζωής	Όλα τα στάδια				
Δικαίωμα του παιδιού να συνοδεύεται από τον ασκούντα τη γονική μέριμνα κατά τη διαδικασία	Όλα τα στάδια				

Δικαίωμα των παιδιών να παρίστανται αυτοπροσώπως και να συμμετέχουν στη δίκη τους	Επ' ακροατηρίω διαδικασία				
---	---------------------------	--	--	--	--

